رەها

ئازادی ژنان پێوەری ئازادی کۆمەڵگایە

ژمارە: (سفر)

گۆڤارێکی رۆشنبیری سیاسی کۆمەڵایەتی وەرزیە تایبەتە بە کێشەکانی ژنان

ئازادی ژنان پێوەری ئازادی کۆمەڵگایە

ڕەها

گۆڤارێکی ڕۆشنبیری سیاسی کۆمەڵایەتی وەرزیە تایبەتە بە کێشەکانی ژنان

ساڵی یەکەم ژمارە (سفر) ١٩٩٩

سەرنووسەر: کەژاڵ حمە رشید

بابەتەکانی ئەم گۆڤارە گوزارشت لە بۆچوونی خاوەنەکانیان دەکەن ڕەهالێیان بەرپرس نییە

لە پێناو سەرخستنی بزووتنەوەی ژنان و بردنە پێشەوەی کێشەکانیان و ڕزگاری یەکجاری ژنان دا، گۆڤاری ڕەها بخوێننەوەو بابەتی بۆ بنێرن و بەهەر شێوەیەک بۆتان دەکرێت هاوکاری بکەن

پیت چنین و نەخشەسازی: مەڵبەندی کۆمپیوتەری تیشک

لەم ژمارەیەدا

- ووتەیەك	سەرنووسەر	ل٣
- چاوگێڕانێك بەسەر بڵاوكراوەكانی ژنان دا	كەژاڵ حمە رشید	ل٤
- بەردەبارانی كام سەدە ؟!	چیمەن علی	ل٧
- بۆچی خۆسوتاندن ؟	ئەسرین عبدالله	ل٨
- گفتوگۆ لەگەڵ نازەنین سەبارەت بە جیابوونەوەی لە هاوسەرەكەی	ئامادەكردنی/ سارا	ل٩
*هەواڵ		ل٢٠
- لە كۆنگرەی مەدریدا دروشمی بەرەو یەكسانی لە كریدا بەرزكرایەوە		
- نارەزایەتی ژنانی پەرلەمانتار لە ئیسرائیل		
- ساڵی ٢٠٠٣ ژنانی كوێت بەشداری پرۆسەكانی هەڵبژاردن دەكەن		
- ناساندنی دووبڵاوكراوە		ل٢١
• میدوسا		
• شكاندنی حەرام یان پیاسەیەك بەناو كێڵگەی تیرۆردا		
- سانسۆری شسلاه تەنانەت لەسەر گۆرانی ووتن !	كەژاڵ حمە رشید	ل٢٢
- دینایێك رەمزێك بۆ خۆشەویستی		ل٢٥
- گۆرانی تایتانیك		
- چاوپێكەوتنێك لەگەڵ گۆرانی بێژ ئەمەل سەعید	ئامادەكردنی/ چیمەن علی	ل٢٦
- كاری نێو ماڵ كۆیلەتی ژنان	كەژاڵ حمە رشید	ل٢٩
- ڕیپۆرتاژێك لە پەیمانگای هونەرە جوانەكان سەبارەت بە كێشەو گرفتەكانی كوڕان و كچان	ئامادەكردنی/ سارا	ل٣٣
- بۆچی سەرپەرشتی منداڵان لە ئەستۆی دایكە ؟	سەرگوڵ ئەحمەد	ل٤٢
- ئامارەی ئامارەكان	د. لیلی عبدالوهاب وەرگێڕان : ئەسرین عبدالله	ل٤٤

ووتەیەك

ڕاگەیاندن و گۆڤارو ڕۆژنامە و بڵاوکراوەکان بۆ هەر بزوتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی ڕۆڵی گرنگ وپڕ بایەخ وەمەیدانداری بینیوە لە بردنە پێشەوەی بزوتنەوە کۆمەڵایەتیە جۆراو جۆرەکاندا. لە کوردستاندا زۆر کات کێشەو و ململانێی ڕەوت و بزوتنەوە دژ بە یەکەکان لە ڕێگەی ڕاگەیاندن و بڵاوکراوەکان و نوسراوەکانەوە سەریان هەڵداوە. لەباری ڕۆشنکردنەوەی کۆمەڵگاو بردنە سەری ئاستی هۆشیاری کۆمەڵگەو، ڕۆشنبیری گشتی کۆمەڵگا ڕاگەیاندنەکان ڕۆڵی کاریگەری خۆیان هەیە. هەر بۆیە بە درێژایی مێژوویی خەباتی حەق خوازانەی خەڵك ڕۆژنامە و گۆڤارەکان ئامرازێکی بردنە پێشی خەباتیان بووە.

بزوتنەوەی ژنان لە کوردستاندا بەپێی ئاڵ و گۆڕو جوونە پێشی بوەتەخاوەنی چەندین جۆر بڵاوکراوەو گۆڤارو نامیلکە وکتێب.. هتد. هەرچەندە لە ئارادا بوونی ئەم ڕۆژنامەو گۆڤارانەپێشرەوی بزوتنەوەی ژنانەو مایەی بەرەو پێش چوونی خودی بزوتنەوەکەیە. بەڵام جێگای باسە هێشتا بۆشاییەکی گەورە هەیە لەم بوارەدا، بڵاوکراوەکانی ئێستای ژنان هێشتا بە پێی پێویست ئەو کەلێنانەی پڕ نەکردووەتەوە، هێشتا مەیدان ئاوەڵایە تاکو کێشەو گرفتەکانی ژنان لە ئاستێکی فراوانتردا خۆیان بخەنە ڕوو. مەسەلەی ژن وباس کردن لێی باسێکی کۆمەڵایەتی وقوڵ و هەمە لایەنەو فراوانە. بۆیە پێویستی بە دەیان وسەدان ئۆرگان وکتێب وگۆڤار وڕۆژنامە دەبێت.

(ڕەها) هەر بە پێی ئەم پێویستیەو بۆ پڕ کردنەوەی کەلێنێکی تری ئەم بۆشاییە گەورەیە هاتە ئاراوە. وە هیوا خوازی ئەوە دەبێت کە بتوانێ زۆرترین بەشی ئەم کەلێنە پڕکاتەوەو لەبەرەو پێش بردنی بزوتنەوەی ڕزگاری خوازی ژناندا ڕۆڵی کاریگەر بگێڕێ.

زۆرێك لە بڵاوکراوەکانی ئێستای کوردستان چوار چێوەیەکی سنورداری لە خۆگرتووە لە چوار چێوەیەکی سنورداردادەتوانێ باسەکانی بخاتە ڕوو وە دەتوانێ هاوکاری بکرێ، کە لەچوار چێوەی سیاسەتی ڕێکخراوێك یان حیزبێکی دیاری کراوە، (ڕەها) دەیەوێت ئەم چوار چێوە سنوردارە تێك بشکێنێ لە ئاستێکی فراواندا باسەکانی ژنان بخاتەڕوو. ڕەنگە خەتی ئەصلی (ڕەها) وسەر نوسەرەکەی و بەڕێوبەرانی خەتێکی فکری سیاسی دیاری کراو بێت. بەڵام (ڕەها) دەیەوێت مەیدان ئاوەڵا کات کە بەشی زۆری ،ڕۆشنفکران ولاوان و ژنان و ئازادیخوازان ونوسەرانی ڕادیکال و علمانی سەر بە هەرڕەوت و مەکتەبێکی فکری بن وە ئەندامی هەر ڕێکخراوێك یان حیزبێکی سیاسی بن، باسەکانی خۆیان لە پەیوەند بە ڕزگاری و مافەکانی ژنانەوە بخەنە ڕوو، وە دەست ئاوەڵا بن لە سوود وەرگرتن لەم گۆڤارە بۆ باس کردنی هەمە لایەنە لەسەر مەسەلەی ڕزگاری ژنان. تەنانەت لێرەداو لەم کەناڵەوە بیرورا جیاوازەکان لەسەر مەسەلەی ڕزگاری ژنان خۆیان دەرخەن بە مەرجێك کۆمەك بە بردنە پێشی خودی کێشەکانی ژنان و بزوتنەوەکەی بکات.

(ڕەها) لە داهاتوودا لە هەوڵی‌ناساندنی بزوتنەوە جۆراو جۆرەکانی ژنان دا دەبێت، هەر لە دیموکرات خوازو ڕادیکاڵ و فیمیست و لیبراڵ و.... هتد . وە لە هەوڵی ناساندنی ڕابەرانی و کەسایەتیە جۆراو جۆرەکانی دیفاع لە ژنان دەبێت.

لێرەدا پێم خۆشە ئەوە ڕوون کەمەوە کە قسەکە ئەوەنیە ئەم گۆڤارە سەر بە هیچ لێکدانەوەو مەکتەبێکی فکری نیە. وەکو پێشتر باس کرا خەتی سەرەکی بەڕێوبەرانی ئەم گۆڤارە خەتێکی فکری و سیاسی ڕۆشن و دیاری کراو دەبێت کە بەدیاری کراویش خەتێکی سۆسیالیستیەو لە بابەت و باسەکان داڕەنگ دەداتەوە وخۆی دەخاتە ڕوو. بەڵام باسەکە ئەوەیە کە ئەم خەتە فکریە ڕێگرنابێت لە بەردەم بیرورا جیاوازەکان داو لە بەردەم ئەدیبانونوسەران دا کەلە ڕێگای خۆیانەوە باسەکانیان بخەنە ڕوو.دیسانیش ئەوە ناکاتە ئەوەی کەئەم گۆڤارە باس ومەسائلی‌دژی ژن تەحەمول بکات. بەڵکو دەبێ باسەکان هەوڵ بدەن کۆمەك بە پەرەدان بە گەشەی بزوتنەوەی ژنان بکات. وەك بزوتنەوەیەکی‌کۆمەڵایەتی و لە ئاستێکی جەماوەری فراواندا هێزی ناڕازی ژنان ڕێك بخات بە شوێن داواکاریەکان و بەدیهێنانی مافەکانی ژنان دا.

سەرنووسەر

هاتە ئاراوە. قۆناغێك بوو كە بزوتنەوەی ژنان تیایداگەشەی كردو چووە ئاستێكی بالاترە وە لە خەباتی‌دا. بە حوكمی ئەم گەشەیەی بزوتنەوەی ژنان لە شوراكانی ئازاری ٩١ دا ژنانێكی لە مەیداندا راوەستاور وخەباتكار بوونە خاوەنی مەسەلە شۆڕشگێرانەكەی خۆیان. بۆ بردنە پێشەوەی ئەم كارەیان لە هەوڵی خۆڕێكخستن وپێكهێنانی كۆمیتەو ڕێكخراوەی تایبەت بەم مەسەلەیە بوون.

هەڵبەت ئەوە ڕۆشنە كە راگەیاندن وبلاوكراوەكان بۆئەم بزوتنەوەیەو هەر بزوتنەوەیەكی كۆمەڵایەتی تر هەمیشە دەورو نەخشی خۆی هەبووەو ڕۆژنامەو گۆڤارەكان یەكێك بوون لەو وەسیلە زۆر گرنگ وحەساسانەی كە بزوتنەوەی ژنان و ڕێكخراوەكانی دەستیان بۆ بردووە بە تایبەتی بۆ بزوتنەوەیەكی رادیكال ومەدەنی‌ویەكسانی‌خوازی بەرچاوی بینیوە كاتێك بە ئاسۆیەكی ڕۆشنی سیاسی و كۆمەڵایەتی‌یەوە‌كاری كردبێ‌. لەم هەل و مەرجەدا چەند بلاوكراوە هاتنە ئاراوە.

بلاوكراوەكانی ژنان لە كوردستان لە دوای ساڵی ١٩٩١ هوە:

ژنی ئەمڕۆ*

• ژنانی شۆڕشگێرو رادیكاڵی نێو بزوتنەوەی كۆمۆنیستی وكرێكاری بزوتنەوەی شوراكانی٩١ بە دوای ئەوەدا كە كۆمیتە یەكیان پێكهێنا بە نێوی (كۆمیتەی ژنانی شۆڕشگێر) ئەم كۆمیتەیە بۆ بردنە پێشەوەی تبلیغات وباس وسیاسەتەكانی و ناساندنی خۆی و كۆمەڵایەتی بونەوەی بلاوكراوەیەكی دەركرد بەناوی (ژنی‌ئەمڕۆ) ئەم بلاوكراوەیە ٣ ژمارەی لێ‌دەرچوو. ئەم بلاوكراوەیە سەرباری هەواڵ و باسەكانی بزووتنەوەی ژنان و باسكردن لە كێشە و گرفتەكانی ژنان و چاوپێكەوتنی لەگەڵ ژنانی كرێكارو زەحمەتكێش و ژنان لە مەیدانە جۆراوجۆرەكان دا سازدەداو لەسەر كێشەكانیان گفتوگۆی بەڕێ‌دەخست. لەبەر ئەوەی ماوەی بەردەوامی ئەم بزوتنەوەیەواتە بزوتنەوەی شورایی‌و كاری ژنانی شۆڕشگێر لەنێو ئەو بزوتنەوەیەداكورت بوو بەرێوە چوونی ئەم بلاوكراوەیەش سەرباری بە (تیراژێكی) كەم دەرچوو ماوەكەی كورت بوو،هەربۆیە ئەبووە بلندگۆ وبلاكراوەیەكی‌كۆمەڵایەتی‌نێوژن ان

یەكسانی*

لەدوای بزوتنەوەی شورایی ٩١وە بزوتنەوەی ژنان و باس لەمەسەلەی ژنان بەردەوامی خۆی وەرگرت ژنانی كۆمۆنیست وژنانی هەڵسوراوی بزوتنەوەی كرێكاری بەردەوام بوون لە چالاكی وهەڵسوڕان لەپێناو ڕێكخستنی ژناندا پاش ئەوەی ڕێكخراوی سەربەخۆی‌ئافرەتان دامەزرا لەلایەن هەڵسوراوانی بزوتنەوەی یەكسانی‌خوازی ژنانەوە، ئەویش بۆبردنە سەری خەبات وچالاكی‌یەكانی بلاوكراوەیەكی تایبەتی دەركرد بەناوی (یەكسانی)یەوە. یەكسانی لە ساڵی ٩٤وەدەردەچێت وتا ئێستا ٢٣ ژمارەی لێ دەرچووە وە بەردەوامە لە دەرچوون. ئەم بلاوكراوەیە بەشێوەیەكی گشتی لەڕوانگەیەكی یەكسانی خوازانەوە لەسەر كێشەكانی ژنان و ئاسۆی بزوتنەوەی ژنان ترویجی باسی و سیاسەتەكانی (ڕ، س، ئا)دەكات. وە بەشێوەیەكی سەرەكی لەبەرامبەر كۆنەپەرستی وسونەتی پیاو سالاری و مذهب دا تبلیغی كردوە هەربۆیە چەند جارێك لەلایەن رەوت و بزوتنەوە ئیسلامی‌یەكانەوە كێشەی بۆدروست بوەو بە توندی قسەی لەسەر كراوە. لە ساڵی(١٩٩٥) دا ڕێگری لە بەردەم دەرچوونی دا پێش هات لەلایەن دەسەڵاتدارانەوە. لە مانگی رەمەزانی ساڵی ١٩٩٨ دا لەلایەن مەلای مزگەوتەكانی شاری سلێمانی‌یەوە بانگەواز كرا بۆداخستنی ئەم

چاوگێڕانێك بە سەر بڵاوکراوەکانی ژنان دا

(کەژاڵ حمە رشید)

بزوتنەوەی ژنان لە کوردستاندا لە دوای ڕووداوەکانی ئازاری (۹۱)ەوە گۆڕو تینو تەکانێکی بە خۆی دا و چووە قۆناغێکی باڵاترو گەشەدارترەوە. ئەم دەورەیە قۆناغی هەشتاکانی تێپەڕاند کە قۆناغێك بوو بزوتنەوەی ژنان ودەنگی ناڕەزایەتی ژنان لە بەرامبەر ئەوپەری پێشێلکاری مافەکانیان دا لەئاستێکی زۆر نزم دابوو. لەم دەورانەدا واتە دەیەی هەشتاکان کە ڕژێمی کۆنە پەرستی بەعس و دەسەڵاتی ئەو باڵی کێشا بوو بەسەر کۆمەڵگادا، لەم هەلو مەرجە پڕسەرکوت و ئەشکەنجەیەدا ژنان لە هەر توێژێکی تری کۆمەڵگا بێ بەشتر بوون لە خواست و مافە ئینسانییەکانیان. لەم کاتەدا ژنان مەحروم کرا بوون لە هەر جۆرە ڕێکخراوەیەك، کە باس ومەسەلەکانی تایبەت بە ژنانی تیا ئاراستە بکرایە. بۆیە باسکردن لە مەسەلەکانی ژنان بە هەر شێوەیەك و لەهەر ڕوانگەیەکەوە تەنانەت بۆ جارێکیش نایەتە یادی کەسێك کە چاوێکی گێڕابێت بۆ ئەو باسانە. (اتحاد العام لنساء العراق) واتە (یەکێتی گشتی ژنانی عێراق) کە لە ڕواڵەتدا وەك ڕێکخراوێکی دیفاع لە مافەکانی ژنان پێناسە دەکرا. بێجگە لە ناوێك و نمایشێکی ڕیاکارانە لە ژێر ئەم ناوەدا شتێکی تر نەبوو ئەم بەناو یەکێتییەی ژنان یەك ئۆرگانی ئەمنی بوو لە پێناو پارێزگاری کردن لە مانەوەی ڕژێمی بەعس، وەك ووتمان هیچ ڕێکخراوێك و باسێك لە پەیوەند بە ژنانەوە لە ئارادانەبوو، لە دەسەڵاتی ئەم ڕژێمەدا بوونی ئەم ناوو شکلە فۆرماڵی یەش، ئەویش لە ژێر کاریگەری بزوتنەوەی ژناندا بوو لە جیهاندا کە هێشتنەوەی ئەویش بۆ ڕاگرتنی سمعەی حکومەت ودەسەڵاتەکەی لە ئاستی نێو دەوڵەتیدا، ئەگینا بۆ ڕژێمێکی کۆنەپەرستی و قازانج پەرستی وەك ڕژێمی بەعس چ مەسەلەیەکە گەر ئەم باسە واتە باسی ژنان وتەنانەت ناوی ڕێکخراوەکەی لە ڕەگ و ڕیشەوە لە بەین بەرێت. لەم نێوە بێجگە لەوەی کە مەسئلەی ژنان و بزوتنەوەی ژنان بەم شێوەیە سەرکوت کراوەو پاشەکشەی پێکراوە. لەلایەکی تریش ڕژێمی بەعس بەهێشتنەوەی ئەم شێوە کارتۆنییە لە ڕێکخراو باسکردن لەمەسەلەی ژن، سودی لەهێزو توانایی ژنان وەرگرتووە لەژێر ناوی (ماجدات وطليعات ومنتجات و .....)شتی لەم بابەتە. بەم شێوەیە ژنان لەم ڕژێمەدا بەبەردەوامی وەك هێزێکی ئامادە باش لەپشت جەبهەکانەوە ڕاگیرا بوون و، لە مەیدانی کاریش دا وەك لەشکرێکی ئامادە بە کاری هەرزان فرۆشی کار، ئامادە کراون.

بەم پێیە کە بزوتنەوەی ژنان لەم قۆناغەداو لەم دەورانەدا لەم پاشەکشەیەدا بوەو لەم ئاستە نزمەدا بوو. هەربەو پێیەش ژنان لە عێراق وکوردستاندا بێ بەش بوون لە بڵاوکراوەوڕۆژنامەو هەر چەشنە پێداویستی یەك بۆ بردنە پێشەوەی ناڕەزایەتی وخەباتیان. بە درێژایی تەمەنی ڕژێمی بەعس هیچ جۆرە ڕۆژنامە وبڵاکراوەیەك نەبووە تایبەت بە مەسائلی ژنان وبزوتنەوەی ژنان. کە جێگای ئەوە بێت باسکرێت ووەك یەکێك لە گۆڤارو ڕۆژنامەکانی ژنان ناوی ببرێت.

بەڵام قۆناغی نوێی بزوتنەوەی ژنان لە دوای ئازاری ۹۱ وە کە لەگەڵ بزوتنەوەی شورایی ئازاردا

بڵاوکراوەیەو لەحاڵی حازردا لە شاری هەولێر لەلایەن دەسەڵاتدارانەوە ڕێگری لە بەردەم بڵاوبوونەوەی داهەیە ودانراوە.

*ژیانەوە

هەر بە پێی گەشەی بزوتنەوەی ژنان گۆڤارو نامیلکە و کتێب ورۆژنامە و بڵاوکراوەی جۆراو جۆر دەرکەوتن کە تێروانین وبیرو بۆچون و لێکدانەوەی جیاوازی نێو بزوتنەوەی ژنانیشی خستە ڕوو. بەم پێیەئەم بڵاکراوانە مەرج نی یە بەقاو دەق ئاسۆیی ڕۆشنی نێو بزوتنەوەی ژنانی عکس کردبێتەوەو ڕابەرایەتی کردبێ. بەڵام بە گشتی لایەنگرانی ژنان ومافەکانی ژنانن بەشێك لەئەندامان وهەڵسوڕاوانی (یەکێتی ژنانی کوردستان) بۆزیاتر پەرەدان بەخەباتی خۆیان سەنتەری ڕاگەیاندنی ژنانیان پێکهێناو بڵاوکراوەیەکیان دەرکرد بە ناوی (ژیانەوە)وە کە نزیك بە ماوەی ٢ساڵ دەبێت دەردەچێت و یەکێکە لەو بڵاوکراوانەی کە زۆر ڕێك و پێکی وبەبەردەوامی لەکاتی خۆیدا هەرمانگی دووجار دەردەچێت تائێستا(٤٤) ژمارەی ساڵی سێهەمی لێ دەرچووە.یەکێکە لەوبڵاوکراوانە بەحوکمی بەردەوامی یەکەی وفراوانی تیراژەکەی بەشێوەیەکی سەرەکی شعبییەتی پەیدا کردووە لەنێو بڵاوکراوەکانی ئێستای کوردستاندا.لەم بڵاوکراوەیەدا بەشێکی زۆر لە ڕۆشنفکران ونەدیبان دەتوانن بنوسن.

*دەنگی ژنان

بڵاوکراوەیەکی تری (یەکێتی ژنانی کوردستانە) کە زمانحاڵی یەکێتی یەکەیەو سیاسەت وچالاکی بۆچوونەکانی ئەو یەکێتی یە لە سەر مەسەلەکانی ژنان دەخاتە ڕوو. ماوەی (٤) ساڵە بەردەوامە و ئێستا (٣٩ ژمارەی)ی ساڵی سێیەمی لێ دەرچووە.

*دەنگێ

دەنگێ گۆڤارێکی وەرزی بوو کە ژمارەیەك لە کەسایەتی سیاسی سەربەخۆ و نێواحزابەکان و نێو ڕێکخراوەکانی ژنان وبزوتنەوەی ژنان و بزوتنەوە جۆراو جۆرەکان دەریان دەکرد. ئەم گۆڤارە زیاتر (٢٠٠) لاپەرەی لە خۆ گرتووە و بحث ولێکۆڵینەوەی جۆراو جۆری لەسەر کێشەکانی ژنان و مەسەلەکانی ژنان تێدا بوو(٢) ژمارەی لێ دەرچووەو لە حاڵی حازردا ڕاوەستاوە لە دەرچوون.

*مافی ئافرەت

گۆڤارێکی ڕۆشنبیری گشتی ئافرەتانەو مانگانە دەردەچێت.ئەم گۆڤارە زمان حاڵی (یەکێتی ئافرەتانی کوردستان)لەشاری هەولێر تا ئێستا نزیکەی ١٢ ژمارەی لێ دەرچووە. بەشکل وشێوازی جۆراو جۆر وە لەڕوانگەی سیاسەت و بۆچوونی گشتی یەکێتی یەکەوە تعبیر لە مەسلەکانی ژنان دەکات.

*بەشێکی تر لە ڕێکخراوەی ژنان لە ئێستای کوردستان دا بڵاوکراوەی تایبەت بە خۆیان واتە ڕێکخراوەکانی خۆیان هەیەو بە هەمان شێوە لە ڕوانگەی ڕێکخراوەکانیانەوە تعبیر لە مەسەلەکانی ژنان دەکەن وقسەی لەسەر دەکەن لە چەشنی(دەنگی ئافرەتان) کە زمان حاڵی کۆمەڵەی ئافرەتانە و(پەیامی خانمان) زمانحاڵی ڕێکخراوی(خانمانی سەربەخۆیە) و...... هتد.

لەم نێوەدا کە تەواوی ئەم بڵاوکراوانەو ڕێکخراوەکانیان کە سایەتی یەکانیان بە هەر کەم وکوری یەکیانەوە بەخۆیان لەبەرەی مۆدێرنیزم ودیفاعلە مافەکانی ژنان دەبینن تەنها بڵاوکراوەیەك هەیەبەناوی (پەیامی خوشکان)کە خوشکانی یەککگرتووی ئیسلامی دەری دەکەن کە ئەویش لەڕوانگەی شەریعەت و دینی اسلامەوە ڕاستەوخۆ لەبەرامبەر و دژ بە بەمافەکانی ژنان و بزوتنەوەی ژنان ڕاوەستاوە.

بەردە بارانی کام سەدە؟

چیمەن علی

لە کوردستانی عێراق زۆرمان بیست لەاهانـە و سـوکایەتی کـردن بـە ژنـان ، تەنانـەت چەندین جۆری ئەشکەنجەو لێدان و سوکایەتی پێ کردن وچەوسانەوە شارەزا بووین، ئەو لێدانانەمان بیست کە ژنان رەوانەی نەخۆشخانەکان دەکات، گرتیٚ بەردانمان بیست کە گیانی ئینسانێك دەکـات بـە خـەلوز و دواهەناسـە و هـاواری ئینسـانێك لـە نێـو ئاگرەوە دەگەیەنێتە ئاسمان، زیندانی جەماعی نێو چوار دیورای ماڵەکان ولەمەش دژی ئینسانی تر زیندانی فردی ژنانمان بیست هەر لە نێـو خـودی ئـەو زیندانـە گەورەیـەدا کـە ماڵـە. سەرتاشین وئەتك کردنمان بیست لە بەرامبەر پیادە کردنی سادەترین مافی دا هەر جل و بەرگ پۆشین و خۆرازاندنەوەو ...هتد. لووت برین وئەشکەنجە دان و برینی وئەم بەشانەی لەشی ژنان ئینسانی خاوەن ویژدانی جوڵاند.

ئیجۆری هەمە ڕۆژە هەراسان کردین . ئەمانەو ....

لێگەرێن لەمانە کە بوونەتە پیشەی ڕۆژانە وهەمیشەیی ئەم کۆمەڵگایە سـەیر کـەن لـەم ئاخری سـەدەی بیستـەمدا (١٩٩٩) چ جۆرە سوکایەتی یەکی تر بە ژنان زیندوو بوەوەو هاتە پێش.

ڕۆژی (٥/٢٩) لە نێو جەرگەی شاری هەولێر لە ساحەی ریمان ژنێك کە جلو بەرگی مۆدێرنی لە بەردا بووە جا هەر چەندێك کورت بوە یان تەنك بوە یان بە دڵی کۆنەپەرستان نەبووە، تەنها لەبەر ئەم مافە زۆر سادەیە کە مافی هەر ئینسانێکەو حەقی هیچ کەس نییە تداخلی تێدا بکات، لە شێوەی (سەنگەسار) واتە بەردە بارانەکانی چەندین هەزار ساڵ لەمەو بەر کە هەر لەم کوردستاندا بەرێوە چووەو هەر ئێستاش لە نێو زەلکاوی دەسەلاتی رەشی جمهوری اسلامی ایران بەرێوە دەچێت دەدرێتە بەر نوێکڵە شوتی وتەماتەی ڕزیوی نێو بازاڕ... ئێستا بپرسن ئەمەی رووی داوە لە شاری هەولێر ((بەردەبارانی کام سەدەیەیە ؟)) دەرهەق بە ژنان دەکرێ چی تر ژنان چۆن دەتوانن داهێنەر بن؟، چۆن دەتوانن خاوەنی اعتمادو ئیرادەو توانایی بن؟ لە کاتێکدا دا هەرچی شخصیەت وکەرامەتی ئینسانی یانە بەم شێوەیە لە ژێر پێ دەنرێت و ئیدارە وتوانایی یەکانیان ووردوو خـاش دەکرێـن وشـخصیەتیان دەشـکێنرێت؟ چـۆن کۆمـەڵگا دەتوانێ سود لە توانایی وهەڵسورانی ئەوان وەرگرێ لەکاتێك دا لـە بەردەم ئـەم هـەموو سوکایەتی وپێشێلکارییەی مافەکانیان دا راگیراون و ژیان وگوزەران و هەڵسوراتیان بەم شێوەیە تەنگە بەرکراوەتەوە؟ ئەمە عەقڵەو کارو کردەوەی کێیە کە ئەم هەموو سوکایەتییە بە بەشێکی فراوانی کۆمەڵگا دەکات؟

ئێستا جێگای پرسیارە بۆچـی دوای ئـەم هـەموو دەستکەوتە زانستی یانەی کـە لـە سـەر دەسـتی بەشـەریەت دا هاتووەتە ئاراوە، ئەم هەل ومەرجە درێژەی هەیە؟ لە دوای خەباتێکی درێژ خایەنی ژنانی شۆرشگێر ویەکسانی خواز ئەم هەل ومەرجە بەرەو ئاڵ وگۆرێکی جدی نەرۆیشتوە . لە راستیدا وەزعیەتێك کە لە کوردستان دا کە بۆ بزوتنەوەی دینی وکۆنەپەرستەکان ڕەخساوە سەرەدەربهێنن وتحریکی کۆمەڵگا بکەن بۆ ئەنجامدانی ئـەمجۆرە لـە چالاکی ولـە لایەکی تریش نائامادەیی ژنان و لە مەیدان دا نەبوونی ژنان وپیاوانی یەکسانی خواز لە ئاستێکی فراوان ومطلوب دا، رێگەی بە سەرهەڵدانی ئەم کردەوە دژی ئینسانی وناشارستانی یانە داوە. هەر بۆیە وەڵام دانەوەش بەم هەل و مەرجە هەر ئەو راوەستاوی و هاتنە مەیدانەی ئێمەی دەوێت کە بتوانێ پاشەکشە بە کۆنەپەرستی بکا

بۆچی خۆسوتاندن؟

نسرین عبدالله

خۆسوتاندن ترسناك ترین دیاردەیە كە لەم ١٠ ساڵەی دوایدا بە زۆری تەشەنەی كردووە و وەك ڕێگە چارەیەكی سلبی یان وەك كاردانەوەی ئازارو ئەشكەنجەیەكی نەفسی و ڕۆحی دوور درێژ و ئاكامی ئەوپەڕی بێ ئومێدی دەستی بۆ دەبرێت.

ڕۆژی ١٩٩٩/٥/٢٣ زارا سعید كاتێ هاوسەركەی بەناوی (هیدایـەت حمید) هەرە دوای ئـەوەی سوكایـەتی زۆری پێ دەكات و شقارتە ئەداتە دەستی بۆ ئەوەی خۆی بسوتێنێ، ئاگر لە خۆی بەرئەدات.

(شیرین عزیز) كە تەمەنی ١٣ ساڵانەو قوتابی پۆل یەكی ناوەندی‌یە لە ناو ڕەفتاری پیاو سالارانە وسوكایەتی زۆری براكەی ، ئاگر بەرئەداتە جەستەی خۆی.

لەمانگی ٥ دا كچێكی تەمەن١٣ ساڵان بەناوی (ژیان) لە كارێزە ووشك لە سلێمانی، خۆی ئەسوتێنێت.

هەر لەوكاتەدا خـەریكی ڕێك خستنی ئەم ڕوداوانە بووم هەواڵم بیست كە ژنێك لە شارۆچكەی كەلار خۆی سوتاندووە و گەیاندوویانەتە نەخۆشخانەی سلێمانی، لەبەر ئەوەی هاوسەرەكەی ژنی بەسەر هێناوە.

لێرەدا جێی خۆیەتی بپرسین، بۆچی ژنان خۆیان ئەسوتێنن؟

ئەگەر سەیری وەزعی ناڵەباری ژنان بكەین، ژنانێك كە هەر ڕۆژ دەبێتەوە خـەریكی كاری نێو ماڵ ومناڵ بەخێو كردن و چێشت لێنان و خزمەت كردنی پیاوان، بە واتایەكی تر ژنانێك كە لە ماڵەوە زیندانی كراون و سەرباری ئەمانەش پیاو سالاری و دەمارگیری ئەخلاقی وەك درندەیەك كەڵبەی لە گیانی ژنان گیر كردووە و هەمیشە چەقۆ و هەڕەشەی كوشتنی و مۆتەكەیەك لە بەردەمیان دا ڕاگرتووە.

ژنانێك كە هیچ یاسایەك نی‌یە دیفاعیان لێ بكات و بگرە لە لایەن خودی یاساكانی احوال شخصی عراقی‌یەوە و لەژێر ناوی (ژنی) و چی و چی‌دا مەرگ دەكرێتە دیاری بۆیان و بە تاوانبار دادەنرێن.

لە ناوەها جەهەنەمێك دا كە ژنان. هەموو ئاوات و ئارەزووەكانیان زیندە بە چاڵ دەكرێت وكاتێ هەموو دەروازەكانیشیان لێ گیرابێ. ژن وەك هەر ئینسانێك كە پێی قبوڵ نەكرێ حورمەت و كەرامەتی لـە ژێـر سـوكایەتی‌دا بەردەوام بشكێنرێ و وەك ئینسانی پلە دوو ناقص العقل چاوی لێ بكرێ، ناچار دەست بۆ خۆسوتاندن دەبات وحوكمی مەرگ بەسەر خۆیدا ددات بۆ ڕزگار بوون لەم ژیانە.

بەڵام (خۆسوتاندن) ئەم ڕێگاچارە فەردی و زیانبارە، هەرگیز ڕێگا چارەی گونجاو نی‌یە بۆ وەزعیەتێك هەتا سەر ئێسقان بە ناخی ژناندا ڕیشەی داكوتاوە، بەڵكو هێندەی تر پیاو سالاری و كۆنەپەرستی سود لەم پەرتەوازەیی‌یەی ژنان وەردەگرن و سەرەنجامیش درێژبونەوەی ژیانی جەهەنەمی ژنانە.

ڕێگا چارەی ئەم مەسەلەیە و نەمانی هۆكارەكانی ئەم دیاردەیە دەبێت لە ڕیشەوە بێت و دەستی بۆ ببرێت. ژنانی ناڕازی و خوازیار بە ژیانێكی شایستەی ئینسان دەبێت ڕیزی ناڕەزایەتی خۆیان یەكخەن و پەیوەست بن بە بزوتنەوەی ڕزگاری خوازی ژنان و ڕێكخراوەكانی ژنانەوە كە بۆ لە گۆڕنانی بیروباوەڕی پیاو سالاری و هێنانەدی یەكسانی نێوان ژن وپیاو تێ‌دەكۆشن و یەكەم هەنگاویان بۆ نەهێشتنی یاساكانی احوال شخصی عراقی‌یە كە سەرچاوەی مانەوەی كۆنەپەرستی و ستەمكێشی ژنانە، ودانانی یاسایەك لە جێی دا كە هیچ جیاوازی‌یەك لە نێوان ژن وپیاودا نەهێڵێ و هەر سوكایەتی كردن یان هەر تاوانێك كە دەرهەق بە ژن بكرێت، لێپرسینەوەی لەسەر بێ ودادگایی بكرێ وتاوانباری ئەو كارە، سزای عادلانەی خۆی وەرگرێ. چونكە خودی خۆسوتاندنی ژنان هەرچەندە لە لایەن خۆشیانەوە بێت، جۆرێكە لە تیرۆر وە تاوانباری پشت ئەم كارە ئەبێت سزا بدرێت.

هاوكات ئەركی بزوتنەوەی ڕزگاری خوازی ژنانە كە بەردەوام لە هەوڵی وشیار كردنەوەی ژنان و ناساندنیان بە مافـەكانیان و كردنیان لە ژنانێكی بێ‌دەسەلات و بێ ئیرادەوە بە ژنانێكی شۆڕشگێڕ و ناڕازی بە ژیانی كۆیلەیەتی وستەم و چەوسانەوە و بزانن كە خۆسوتاندن ڕێگە چارە نی‌یە بۆ چارەسەر كردنی كێشەكانیان بەڵكو خەبات بۆ گۆڕینی ئەم هەل ومەرجە تەنها ڕێگەیە بۆ ڕزگاریان.

گفتوگۆیەك لەگەڵ "نازەنین"

سەبارەت بە جیابوونەوەی لە هاوسەرەکەی

ئا : سارا

پێشەکییەك بۆ گفتوگۆکەی (نازەنین)

نازەنین یەکێکە لەو ژنانەی ئەم کۆمەڵگایە کە بە نیازی دامەزراندنی ژیانێکی هاوسەری و خۆش گوزەران و ئارام کە تیایدا عطف وسۆزو میهرەبانی ڕێزو خۆشەویستی بگۆڕنەوە لەگەڵ کەسێك دا بڕیاری زەواج دەدات، پاش ئەوەی ڕوخساری پڕ فروفێڵە و ڕیا کاری خۆی بۆ نازەنین دەخاتە ڕوو.

بەلام وەختێك نازنین لە جیاتی ئەم ژیانەی کە خۆی نەخشەی بۆ کێشا بوو، ژیانێکی پڕ ئازارو ئەشکە نجەو بێ احترامی دەبینێتەوەو تحمولی ناکات ودەکەوێتە ناڕەزایەتی دەربڕین بە شکل وشێوازی جۆراو جۆر تا دوا جار لە یاسادا ئەم زەواجەی کە قبولی کردبوو هەڵیدەوەشێنێتەوە.

نازەنین ژنێکی ووریا دەبێت و هەست بەو نایەکسانی‌یە کۆمەڵایەتی و فەرهەنگی‌و یاسایی‌یانە دەکات کە لە کۆمەڵگادا بەڕێوە دەچێت و تاکەکانی کۆمەڵیش دەقیان پێوە گرتووە. لە ماوەی چەند سالی زەواجیدا ئەم نایەکسانەیەی نێوان ئینسانەکان ڕۆژ لە دوای ڕۆژ ژیانی ئەم و چەند هاوژنی وەك ئەوی کردوەتە دۆزەخ زیاتر بەرجەستە دەبێتەوە لای. بۆیە لە ژێر ئەو هەموو یاساو ڕێسا کۆمەڵایەتی‌یە کۆنانەداو لە ژێر ئەو توندو تیژی‌یەدا کە ڕوویەرووی بۆتەوە و ڕادەوەستێت وڕەخنەی توند لەم هەل و مەرجە دەگرێت و ئەفرەت لەو ژیانە دەکات........(ڕەها)

(ڕەهــا) / نازەنین تۆ جیا بویتەوە لە هاوسەرەکەت، هەڵبەت هۆکارێکی هەبوون کە وای لێکردویت تا بڕیار بدەیت جیابیتەوە وە لەمحکەمە دەعوا قەید کەیت تا بەڕەسمی لە یاسادا جیاببیتەوە، ئەو هۆکارانە چی‌بوون کە پاڵی پێوە نایت بۆ ئەم کارە؟

ئەو خۆشی وناخۆشی‌یانەی کە لە ژیانی هاوسەری دا بۆت پێش هاتووە چی‌بوون حەز دەکەم تفصیلاتێك لەسەر ئەوە باس کەیت؟ پرسیارەکەم ئەوەیە مشکلەتان چی‌بوو، چی لە بەینتاندا ڕووی دا تا ئاخر جار هاتیتە سەرئەوەی بڕیاری جیابوونەوە بدەیت؟

ئەو ئینسانێکی ئەوەندە خراپ بوو تەنانەت ئەوەندە کردەوەکانی بەرامبەرم خراپبوووەکو ئەخۆشی نەفسی هەبێت وابوو، بە هەموو شتێکی من نارەحەت بوو، تداخلی هەموو شتێکی دەکردم تەنانەت جل لەبەر کردن نوعیەتی جل لەبەر کردن، هەر چیم لەبەر کردایە دەبوایە بەدڵی ئەو بوایە، یان میوانمان بهاتایەئەبوایە قسەم بکردایە یەعنی هەموو شتێکی من بە دەست ئەو بوو، دەبوایە بە عقڵی ئەو هەستامایەو دانیشتمایە هیچ عقڵی خۆم بەکارنەهێنایە. ئینجا خۆی وا پیشان ئەداو وە دوو شخصیەتیشی هەبوو لە بەردەم خەڵك دا. خۆی دەچوە کۆبونەوەو کۆبونەوەی بە ژناتی یەکێك لەوحزبانە کەخۆی بەمارکس ئەزانێت دەکرد لە ماڵیشەوە کە ئەو کاتەی ئەو ئەڕۆیشت دەرگای لە من کلیل ئەدا. وەکو وتم دوو شخصیەتی هەبوو، ئەهاتن بە شوێنیدا دەیانووت ئەم ئێوارەیە کۆبونەوەی ژنانمان هەیە، دوای ئەوەش کە دەڕۆیشت دەرگای لە من کلیل ئەدا. پێی ناخۆش بوو لە حەوشە دانیشتمایە، ئەیوت بۆ لە حەوشە دانیشتووی...

(* هەتا ئەو دەڕۆیشت و دەهاتەوە تۆدەرگاو لەسەر داخرا بوو؟..)

بەڵێ لە حەوشە بوومایە دەیوت بۆ لە حەوشەی هەتا لە ژوورەوە بومایە دەیووت بۆ لە ژوورەوەی ئەمرۆ نوستوی دوێنێ بۆنەنوستبوی؟ ئیتر هەموو شتێکی محاسبەیە بوو، هەتا لەئیشی ڕۆژانەی ماڵدا نەئەبوایە تەقەی کەوچکێك قاپێك بهاتایە ئەو لە ماڵ بوایە، جنێوی دەداقسەی دەکرد بە هەموو شتێك ئیزعاجی کرد بووم، لە لایەکی تریش نەیدەزانی منالی نابێت، نەیدەزانی هۆکەی منم یان ئەوە.

(* لەوماوەیەی زەواجتان دا منالتان نەبوو؟...)

نەخێر، ئەودەیوت منالنەبوون سببی اصلی یەکەی تەنها ژنە مێشکی وابوو کە ئەم زوعفەهی ژنە، ئینجاش ئەیوت ئەگەر هەتا ساڵێك منالت نەبووژنت بەسەر ئەهێنم یان ئەیوت من ژنم بۆچی یە ئەگەر منالی نەبێت ئینجا ساڵێك دوان سیان دوای ئەوە دەرکەوت کە ئەم زوعفەش لە خۆیایەتی

(* ئیستیشارەی طبیتان کرد، چوونە لای دکتۆر؟..)

بەڵێ لەساڵی ٩٤ دا ئەو بە تەواوی اعترافی بەوە کرد کە سببی رئیسی لەودایە، هەرچەندە من سببی جیا بوونەوەکەم ئەوە نەبوو یەعنی ئەگەر منالیشمان بوایە هەروا بوایە من هەرقبوڵم نەدەکرد بەو شێوەیە لەگەڵیدا بژیم ئەو بەوشێوەیە بیری دەکردەوە مامەڵەی منی بکردایە هەر لەگەڵیدا دانەدەنیشتم. چونکە سببی زیاتر ئەوە ئەبووتەنانەت ئەگەر منالی بوایە وکچیش بوایە خراپتر ئەوکاتە هەر لەمنالیوە لەگەڵ ئەویش وای دەکرد. ئەیوت کچەو بە ئارەزووی خۆی تصرفی پێوە ئەرکردو سەرکوتی دەکرد.

(* وایە هەڵبەت کە ئەو وا سەیری ژنی کردووە چۆن معاملەی تۆی کردووە لەگەڵ ئەویش هەروای دەکرد.؟..)

ئەو بە منی ئەوت تۆ دەمەوەریت، ئەیوت ژن ئەگەر ئازاد بوو بەڕەلایەو ئەگەر قسەی لە قسەی پیاوداکردئەوە بەرەڵایە. ئەو ئەیوت نابێ ژن هیچ قسەیەك لەقسەی پیاودا بکات. (ئەو بۆ هەموو ژنێك وابوو) نا، ئەو بۆهەموو ژنێك تەنانەت دایکیشی، ئەیوت دایکم ئەگەرچاودێری نەکەم غفلەت ئەکا شتی خراپ دەکات ئەگەر چاوی منی لەسەر نەبێ ئیتر من لە ٩٤ دا هاتمەسەر ئەوەی کە ئەم کەسە

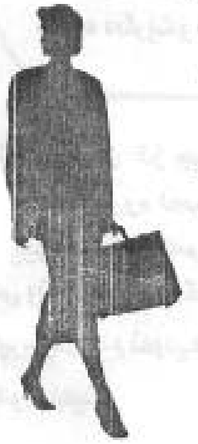

ئەمن ئەتوانم والەو بکەم وازلەم تبیعەتانەی بهێنێ نە ئەو ئەتوانێ وانەبێ، ئینجا ئینسانێکی زۆر زۆر دوو شخصیەت بوو. ئەگەر دەقیقەیەکەم بت بینیمایە ئەتووت زۆر باشە بەهەموو شتێکی تۆهەڵدەستاو دادەنیشت کە چی لە واقع دا وانە ئەبوو.

(* لەمعامەلەیەدا دەرکەوتووە؟...)

بەڵێ بۆیە من لە١٩٩٤ دا و لەو ماوەیەدا کە لەگەڵ ئەودا ژیاووم کەس وکاری خۆم نەیاندەزانی چۆنە دوو دیوی هەبوو. دەیانووت فەقیرە بێدەنگە چۆن خراپە. دەیانوت ئەو چۆنە تۆش وابە لەگەڵیدا. منیش دەموت ناوانییە خراپەهەتا ووردە ووردە شخصیەتی دەرکەوت ئیتر لە ٩٤دا کەهەر منالیشمان نەبوو دەرکەوتیش ئەوەو هەرخراپیشە لەگەڵ من چوومەوە ماڵی باوکم، زۆر کەسی کرد بە تکاو رجا تا بگەڕێمەوە بۆلای هەتاوای کرد جارێکی ترمن قەناعەتم پێکرد قەرارمدا. بەقسەی خۆی وقسەی خەڵک دەیوت ئەمجارە باش دەبم وڕێگەی لێناگرم وتعینی دەکەم و خۆم هاتووچۆی هەرشوێنێکەبیکەم دەهێڵی تعین بم وتشجیعم ئەکات و....

(* پێشتر نەیدەهێشت تعین بیت کار بکەی؟..)

نا هێشتا هەرتعین نەببوم.ئیتر ئەوە لە سەرەتایی ٩٤ کە ڕۆشتمەوە دوای ئەوی ماوەی ٢ مانگ لە ماڵی باوکم بووم. ئیتر کە ڕۆیشتمەوەخۆی یەکێك لەنوقتەکانی من ئەوە بوو منالی نەدەبوو، خۆی ناوابوو منالیشی نەدەبوو ئەوە ئیترخاپتر.

(* یعنی شتێك ئومێدت بەوە هەبوو کەئەگەرمنالی بێت رەنگە ئەم معامەلانەش شتێك بگۆڕێت ئەم وەزعییەتەی ئێستا بگۆڕێت بەلام ئەم ئومێدەشت نەماوە و سەبەبیش لەطرف ئەودەوە بووە.....)

وایە،چونکە ئەدەرامێکم هەبوو ئەکارێکم هەبوو لە شوێنێکیش دوو کەس ئەناسی ئەوانەم حالات و وەزعانە خراپتر دەبێ ، ئەوە بووهۆی ئەم مشکلەیەش هەر بەسەر مندا بریبوو،بەلام ئەوە بوو پاش دوومانگ فحصەکانم دۆزیەوە لە ماڵەکەدا و بردم بۆلای دکتۆر وتی ئەمە دوای (٥) ساڵ عیلاج هێشتا ئەگەر بڵێین منالی ئەبێت یان نابێت.

(* باشە یانی ئەتیجەی فەحصەکەی شاردبووە لە تۆ.؟..)

بەڵێ، لە ٩٦ دا هەمدیسان بە هەمان شێوە کە تعین ببوم خراپتر معاملەی دەکرد. ئەو کە پێشتر هەندێ تبریری دەهێنایەوە و دەیوت هەندێ شتم نەکردووە، بەلام ئەجارە خراپتر ئەوەش کە پێشتر ئەی کردووە ئەمجارە دەیکرد، یەعنی هەرچی لە دەست دەهات دەی کرد، ئەی ووت خۆ تازە خەڵك دەزانێ ئاوام ئەوسا خەڵك ئەی دەزانی ئێستا ئیتر بۆچی بە ئارەزووی خۆم هەرچی هەیە ئەی کەم ئەو سا شتێك کە ئەم کردووە لەبەر ئەوەی خەڵك نەزانێ، یەعنی شتێ شخصیاتی دەرکەوت کە ئەو چۆنە دوو ڕوی هەیە و وانییە کە لە ناو خەڵك دا خۆی نیشان دەدا.

(* ئیتر هیچ ترس ئەوە نەماوە خەڵك بزانێ تازە زانرا کە ئەو چۆنە.؟..)

بەڵێ، لە ساڵی ٩٤ و ٩٥ دا بوو زۆر نەخۆش کەوتم، نەخۆی دەی بردم بۆ لای دکتۆر نەیدەهێشت خۆشم بچم بۆ لای دکتۆر، ئیتر ڕۆژێکیان ووتم مادام تۆ ئیشت هەیە خۆم دەچم بۆ لای دکتۆر ... ئیتر هەر ئەوەندەم ووت کێشای بە شێرەمدا (ئیشارەت بۆ ناوچاوانی) دەیووت چۆن دەڵێی بە تەنیا دەچم، هەڵبەت شتێك هەیە وا دەڵێی بە تەنیا دەچم بۆ لای دکتۆر، سەرەرای ئەوەش نەی هێشت کەس بزانێ هەتا هەفتەیەك من لە ماڵەوە بووم هەتا ناوچەوانم چاك بوەوە.

کە پێشتر منی لەسەر ئەساسی ئەوە بردەوە لە ماڵی باوکم بەو شەرتەی کە ئیتر چاك دەبێت و لێم نادات و معاملەی خراپم لەگەڵ ناکات، بە شەرتێك لە ٩٤ دا کەمنی بردەوە چوو تعهدێکی دا لە محکەمە، ئینجا منی بردەوە.

(* تۆ ئەکاتەش شکاتت کرد لە محکەمە؟..)

نە، شکاتم نەکرد، من هەرسووربووم لەسەر ئەوەی لێی جیا ببمەوەئەویش بۆ رازی کردنی من چوو تعهدێکی دا بوو لە محکەمە و هێنای بۆ منیش لەو تعهدەدا ووتبووتی وا ژنەکەم تۆراوە من وەعدبێ ئیتر خراپ نابم بۆی لێی نادەم هەقم نابێ بەسەریەوە، ئەو

تعهدەش تائێستا لە ناو قضیە کەمدایە، ئیتر ئەیووت بۆ بروام پێناکەن ئەوەتا من تعهدم داوە لە محکەمە ئەگەر ئینسانێکی خراپ بم تعهد نادەم؛ ئەگەر لە گۆڕانکاری دا نەبم چۆن دەچم تعهدی وا دەدەم، ئەوە بوو لەسەر ئەو قسەیە قەناعەتی بە خەڵك و کەس وکارم کرد منیش چومەوە، ئیتر ئەرەبوو ئەترسا لەوەی ئەوسا بەم شێوەیەی ئێستا لێی ئەکردووم ئێستا پاش ئەو تعهدەش ئاوای کردووە، طبعا دەیزانی کە یەکسەر من لێی جیا دەبمەوە و ئەمە دەبێت بە ئاخر جار طبعا ئەوەش ناخۆشترین شت بوو لای ئەوەوە کە من داوای جیا بوونەوە بکەم . یەعنی پێی عەیب بوو ژن داوای جیابوونەوە بکات، بە لای ئەوەوە ئەبێ هەر پیاو ژن طلاق بدات، بۆیە حەزی ئەکرد نقطە کە لە منەوە بێت ئەو من طلاق بدات ئەك من ئەوم ئەوێت و بمەوێ لێی جیا ببمەوە . ئەوە بوو دەیوت وعد بێت بە کەس و کارت ئەڵێی و ئەزانن من وام لێ کردوویت تعینت دەکەم، ئەوە بوو پاش مانگێك هێشتی بچم و بمبات بۆ سلێمانی ووتیشی هەرکەس پرسیاری کرد بڵێ کەووتوم. پاش ئەوەی تعین بوم لە جاران خراپتر بوو (٥) دەقیقە زوتر بهاتمایەتەوە بۆ ماڵەوە دەیووت بۆ وا زوو هاتویتەوە درەنگ بهاتمایەتەوە دەیووت بۆ درەنگ هاتوویتەوە. ئەمەت بۆ سور بۆتەوە بۆ ڕەنگت تێك چووە بۆ ... ئیترهەموو شتێکی محاسەبە دەکرد، پێشتریش وابوو بەلام کەتعین بووم خراپتر بوو، ئەم دەوێرا لەگەڵ موظفەکانی گەڕەکی خۆمان دا بچم بۆ دەوام لەگەڵ خۆی دا دەیبردم، نیو سەعات دەوامی من دوای دەوامی ئەو بوو کەچی ئەبوایە لە دوای ئەو بچومایەتە دەرەوەبەم شێودیە بەو بەیانی زوە منی ئەبردە دەرەوە، من یەکەم کەس دەبوم لە دائرە، بەلام کە دەهاتینەوە دەبوایە لە پێش هەموو موظفەکانی تر بڕۆیشتمایەتەوە لەبەر ئەوەی لەگەڵ ئەو فریا بکەوم بچمە ناو پاصەکەوە. ئەمە دڵم خۆش بوو تعین بووم، ئەوە بوو (٥، ٦) مانگی نەخایاند دوای تعینەکەم ڕۆژ لە ڕۆژ خراپتر دەبوو ، بەیانیان ئەی دەهێشت هەتا قژم دابهێنم ئەوەندەی مشغول دەکردم بڕۆ ئەمە بکە بڕۆ ئەوە بکە، هەتا وەکو منالێکی بچوك خراپتر هیلاك و ازعاجی دەکردم، بەیانیان ئەوەندە بە پەلە ماڵم کۆ دەکردەوە زۆر بە شپرزەیی دەچووم بۆ دەوام، وای لێ هاتبوو دەم ووت من لەوەتەی تعین بووم زیاتر وەزعم خراپ دەبێ...

(* مشکلەی زیاترت بۆ دروست بووە لە جیاتی ئەوەی وەزعت باشتر بێت حسابی ئەوەت بۆ بکات تۆش کارەکەی وەکو ئەو هەڵدەسوڕێ بۆژیان و معیشەتتان. کەچی خراپتر بووە لە جیاتی‌ئەوەی لە مەجالی کاردا مورتاح تر بیت ، حسابی ئینسانێکت بۆ بکات کە لە مەیدانی کارداي.؟..)

بەڵێ ، ئەوە بوو مانگێکی ناخایاند توانیم (٦) مانگ دەوامی دائیرە بکەم بەم شێوەیە لەگەڵ ئەودا. ئەم ئەوێرا قسەی لەگەڵ بکەم تێی بگەیەنم کە ئەم کەسانە ئەیە ئەرەوە بۆ دائرە ئەوانیش وەکو من موظفن، کاتێ چوونە دەرەوەمان بە یەکەوەیە، کەچی ئەوشێت ئەبوو ئەعصاب ئەی گرت ئەی ووت بۆچی ئەو کاتەی ئێمە دەچینە دەرەوە ئەوانیش دێنە دەرەوە، (***مشکوك بوە**) بەڵێ دایم وابوو، ئەخێر جاریش لەسەر چی بریارم داو ووتم ئیتر ئەم کەسە هی ئەوە نی‌یە دانیشم لەگەڵی هەرچەند لەوە پێشتریش هەروا بوو بەلام ئەمە ئیتر باشترین هەل بوو بۆم قەناعەت بە کەس وکاریشم بکەم کە دانەنیشتم لەگەڵیدا و بە کەڵکی ئەوە نایەت بژیم لەگەڵیدا. ئەوە بوودەهاتینەوە لە دائرە بچین بۆ منطقەکەی خۆمان ئەوە بو دابەزین شارەی پێبوو منیش خواردن وشتی نیوەڕۆم کڕیبوو دراوسێی خۆمان چەند وەخت تێکەلاری یەك بووین بە مەرجێ خۆی پێش من ١٢ ساڵ پێش من ناسیبوی و ئەوە ئەبوو بڵێی تازە ناسیومانەو دڵی لێی پیسە، هەڵبەت ئەگەر لە ماوەی ١٢ ساڵ دا بیزانیبایە خراپە ئەی دەهێشت هاتوو چۆ بکەین، نیوەڕۆ بوو دەهاتینەوە دنیا گەرم بوو، مانگی (٧)ە هاتینە سەرسوچی ماڵەکەمان ئەو دراوسێ یەمان کە بینی ئێمە شتی قورسمان پێیە لەو لاوە، وەستا تا ئێمە بێینە خوارەوە چونکە ئەو هیچی پێ‌نەبوو، کەچی

کـە هاتینـەوە بـۆ ماڵـەوە ووتی‌ئەمجارەلەوڕێگەیـەوە بێیتـەوە قـاچت دەشـکێنم، چونکـە ئەوکەسـەخەڵك باسی‌دەکات بۆخەڵك دەروەستێ یەعنی نەك هـەر بۆ من بۆهەمووکەسێ،ئیترمنیش ووتم باشە من لەسەر قسەی تۆ لەو ڕێگایەوە هاتووم دەت ووت نابێ‌لەو ڕێگایەی‌تر هاتوو چۆبکەیت، چەنکە لەوێدا حمایەوچەکداری زۆری لێیە. هی(محافظ) نەبێ‌لـەم ڕێگایـەی‌ترەوە هـاتوو چۆ بکـەی من لەسـەر قسـەی تۆ لێرەوەهـاتووم، ئیتر ئـەم قسـەیەم کـرد و وەکـو شتێ بەدرۆکەرتـەوە زۆر قسـەی پی‌ووتم وکەوتە لێدانم ، ووتی مـن قسـەیەکم نـەکردتۆ قسەی‌ی تێدا نەکەیت، من بیرم دەچێتەوە ،قسە مەکـە لەسـەر ئەوقسـانەی مـن ئەیکـەم، ئەگـەر هەڵـەش بێـت لەوەدەقەیەدا پێم مەڵێ‌وایە، بێ‌دەنـگ بـەو دوایـی بڵـێ، دواتریش ئەبوایـە بم ووتایـە ڕاسـتی، مـن خەڵـەتم نەدەبووبەوێدا بڕۆشتمایە، نەدەبوایە من بە فکری خۆم یان بەمێشکی خۆم هیچ کارێکم بکردایە،

(* **یـانی بەهەمـوو شـێوەیەك هـەموو قسـەکانی ئـەو جی‌بەجی‌بکەیت.؟...**)

ئا. ئـەبوو هـەر لەسـەر عادەتی خۆی‌دەرگـای‌لێ کلیل دام دەرگـای حەوشـە هـەمووی لێ کلیل دام چونکـە زانـی ئەمجارەش ئەوەکو بڕۆم، منیش ئـەمجارە بیری ئەبووکـە کلیلم پێیە چونکـە دوو کلیلمـان هـەبوو بیری نـەبوو کلیلەکەم لێبسەنێ، منیش دوای ئـەو بـەو سـەعات ٢,٥ ی‌نیوەڕۆیە بەرگەرمایە دەرگام کردەوە ومالەکەم بەجێ هیشـت بـەو شـکلە، چونکـە هـەرچی شـتمان کـریبـوو هـەمووی دابـوو بـە سـەرچاوەدا، دوو کیلـۆ تەماتـەم کریبوو هەمووی گرتبووە دەم و چاوم، ئاردەکەی پشتە ماڵەکەو، ئـەوە بوومنیش دەرگـام کلیلداو هاتمـە دەر لـەماڵ، ئینجـا ئـەوت ئەخۆشـی ئەفسـی هەیـە بـەم کرنەرانە.

(* **ئێ وایە ئەو کردەوانە ئـەو افکـارە دواکەوتوانەیـە نفسـیەتی ئینسـان تێـك دەدات وتووشـی جۆرێـك لـە تیکچوونی وەزعی ئەفسی دەکات.؟...**)

دەیووت من لەوە ڕقم هەڵدەستی‌تۆ شـەرم ناکـەیت ئەیوت من بەم پیاوەتی‌یەی‌خۆم شەرم دەکەم تۆ تەواو نیت چونکە شـەرم ناکـەیت. (**ئاخر ئـەو بیروبـاوەڕە پی‌ی وایە ئافرەت دەبێ شەرم بکات و خـۆی بەکـەم بزانـێ** ...) ئەمـە موشـکلەیەکی ئـەو بـوو دەیـووت بۆمـن کـە میوانێکـی ژنمـان دێـت مـن سـەرهەڵنابڕم لەئاسـتی داشەرمی‌لێ دەکەم کـەچی تۆ کە میوانێکی پیاو دێت شـەرم ناکـەیت قسـەی لەگـەڵ دەکـەیت بۆچی سـەیری دەکەیت بۆ قسە لەگەڵ میواندەکەیت؟ ئاخر منیش ئەم دەتوانی وەکو ئەوبم میوانێك دێت بۆ ماڵەکەت بۆ قسەی لەگەڵ نەکەم بۆشەرمی لێبکەم، دەیویست وەکو ئەو بم، ئەو تەنانەت منالێك ئەگەر کور بوایە وبهاتایە ماڵمان ئـەیووت نابێ تۆخۆشـت بـوێ و ئـەی ووت ئـەو گـەورە ئەبێ ودواتر هـەر خۆشی ئەوێت ئا ئـەم سـفاتانەی هەبوو.

لە محکەمـە ئـەو شتانەی دەووت بەلام چی محکمـە هەر لە مصلەحەتی ئەو بوو، هەر لایەنی ئەوی دەگرت،

(* **ئەمانەشی دەووت لـە محکەمـە هێشتا لایـەنی ئەویشی گرتـووە؟**) ئەیوت من بۆ پاراستنی شەرەفی ئەو ئەمانەم کردووە شـەرەفی‌ئەو شـەرەفی منیشـە، (* **باشە محکەمە لەسەر ئەمانە هیچـی نـەدەووت...**)

محامی ، جارێ محامی‌یەکەی من ژن بوو لەبەر ئەوە هیچ گوێیان لێ نەدەگرت وەکو محامی‌یەك وە هیچ مجالێکی وای پێ نەدەدرا (حاکم ...) هەموو حـەقێکی دابوو بە

لێدانەکە جێگایەکی شکاندبێ.؟...)

ئینجا شایەتیشی هەبێ وایە،ئەو ئەتوانێ بڵێ خۆی کەوتوە یەکسەر گوێشی لێ دەگرن.

(* کەواتـە شکاتەکە ئـەبێ بەدنیایەك دەلائیلـەوە بێت وئینجا شایەتیش.؟..)

دوای ئەوە ووتیان خلافی انشقاق تا ٩٧ قضیە کە بەو شێوەیە ڕۆیشت دواتـر حـاکم قـەراری دا ووتـی تۆوئەو بە یەکەوە ناژین وەتۆ هەردەڵێی ئەو پیاوە وایە تانێرە قضیە کە لە صالحی من شکایەوە، بەڵام دواتر مجاڵ تری دایەوە: پێی ووتی ئەبێ محامی بگریت بۆ ئەوەی دیفاع لەخۆت بکەیت ئەوە بوو لەمانگی ٩٩٧/٧ محامی گرت سەر لەنوێ شایەت ومحامی و قضیە کە دەست پێکرایەوە، کە قضیە کە دەستی پێ کردەوە ئەو محامیەکەی پیاو بوو زۆر مسیطر بوو. ئەویش بەهـەمان شـێوە محامیەکـە جارێك دەهـات جـارێك نەدەهات تاقضیە کە هەر درێژە بکێشسێت وەرس بم ئەرکاتانـەی ئێمـە حـازر دەبویـن ئـەو محامیەکـەی نەدەهێنا. ئەو چوار جار محامیەکەی تاخیر کرد لـە سـەری لەکـەوت و قسـەیان ئـەکرد بـەڵام جـارێك محامیەکەم بیری چوو بوو پێم بڵی شایەتەکەت بهێنە لەسەر مانکەوت، ووتیان ئێوە بۆتان نیـیە جارێکی تـر قسەبکەن، ئەوە بوو شایەتەکانی ئەو کە هێنابوونی هەر بەشان وباڵی وئەدا هەڵیان دەدا ئیتر لەسەری اسبات نەبوو بوو بەشەرتێ ئەوشایەتەکانی لـەژیانیاندا ئەگـەر یەکێکیان یەکجار لەماڵی ئێمە ماوەتەوە ئەوی تریان من هەرقەد ئـەم بینیوە بـەس ئـەوەندە دەم زانیئـەوانیش هەردووکیان ژنەکانیان لێیان جیا بوونەتەوەیەکێکیان ٥ مـانگ ژنەکـەی لەگـەڵیدا بـووە ئـەوی تریشیان هـەر ژنەکەی لێی جیابوەتەوە هەر بەهەمان شێوە لەسەر دڵ پیسی بوو هـەتاکو هاتـە سـەر ئـەوەی ووتیـان (حەکەمیسێهەم) کەسێکی من وکەسێکی ئەو کەسەکەی ئەو رەفیقی بوو، ئینجا هاتە سەرئەوەی ووتیان تەنازل کە ووتمن هەرلەسەرەتاوە ووتومە هیچم ناوێ بـەس ئەو بێتە پێشەوە هیچ شتێکم ناوێ وەك چۆن من ئەوم ناوێ ئەویش منی ناوێ لە ئەوەڵی دا دەی ووت من تۆم خۆش دەوێ ناتگۆڕمـەوە بەوشتانە هـەتا ئـاخر جار خـەڵکی دەنـارد، بـەڵام قضیـە کـەم لەمحکەمـەدا بووجارێکی تریش هەر ووتمەوە کە من تنازل لەهەموو حقوقێکی خـۆم دەکـەم هیچیشـم نـاوێ، تەنها رزگـارم بێت،حـاکم بە محامیەکـەی ووتبوومـادام ئـەو تنـازل لەوحقوقانەی دەکات ئەوا بەمارەی (٢) مانگ قضیە کە لەمحکەمەدا تەواو دەکەم، ووتم من هیچم ناوێ لـەوە باشـترە هـەموو ڕۆژێ بێـم وبچـم، هەرچـەندە دەزانم محکەمـە هـەر بـە قـازانجی ئـەو تـەواوی دەکـات، ناخۆشیشە لەسـەر ئـەو هەموومشاکل وخـەم خـەفەتـە هێشتا حەق بدرێ بەو بڵێن ئەو ٤٠٪ خەتای هەیە وتۆ ٦٠٪ خـەتات هەیـە، هـەر لەبـەر ئـەوەی مـن داوای جیابوونەوە دەکەم.

(*شتێکی تـر ئـەو لـەماوەی ئـەم دووسـاڵەدا کـە لە محکەمە خەریکی جیا بوونەوە بوون ژنیش دەهێنێ ئەوە چۆن بوو تـا پیری ئەوە لەسەر قضیەکە تان؟...)

ئەو محامی گرت بۆ ئەوەی دیفاعی لێبکات؟

(* ئەی چۆن کە ئەو ژن دەهێنێ چۆن محکەمە کۆتایی بەم علاقەیەی ئێوە ناهێنێ ئەمە دەلیلێکی ترە کە محکەمە کۆتایی بە قضیەکە بهێنێ.؟..)

یەکەم لەبەر ئەوەی محکەمە دەیووت تۆ یەعنی ژنەکە دەعوای قید کردووە وداوای جیا بوونەوە دەکات، ئەگەر پیاوەکە دەعوای قید کردایە لەسەر ژنەکە بۆی نەدەبوو ژن بـهێنێ ئـەویش هـەموو جـارێ محکەمـەی بـەوە دەیەستەوە ئەیووت من ئـەوم خۆشـدەوێ کـەچی دوو مانگیشینەبرد مەسـەلەی محکەمەئـەو ژنـی هێنایـەوە. سەرباری ئەمانە لەبەردەمی باحث اجتماعیدا بەهەمان شێوەی ماڵەوە چۆن سوکایەتی پێ دەکردم و قسەی پێ دەووتم، هەستایە سەر پـێ و هەرچیقسـەی ناشـرینە پێی ووتم هەر ئەوەندە نەبوو لێم نەدا.

(*ئەی محکەمەو باحث اجتماعی ئەم تصرفەی بینـی هەرجیای نەکردنەوە.؟..)

هەوەڵ جار بڕیاری دا جیامان کاتەوە، ئینجا کە من بە باحث اجتماعی یەکەم ووت ئێمە بۆچی دادەنیشین،

ووتی بۆرێك كەوتنەوە ووتم ئەمە ئیتر سالو ئیوێكە خۆ ئینسان جارێك دووجار، بەمەش هەرجیایان نەكردینەوە هەر بەو قسەیەی كە دەیووت (من خۆشم دەوێ).

(*باشە لەسەرژن هێنانەكەی ئەومحكەمە دەیووت چی؟ چۆن رێگەی پێدابوو ژن بهێنێ، ئێوە هێشتا كێشەكەتان لە محكەمەدا بوو.

لە راستیدا محكەمە خۆی دەلێ كەسێك ژنێكی لە زەمەدا بێت ناتوانێ ژنێكی تر بهێنێ بەلام ئەومحامی یەكەی دیفاعی ئێكردوو دەیووت ئەوژنەكەی ناچێتەوە بۆلای. بەلام ئەوان متیان بۆصلح هێنایەوە كە بەنیازی صلح بوو ژنی نەهێنایە یان كەژن دەهێنێ قضیەكەی من تەواو كات.

(*ژن هێنانەكەی ئەو دەلیلێك بوو بۆئەوەی تەواوجیاتان كەنەوە.؟...)

ئەوان خۆیان باشیش دەیانزانی ژنی هێناوە محامی یەكە زۆر باش دەیزانی هەر چەندە ئەو هەموو جار دەیوت ئەیهێنم. محامی یەكەش دەیووت دەیهێنێ تۆ ناچیتەوە لای ئەویش ژن دێنێ. بەلام من دەمزانی كە گواستبویەوە ودەم زانی كچی كێیە تەنانەت لەمالەكەی مندا بوون جلەكانی متیشی لەبەردەكرد. یەكێكی تر لەو شتانەی محامی یەكەی من لەبەر ئەوەی ژن بوو، نالێم ئەو خۆی زەعیف بوو، بەلام لە محكەمەدا سلطە بەدەست حاكمە ئەویش پیاوە، ئەو بە هۆی ئەوەی ژن بوو زەعیف دەردەكەوت ئەگینا محامی یەك دراسە دەكات رەنگە محامی یەكی كچ زیرەك تریش بێت بەلام لەمحكەمەدا ناوایە كەمتر گوێی لێ دەگیرێت.

(*مەسەلەكە ئەوە یەگە ژنە، ئەوە ستەمێكە لە ژنان دەكرێت لە مەیدانی كاردا.؟..)

یەكەمجار محامی یەكەی من زۆری پێ خۆشبوو ووتی تەواو لەبەرئەوەی ئەو ژنی هێناوە تەواو كۆتایی بە موضوعەكە دەهێنین. كەچی هێشتا محامی یەكەی ئەو هەر دەیووت ئەم حەقی خۆیەتی ژنەكەی ناچێتەوە لای حەقێتی ژن بهێنێ. حاكم دەیووت گوایە لە حالەتێك دا دەتوانێ ژن بهێنێ ئەبێ ئەو ژنەكە دەیهێنێ لە تەمەندا لەم ژنەی گەورەتر بێت، دووەمیش كچیش نەبێت ئەبێ بێوە ژن بێت، هەرچەندە واش نەبوو ئەو كچیشی هێنارەو لە تەمەنیش لەو منالترە بەلام لەسەر ئەوانە قسەی محامی یەكەی من هەر نەی خوارد.

(*لەم حالەتەدا محامی یەكەت دیفاعی چی بوو بۆ تۆ. چونكە ئەو پێشتر بە تۆی ووتبوو ئەو ژنی هێناوە قضیەكە بە دوو جەلسەی تر تەواو دەكەین. دوای ئەوەی هەر درێژەیان پێدا محامی یەكەت موقفی چی بوو.؟..)

لەبەر ئەوەی لە محكەمەدا مارەی نەكردووە عقدی زەواجی كردووە، بەلام خۆ من شایەتم هەبوو كە ئەو ژنی هێنا بوو هەموو دراوسێ كان دەیانزانی ژنی تری هێناوە. ئەوە بوو حاكم هەر لایەنی محامی یەكەی ئەوی دەگرت دوای ژن هێنانەكەشی دەیووت با ئەم پیاوە حەقی نەخورێت، بۆ ئەوەی هەموومارەیی یەكە نەدات، بۆیە محامی یەكە هەرداتی بەرەدا نەدەنا كە ئەو ژنی هێناوە.

(* قضیەكە مادی بوە بۆ ئەوەی هەرچی زیاتر محاولەبكات ئەو قضیة، بباتەوە و ئەویش وەك محامی ئەو براوەیە پارەی زیاتر وەرگرێت ؟..)

بەلێ جاری بردنەوەی قضیە كە بۆخۆی سەربەرزی یە بۆ محامی یەكە بێجگە لە پارەكەی. ئەوە محكەمە مجرای خۆی وەرگت ئینجا (حەكەمی سێیەم). محكەمە خۆی كەسێكی دانا. بۆ ئەم حكمی سێهەمەش ئەبێ ئەو كەسەی دعوای قید كردووە (١٥٠) دیناری بۆ بدات. ئەوەبوو ئەوحەكەمی سێهەمەش قسەكانی هیچ فەرقی نەبوو لەگەل (هاوسەرەكەم دا) (ئەو) هەمان قسەی ئەوی دەكرد. ئەی ووت ئەو تۆی خۆشدەوێ هەتا ووتم بۆیە ناوی ئەوەوە قسەی دەكەی، دەیووت من قضیە كەم دراسە كردووە ئەزانم. من لەگەل ئەو كەسەدا بەزۆر زەواجم نەكردووە كەس بە زۆر منی نەدابوو بەو یان ئەو بە زۆر بە تفاهمی هەردووكمان بوو، بەلام كە سەیرم كرد ئێستا ئەوكەسە ئەوە نی یە كە من ریستومە، هیچ جۆرە تفاهمێكی نی یە وبە دوو شخصیەت خۆی نیشان دەدا، ئێستا ناتوانم لەگەلیدا

بژیم لەسەر ئەو ئەساسە لێی جیا دەبمەوە، (حەکەمی سێهەم) هەر دیفاعی لەو دەکرد،تعینی کردووی، چیو چی. دەیوت لەگەڵ محامی هەردووکتان قسەم کردووە، ووتم نەخێر گوێ لەمحامی یەکەی من ناگریت، حەکەم دەیووت تۆ پێت ناخۆش نییە ژنی هێناوە ووتم نەخێر کە من ئەوم نەوێت حەقم چییەژنیهێناوە. دواتر ڕوو بە ڕووی کردینەوە، ئەو واتە هاوسەرەکەم ووتی ئێمەیەکتریمان خۆش دەوێ باوکی خراپ دایکی خراپە.

.... کۆمەڵێ شتی ناڕاست ئەوان بە زۆر لەمتی دەسەندنەوە منیش تحمولم نەکرد ووتم درۆ دەکات عائلەی من وانییەو زۆرو زۆرداری ناکەن، کە ئەوقسانەم کردو توڕە بووم ٤٠٪ ی خەتاکەی خستە سەر ئەو و ٦٠٪ ی خەتاکەی خستیە سەر من، دەیانووت نابێ بڵێی درۆ دەکات، ووتم ئاخر ئەو شتێ بڵێ من ناتوانم بلێم ڕاست دەکات ئەگەر ڕاست بکات بۆ شکاتی لێ دەکەم و جیادەبمەوە

(*کەواتە حەکەمە کە فەرقی نەبوە لەگەڵ ئەو دا لەعقل و فکردا.؟)...

ئەی چی دەیوت قسە بۆچی دەکەی لەڕووی دا ئەو باش بوە بردویتی بۆ سەیران و . کە لەهەموو ژیانماندا یەکجار بردمی بۆ سەیران ئەویش خۆی دەیووت دێم لەگەڵت بزانم بە کەڵکی سەیران دێیت تاقیم کاتەوە.

(* باشە لەسەر محامییەکەت، کە محامییەکەت لەبەر ئەوەی ژن بوو، گوێیان لێ نەدەگرت مەجالیان نەدەدا قسە بکات، ئەم هیچ نیگەران نەبوو بەو وەزعە، ناڕەزایەتی نەبوو.؟..)

لە ڕاستیدا ئەگەر بم زانیانە بەم شێوەیە سەیری محامی ژن دەکرێت قەت محامی ژنم نەدەگرت، ئەوەی کە محامییەکەم ژن بووبەشێك بوو لەوەی کە قضیە کەم دۆراند چونکە دووبارە غدرم لێکرایەوە، سەرباری ئەوەش محامییەکەشم وەکو پیاوێکی ڕەجعی دەیووت پیاو وایە تۆ بۆچی لە بەردەمی حەکەم دا ئەڵێی ڕاست ناکات ئێستا تۆ وەکو ژنێکی هاودەمەوەر سەیر دەکەن و (سەیری ئەوە ناکەن تۆ لە وەزعیەت و لە

بەرامبەر چیدا توڕە بوویت....)

(* باشە پرسیارەکەی من ئەوەیە محامییەکەت لەسەر ئەم هەموو بێ ماڧییەی خۆی قسەی نەدەکرد ناڕەزایەتی دەرنەبڕی.؟.)

لەسەر ئەو هەموو شتانە ڕایئەبوو ،هەموجارێ من پێم دەووت بۆچی (تۆ قسە ناکەیت) محامییەکەی ئەو ئەو هەموو قسەیە دەکات تۆبۆ جوابی نادەیتەوە محامی ناوی خۆی بەخزیەومیەتی.

(* باشە بە ڕای تۆ ئەو تواناى نەبوو یان نەیدەزانی دیفاع بکات یان چی.؟...)

خۆی بە زەعیف دەزانی لەبەرئەوەی ژنە، بیەوێ ونەیەوێ حاکم پیاوەو ئەو وەکو ژن زەعیف سەیر دەکات ومجاڵ کەمی پێدەدا، ڕای ئەو لەمیمحامییە پیاوەکە بە کەمتر دەزانی، ئەوە بوو تەریەوهەموو تاوانباریەی محامییەکەی دیفاعی لێ دەکرد.

(* بەهەر حاڵ نەتیجە وای لێ هاتووە تۆ تاوانبار بوویت ٦٠٪ تاوان لەسەر تۆ بووە، چونکە داوای جیا بوونەوەت کردووە.؟..)

من زۆر قسەم کرد ووتم ئەم هەموو مشاکلەیە بە پارە قیاس مەکەن خۆ من مارەییەکەم زۆربوو بەڵام دەستم لە هەمووی هەڵگرتبوو لە کۆتایشدا ٦٠٪ یمارەییەکەیان داشکاند ویەکەم خەتا خرایە سەر من لەبەر ئەوەی من داوای جیابوونەوەم کرد، دوەمیش حاکم دەیووت لەبەر ئەوەی ئەو ژنێکی تری هەیە نەفەقەی کەسێکی تر دەکێشێ بۆیە هەموو نەفەقەی ئەم ژنەی ناکەوێتە ئەستۆ.

(* ئەی نەفەقەکەیان چۆن بۆ بریتەوە چۆن ئەیان داپێت.؟...)

١/٥ یمعاشەکەی دەدرێت بەمن ومانگی ١٢٠ دیناری ئەو ماوەی ساڵەی کە لەماڵی باوکم بووم مصرفم لەسەر ئەو بوو مانگی ٢٧٠ دینارم دەدرایە، ئەم قەرارەش لەمانگی ٧ ی ٩٨ هەتا مانگی ١٢ ی٩٨ لە دوایی‌دا ئەو قەرارەش نەماو هەر تەنها ١/٥ ی معاشەکەی مایەوە کە ١٥٠ دیناربوو.

تێبینییەک لەسەر گفتوگۆکەی (نازەنین)

سارا

نازەنین لە قسەکانی دا ((لەو گفتوگۆیەدا) ژیانێکی واقعی کەبەشی هەرە زۆری ژنانی کۆمەڵگای پیاو سالاری بە دەخاتە روو. زۆر ڕۆشن واقعیەتی خێزانی کۆمەڵگای بورژوازی نیشان دەدات کە پیاو تیایدا سەروەر و دەسەڵات دارە و بە حوکمی ئەم جێگاو ڕێگایەی کە پێی دراوە بوەتە ئامرازی چەوسانەوەی ژنان. بە شێوازی جۆراو جۆرو دژی ئینسانی لە بەرامبەریاندا ڕادەوەستێ و مامەڵەیان پێوە دەکەن. ژنانیش ژێر دەستەن و کالایەکی خودی ئەو خێزانەن کە خاوەنەکەی هەر چۆنێک پێویستی بە بەکارهێنانی بوو دەستی بۆ دەبات هەروەک نازەنین دەڵێ " ژن بۆ پیاو وەک تلفزیۆنێکە هەر کاتێ بیەوێ دایدەگیرسێنێ یان دەیکوژێنێتەوە". بۆیە ژنان خاوەنی هیچ شتێک نین و بە پێی ئەم جێگاو ڕێگایەش کە پێیان دراوە نارەزایەتی بیان بە هەزاران شێوازی دژی ئینسان سەرکوت کراوەو لە ئاستێکی نزم دا ڕاگیراوە . (قسە لە قسەی مندا مەکە هەر چیەکم ووت مەڵێ نا) توندی سەرکوت و بێبایەخ کردنی ژنان وەک ئینسانێک گەیشتوەتە ڕادەی ئەم جۆرە فەرمانە بە فەرز وەرگیراوانە بەسەر ژنان دا و زۆر بە ئاسانی لە زمانی هەر پیاوێکی ئەم کۆمەڵگایەدا لە بەرامبەر هاوسەرو هاوژینیخۆی دا بدرکێنێ و وەک خوو نەریتێکی سادەو ڕۆتین سەیر کرێت.

ژنان وەختێک دەبنە خاوەنی ئابوری خۆیان و لەمەیدانی کاردا کاردەکەن خود بە خود، (ئۆتۆماتیکی) ئاڵ وگۆر لەم وەزعیەتەیان دا دێتە دی. ئەوەرۆشنە کە تەواوی ئەو سوننەت و فەرهەنگە دوا کەوتووانەیە کە بە بەردەوامی هەیە لە خێزان و کۆمەڵگادا و ئەم شێوە پەیوەندییەی (ژن ومێرد) لە خێزانی بورژوازیدا، دەرهاویشتەی نیزامی سەرمایەداریەو پەیوەندییە ئابووریەکان دیاری دەکەن. بەڵام دەبینین لە کۆمەڵگایەکدا کە بیروباوەڕی پیاو سالاری و ژێر دەستەیی ژن ویەکەم سەیر کردنی ژن و بە کالاّ کردنیان ڕەگ و ڕیشەی داکوتاوە لە نێو یەکەبنەڕەتییەکانی پێکهێنانی کۆمەڵگادا (خێزان) و لە نێو زەین ومێشکی تاکەکانی کۆمەڵدا هێشتا جێگاو ڕێگای نوێ ی ژنان لە مەیدانی کاردا بە ڕەسمی نەناسیوەو ئەم جێگا کۆمەڵایەتییەی ژنان نەیتوانیوە زاڵ بێت بەسەر جێگاو ڕێگای کۆنی داو لێکدانەوی کۆن بسڕێتەوە. بە هۆی زاڵی فەرهەنگی کۆنەوە هێشتا ئابوورییەک کە ژنان لە مەیدانی کاردا بە دەستی دەهێنن بە ئابوری سەربەخۆی ئەوان بە حساب نایەت تەواوی داهاتی ژن دەگەڕێتەوە سەرداهاتی خێزان و لە خێزانیشدا پیاو بەڕێوە بەرە. نازەنین دەڵێ‌کە تعین بووم وەزعم لە جاران خراپتر بوو مشکلەم بۆ دروست بو اهانەی زیاترم پێکرا". هەڵبەتە ئەمە نەفی ئەوە ناکاتەوە کە چوونە مەیدانی کارەوە وەزعیەتی ژنان ئاڵوگۆر پێناکات بەڵکو بە پێچەوانەوە چوونە مەیدانی کارەوە بەرەو بەدەست هێنانی ئابووری سەربەخۆ پێشرەوانەترین و شۆڕشگێڕانە ترین هەنگاوێکە لە ڕاستای ڕزگاری ژناندا. لێرەدا قسەکە لەسەر ئەوەیە کە کۆنە پەرستی و فرهەنگی پیاو سالاری چ ڕەگ و

ریشەیەکی داکوتاوە و نەبێ چۆنیش ریشە کێش کرێت. ئەوەتا دەبیستین کە چۆن محامی‌یەک تەنها لەبەر ئەوەی ژنە، مافەکانی پێشێل دەکرێت ویەکسان نین لەگەڵ پیاواندا، تەنانەت وەک محامی‌یەک رێگەی قسە کردنی‌ناوەڵانی‌یە. تەواوی ئەمانە ستەمێکن لە دژی ژنان کە لە هەر گۆشەو کەنارێکی ئەم کۆمەڵگایدا بە پلەی بەرزو نزم دەرهەق بە ژنان دەکرێت. واتە روی کۆمەڵایەتی ئەم مەسەلەیەیە.

ستەمی یاسایی کە باسێکی زۆری لەسەرە، لە گفتو گۆکەی نازەنین دا وەختێك باسی جیابوونەوەکەی دەکات کە نزیك بە دوو ساڵی خایاندووە زۆر رۆشن ئەوە دەخا تە روو کە یاسا بەشێکی گرنگ و سەرەکی‌یە لە چەوسانەوەی ژنان ودرێژەدان و رەسمیەت دان بەو ستەمە کۆمەڵایەتی‌یەی کە لەسەر ژنانەو نەك هەر ئەمە بەڵکو یاسا پشتوانی‌یەکی جدیو بەهێزی ئەم ستەم و بیروباوەرە کۆن و دژی ئینسانی‌یەیە لەسەر ژنان. چی لەوە شەرم هێنەر ترە یاسا رێگە دەدات بە پیاو دو ژن بهێنێ لە کاتێکدا هاوسەرەکەی دەعوای لەسەر قەید کردووە هێشا محکەمە بریاری لەسەر قظیە کە ساغ نەبوەتەوەو سەرباری ئەمەش پێی دەڵێ ژنێك‌بهێنە تەمەنی لە یەکەم زۆر تر بێت و بێوەژن بێت !!!؟.

ئەمە چ یاسایەکە کە دوو ساڵ وبگرە شەش ساڵیش دوو کەس بە یەکەوە دەلکێنێت کە هیچ جۆرە پەیوەندی‌یەکی ئینسانی لە نێوانیاندا نەمابێ و لە کاتێکیشدا لایەکیان بریاری لەسەر جیابوونەوە دابێ. جا ئەمە خودی یاساکانە کە بە ئاشکرا ستەم لەسەر ژنان رەسمیەتی پێ دەدەن لەوەش خراپتر ئەوەیە هەندێ کات بەشێك لە بەرێوبەرانی ئەم یاسایا نە خۆیان غەرقی کۆنەپەرستین و وەك هەر کەسێکی ئاسایی کۆمەڵگا دەروانن ە ماف و ئارەزووەکانی تاکەکانی کۆمەڵگا.نازەنین دەڵێ (حاکم کە وەك حەکەمی سێیەم دانراوە لە قظیە کەی‌دا) قسەکانی‌هیچی جیاواز نەبووە لە قسەی هاوسەرەکەی بەو هەموو توندو تیژی وبیروباوەرە کۆن و دواکەوتوانەیەوە. کەواتە خودی یاساتیفێکی ژەهراوی گەرەنی ژنانەو بەرێوبەرانیشی رۆژانە لە دادگاکان دا خەریکی زیاتر ژاراوی کردنی ئەم تیغەن. هەموو ئەمانەو سەرباری قازانج پەرستی مادی‌ی و لە پێناو بەدەست هێنانی پولێکی زیاتردا پارێزگاری کردنی بێ بناغەو بێ ناوەرۆك بۆ بەزمووی داخستنی بەرامبەرەکەی رسوایی‌یەکی تری یاساو تەواوی ئەم سیستەمەیە. لەم باسەدا نازەنینی چەند جار ستەم لێکراو دەڵێ (محامی‌یەکەی ئەو هەر بڕنەوەی قضیە کە بەرێتەوە و پارەیەکی‌زیاتری بەرکەوێ' بە توندی دیفاعی لە هەموو ئەو دڕندەیی‌یەی ئەو دەکرد).

ئەم باس و بەسەر هاتەی نازەنین مشتێکە لە خەرمانێکی گەورە ورۆژانە دەیان و سەدان چیرۆك و بەسەرهاتی لەم چەشنە لە دادگاکاندا تۆمار دەبن و، قارەمانانی ئەم داستان و چیرۆکانەش، پیاو سالاری ویاساکان و، پارێزەرانی ئەم نیزامەن.

سانسۆری ئیسلام تەنانەت لە سەر گۆرانی وتن !!

کەژاڵ حمە رشید

پرسیار : ئایا ئافرەت بە گۆرانی وتن تاوانبار دەبێت؟
وەلام ئەگەر،
١-گۆرانی‌یەکە وشەی حەرامی تێکەڵ بێت.
٢- پیاو گوێی لێ‌بێت.
ئەوە دروستە گۆرانی لە کاتی مناسبات یان کاتی خەواندنی منداڵ یان.........
بەو حکمەی کە کەنیزەکان گۆرانی یان دەووت لەبۆ بەکری صدیق بێ دەنگی دەکردن بەلام پێغەمبەر فەرمووی وازیان لێ‌بهێنە، کە ئەوکاتە مناسبەی جەژن بوو..

ئەمە پرسیارو وەلامی بلاوکراوەی یەکێک لە ڕەوتە ئیسلامی‌یەکانە.
اسلام یان با بلێین اسلامی سیاسی دەلێت گۆرانی ووتن ژن تاوانبار دەکات لە کاتێک دا پیاو گوێی لێ بێت یان گۆرانی‌یەکە ورشەی حەرامی تێدا بێت، وە گۆرانی ووتنی ژنان تەنها دەبێت لە کاتی مناسبات یان خەواندنی منداڵ دا بێت.

لە ڕاستیدا ئەم تێڕوانینە ئەوەندە بێ‌مانایە کە لەگەڵ ئەوەدا کە هەر تەنها بیستنی ئینسان نارەحەت وبێ تاقەت دەکات، لە هەمان کاتدا پێکەنین و زەردەخەنەیەکی خەماویش دروست دەکات. ئەم بڕیارو ئامۆژگاری‌یانە، ووتەکانی سەردەمەکانی جاهیلین کە بۆسەر کوت و نزم ڕاگرتنی پایەی ژن لە کۆمەڵگادا وتراون ئێستاش لە لایەن زۆربەی زۆری کۆمەڵگاوە فرێ دراون و لە بیرچونەتەوە. یان لەگەڵ بابەتە کۆن وبێ‌بایەخ و سوارەکان دا فرێ دراونەتە زبڵدانی مێژووەوە. بەلام سەیر لەوەدایە و نارەحەتی دووبارە لەوە دایە کە هەڵ و مەرجێک لە ئارادایە کە بەشێک لە ڕەوتە اسلامی‌یەکانی ئەم سەردەمە دەم لەم ئاشە دەکوتنەوەو ئەم قەوانە سواوە لێ دەدەنەوە ولە گۆڤارو ڕادیۆکانیانەوە دەی دەنەوە بە گوێی ژناندا.

• کێ گوێی لەم قسەیە گرت؟

ئەگەر تەنها چاوێک بخشێنین بە هونەری ئەمڕۆدا سەرباری هەرچەشنە لاوازی و کەم کورییەکی دەبینین ئەم مەیدانە ڕازاوەترە لە جاران بە دەنگی ژنانی و لاوانی تازە پێگەیشتوو، بە دەنگی خامۆش و کوتەک لە سەر لادراویان و دەنگی

ساڵی ٢٠٠٣ ژنانی کوێت بەشداری پرۆسەکانی هەڵبژاردن دەکەن

ژنان لە وولاتانی خلیج تا ئێستا لە مافە سیاسی یەکانیان محروم بوون واتە لە ئینتیخاباتەکانی وولاتدا بۆیان نەبوو بچنە بەردەم صندوقەکانی هەڵبژاردن وەك هاوڵاتی یەك، هەروەها چۆن مافی خۆکاندیدکردنیان نەبووە

ماوەی چەند ساڵێکە باس کردن لەسەر ئەم مسەلەیە و لێکدانەوەی وبریاردان لەسەر ئاڵ و گۆڕ و مافەکانی ژنان دا باسێکی جدی نێو پەرلەمانەکان و دەزگانەکانی بەڕێوەبردنی ئەو وولاتانەیە ساڵی پار لە وولاتانی قطر باسێکی زۆر لەسەر دەورو دەخالەتی ژنان کرا لە هەڵبژاردنەکان داو قسەی زۆر لەسەر بەشداری کردن و نەکردنیان کرا.

لە لایەکی تریش ژنان لەم وولاتانەدا بزووتنەوەیەکی نارەزایەتی یان پەری خستووە ئەگەر چی زۆر توندو بەرزو و فراوانیش نەبێت . دەنگ هەڵبڕینی ژنان بۆ بەدیهێنانی ئەم خواستەیان کاریگەری خۆی لەسەر ڕەوتی مەسەلەکەو ئاڵ وگۆڕ لە بڕیارەکانی سەرانی ئەو دەوڵەتانەدا پێکهێناوە. ئەوەتا لە وولاتی کوەیت لە ژێر فشاری نارەزایەتی ژنان داو هاتنە مەیدانی ئەواندا. دەوڵەتی کوەیت بڕیار ئەدات کە تەواوی مافە سیاسی یەکان بە ژنان بدات لە پرۆسەکانی هەڵبژاردنی ساڵی ٢٠٠٣ دا. بەم شێوەیە ساڵی ٢٠٠٠ (دوو هەزار) واتە سەدەی نوێ دەوەندێکی تازە دەبێت بۆ ژنانی وولاتانی خلیج لە بزوتنەوەی حەق خوازانەکەیاندا بێگومان ئەمە دەستکەوتێکە کە جێگای ڕێگای ئابوری و کۆمەڵایەتی و سیاسی و فەرهەنگی ژنان لە کۆمەڵگا دا دەباتە سەرو، خەبات ونارەزایەتی و داخوازی یەکانی ژنان بەرزتر دەکاتەوەو قۆناغێکی گەشە دارترو باڵا تر دەخاتە بەردەم ژنان و بزوتنەوەی ڕزگاری خوازانەیان.

ئەم بڵاوکراوانە بناسە

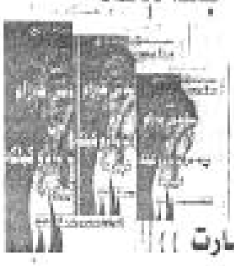

شکاندنی حەرام یان پیاسەیەك بە ناوکێڵگەیتیرۆردا

((لە پێناو بەردەوام بوونی ٨ ی مارت))

ئەمە ناونیشانی نامیلکەیەکە بە بۆنەی ٨ی مارسی ١٩٩٩ وەدەزگای چاپ وپەخشی سەردەم دەری کردووە.

لەمنامیلکەیەدا شیعرێکی مامۆستا شێرکۆ بێکەس بلاوبوەتەوە . هەروەها چەند نموونەیەك لە قسەی ڕۆژانی هەینیمەلاکانیشاری سلێمانی کەتیایدا هێرش دەکەنە سەر ژنانی یەکسانی خوازو هەڵسوڕاوانی بزوتنەوەی ژنان و لە دژی زەواجی مەدەنیو ئازادی زەواج ڕاوەستن.

میدوسا بڵاوکراوەیەکی (کانوونی ژن و سۆسیالیزمە، بڵاوکراوەیەکی وەرزییە چەند مانگێك جارێك دەردەچێت. میدوسا کە بە زمانی فارسی دەردەچێت تایبەتە بە کێشەو مسائلی ژنان وچالاکی یەکانی بزوتنەوەی ژنان. میدوسا لە ڕوانگەیەکی سۆسیالیستی یەوە دەڕوانێتە چارەسەری کێشەکانی ژنان، تائێستا ٣ژمارەی لێ دەرچووە.

ئازەری ماجدی کە ئەندامی مەکتەبی سیاسی حیزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ئێرانە سەر نووسەری ئەم بڵاوکراوەیە. میدوسا لە یەکێك لە وولاتانی ئەوروپی یەوە بە چاپ دەگەیەنرێت ولە ڕێگەی ئەنتەرنێت و ، هەروەها لەڕێگەی کۆمیتەی کوردستانی حیزبی کۆمۆنستی کرێکاری ئێرانەوە دەگاتە کوردستان لە مانگی ئایاری ١٩٩٩ دا میدوسا یەکەمین کۆنفرانسی خۆی بەست.

سانسۆری ئیسلام ئەدانەت لە سەر گۆرانی وتن!!

کەژاڵ حمە رشید

پرسیار : ئایا ئافرەت بە گۆرانی وتن تاوانبار دەبێت؟
وەلام ئەگەر،
١-گۆرانییەکە وشەی حەرامی تێکەڵ بێت.
٢- پیاو گوێی لێبێت.
ئەوە دروستە گۆرانی لە کاتی مناسبات یان کاتی خەواندنی منداڵ یان.........
بەو حکمەی کە کەنیزەکان گۆرانی یان دەووت لەبو بەکری صدیق بێ دەنگی دەکردن بەلام پێغەمبەر فەرمووی وازیان لێبهێنە، کە ئەوکاتە مناسبەی جەژن بوو..

ئەمە پرسیارو وەلامی بڵاوکراوەی یەکێک لە ڕەوتە ئیسلامییەکانە.

اسلام یان با بڵێین اسلامی سیاسی دەڵێت گۆرانی ووتن ژن تاوانبار دەکات لە کاتێک دا پیاو گوێی لێ بێت یان گۆرانییەکە ورشەی حەرامی تێدا بێت، وە گۆرانی ووتنی ژنان تەنها دەبێت لە کاتی مناسبات یان خەواندنی منداڵ دا بێت.

لە ڕاستیدا ئەم تێڕوانینە ئەوەندە بێماناییە کە لەگەڵ ئەوەدا کە هەر تەنها بیستنی ئینسان نارەحەت وبێ تاقەت دەکات، لە هەمان کاتدا پێکەنین و زەردەخەنەیەکی خەماویش دروست دەکات. ئەم بڕیارو ئامۆژگارییانە، ووتەکانی سەردەمەکانی جاهیلین کە بۆسەر کوت و نرم ڕاگرتنی پایەی ژن لە کۆمەڵگادا وتراون ئێستاش لە لایەن زۆربەی زۆری کۆمەڵگاوە فرێ دراون و لە بیرچونەتەوە. یان لەگەڵ بابەتە کۆن وبێبایەخ و سوارەکان دا فرێ دراونەتە زبڵدانی مێژووەوە. بەلام سەیر لەوەدایە و نارەحەتی دووبارە لەوە دایە کە هەڵ و مەرجێک لە ئارادایە کە بەشێک لە ڕەوتە اسلامییەکانی ئەم سەردەمە دەم لەم ئاشە دەکوتنەوەو ئەم قەوانە سواوە لێ دەدەنەوە ولە گۆڤارو رادیۆکانیانەوە دەی دەنەوە بە گوێی ژناندا.

• کێ گوێی لەم قسەیە گرت؟

ئەگەر تەنها چاوێک بخشێنین بە هونەری ئەمڕۆدا سەرباری هەرچەشنە لاوازی و کەم کورییەکی دەبینین ئەم مەیدانە ڕازاوەترە لە جاران بە دەنگی ژنانی و لاوانی تازە پێگەیشتوو، بە دەنگی خامۆش و کوتەک لە سەر لادراویان و دەنگی

"تایتانیك" ڕەمزێك بۆ خۆشەویستی

بۆچی لاوانی کوردستان بە توندی ئارەزوویان لەم فیلمە کرد ؟

کاتێك پەیوەندی خۆشەویستی مانا ئەصلی و ئینسانییەکەی خۆی پەیدا دەکات کە سنور و بەربەستە ئابوری و کۆمەلایەتی وسیاسیی و فەرهەنگییەکان دەبەزێنێت، ئەوکاتە سۆزو خۆشەویستی لە بەرزترین ئاستی ئینسانی دا لە نێوان ژن و پیاودا خۆی نیشان دەدا. بەمەرەستد بوون لەم ئەوینە لەم چەشنە پەیوەندییەدا، خواست و ئارەزووی دڵی هەرئینسان و لاوێکی سەردەمە.

فیلمی ((تایتانیك)) نمونەی ئەم پەیوەندییە پیرۆزە دەخاتە ڕوو. سەرباری ئەوەی بەپێی بەرژەوەندی خێزانە داراکان قاچاغ دەکرێ و. لە ژێر چاودێری و زۆرو فشاردا دەبێت و چەندین بەربەست دەخرێتە بەردەم ئەم عەشقە. بەلام (ڕۆز و جاك) پالەوانانی فیلم بە حەماسەت و گڕو تینێکی لاوانی ئەم سەردەمەوە بەربەستەکانیان تێك دەشکاند بۆ زیندوو هێشتنەوەو بەردەوامی دان بە عەشقەکەیان. حەماسەتی ئەم دوو لاوە گوڕی دایە بەر هەرلاوێك و عاشقێکی دڵ گەرم و تەنانەت دڵی ژن و پیاوە کاملە کانیشی بزواند " بۆیە تایتانیك بوە بزوێنەری هەر دڵێکی زیندوو".

هەر بۆیە لەگەڵ پەخش بونی فیلمی تایتانیك دا لە شاشەی تلفزیۆنەکانەوە، یەکسەر ئەم فلمە بوە جێگایی سەرنجی بەشی هەرە زۆری کۆمەڵگا و بە تایبەتیش لاوان. لە هەموو دنیادا بە مەلاین وێنەی (ڕۆز و جاك) لە چاپخانەکان لە چاپ دەدرێت کە ژمارەکەی بوەتە جێگای سەرسوڕمانی چاپەمەنییەکان. لە کوردستانیش دا زۆرینەی خەڵك و لاوان وقوتابیان دەفتەرو کتێب وئۆتۆمبیل ومالەکانیان بە وێنەی تایتانیك دەڕازێننەوە، بۆ ساتێك ئارامی نیگاکانیان دەبڕنە ئەو وێنانە. لاوان جێگا بە جێگا هەواڵ بە هەواڵ لاپەڕەی گۆڤارو ڕۆژنامەکان دەگەڕێن بۆ بیستنی هەواڵێکی نوێ ئەم فیلمە و ئەم دوو هونەرمەندە. توندی ئارەزووی خەڵك لەم فلیمە بە شێوەیەك ڕۆیشت کە تەنانەت بازرگانان بۆ ساغ کردنەوەی کالاکانیان و گەم کردنی بازاڕەکانان، ناوی تایتانیك یان وێنەکانی دەخەنە سەر کالاکانیان. ڕۆژنامەو گۆڤارو ڕاگەیاندنەکانی جیهان و کوردستان زۆریان ووت لەسەر لایەنە جیاجیاکانی ئەم فیلمە، لایەنی چینایەتی و نیشان دانی دوو چینی جیاواز، و لایەنی هونەریی، لایەنی بازرگانیی و ......هتد. ڕەنگە لە دونیای سەرمایەدا بازرگانی کردن بەم فیلمەوە سەرنج ڕاکێش بێت ولە دونیای ئەدەب وهونەریشدا سلن دیۆن و گۆرانییەکەی ولایەنی هونەری سەرکەوتووی فلیمەکە سەرنج ڕاکێش بێت بۆ خەڵکی کوردستانیش، وە بەتایبەتی ئەوین داران و لاوان سەرباری کاریگەری ئەو لایەنە سەرکەوتوانەی فلیمەکە، بەشێکی سەرەکی کە سەرەنجی ئەمانی ڕاکێشاوەو ڕادەی مەیل وئارەزوویاتی لەم فلیمە تا ئەم ئاستە گەیاندووە، خستنە ڕووی جۆرێك لە پەیوەندی خۆشەویستی ئینسانانەی نێوان ئینسانەکانە واتە عەشقی نێوان (ڕۆز و جاك)، هەرچەندە ئەم عەشقە بە ڕادەیەك ڕۆمانسییە. بەلام ئەم شێوە خۆشەویستی و قوربانیدان و ئیرادەیە، ئارەزووی لاوانی کوردستانە. لاوانی کوردستان بە نیشاندانی ئارەزوویان لەم فیلمە دەیانەوێ بلێن ئێمە ئەم جۆرە لە خۆشەویستی و پەیوەندی هاوچەرخمان دەوێت، دەیانوێت بلێن ئێمە ئەم جۆرە لە پەیوەندییە ئینسانییەمان دەوێ.

زۆرێك لە کوران و کچانی لاو لە کوردستاندا وەختێك لە چەشنی (ڕۆز و جاك) خۆشەویستیان بۆ یەکتر دەگێڕنەوە وپیادەی دەکەن ، دەدرێنە بەر دەست ڕێژ ی گوللە هەر بۆیە لاوانی کوردستان لە ژێر باری ئەم هەموو بێمافی و چەپاندنە (کبد) ی جنسییەدا بە ئاشکرا دەڵێن عاشقی " تایتانیکین" و تایتانیك بوبە ڕەمزێکی خۆشەویستی

((سلن دیۆن))

هەموو شەوێک لە خەونەکانمدا دەتبینم وهەست پێدەکەم
من بەو شێوەیە تۆ ئەناسم............. بەدەوام بە
لە هەموو دووری و بۆشایی نێوانمان
تۆ هاتیت و وخۆت نیشان دا........ بەردەوام بە
نزیک ....دوور لە هەر کوێیەک بیت
لەو باوەڕەدام کە خۆشەویستی بەردەوام دەبێ
تەنها جارێک زیاتر دەرگاکە بکەرەوە
تۆ لێرەیت لە ناودڵما .... دڵیشم بەردەوام دەبێ
ڕەنگە خۆشەویستی تەنها جارێک بمانگرێ......
تا کۆتایی بە درێژایی ژیانمان......
هەرگیز نایەڵین لە دەستمان بچێت........ بەردەوام ە
خۆشەویسی لەو کاتانەیە
کە بەڕاستی خۆشم ئەوێ ی و لە
ئامێزت ئەگرم......
لە ژیانمانا......هەردەم بەردەوام ئەبین.....
نزیک .... دور لە هەر کوێیەک بن.
لەو باوەڕەدام خۆشەویستی بەردەوام ئەبێ
تەنها جارێک زیاتر دەرگاکە بکەرەوە
تۆ لێرەیت لە ناو دڵما....... دڵیشم بەردەوام ئەبێ
تۆ لێرەبیت هیچ شتێ یەک نییە
لێی بترسم.........
ئەشزانم کە دڵم بەردەوام ئەبێ......
ئیمە ئەمێنینەوە بەو شێوەیە بە درێژایی ئەم ڕێبازە
تۆ لێرەیت.......... لە ناو دڵما داخراویت
وە دڵیشم بەردەوام ئەبێ!...............

چاوپێکەوتنێک لەگەڵ ئەمەل سعید

ئامادە کردنی/ (چیمەن علی)

ئەمڕۆ هاتنە مەیدانی ژنان لە مەیدانی ئەدەب وهونەرداو دەرکەوتنی چەندین ژنی لاو لە بواری سینەماو شانۆو گۆرانی و مۆسیقادا نەخشی بەرچاوی هەیە ئاڵوگۆر لە وەزعیەتی ژنان و بەرەو پێش بردنی رەوتی مەدەنیەتی کۆمەڵگاداو سیمای مەدەنی کۆمەڵگا بەشیکی بەدەرکەوتنی ئەم ژنانە لەسەر شاشەی تلفزیۆنەکان و لەسەر شانۆو سینەماکان نەخشاوە.

هەر ئیستا چەندین ژنی گۆرانی بێژ لەسەر شاشەی تلفزیۆنەکانەوە دەبینرێن و دەرکەوتنی ژنان لەم بواردا دیاردەیەکی ئێستای کۆمەڵگایە.

بزوتنەوەی رزگاری خوازی ژنان بەم سیمایانەو بەم هاتنە مەیدانەی ژنان لە مەیدانە جۆاو جۆرەکانی کاری کۆمەڵگاو مەیدانەکانی ئەدەب و هونەردا، بەرەوپێشتر دەچێت و گەشەدارتر دەبێت. بۆیە بزوتنەوەی رزگاری خوازی ژنان ئەم هاتنە مەیدانە بە بەشێک لە کاری خۆی دەزانێت و کەسایەتی یەکانیشی وەک بە شێکلە خۆی چاو پێدەکات، تەنانەت ئەگەر هەڵگری هەر بیروباوەڕو ئایدۆلۆجیایەک بن.

لێرەوەیە کە گۆڤاری (رەها) گرنگی تایبەت دەدات بەو ژنانەی کە لەم مەیدانە دا پێشرەویان نیشان داوە. بە شێوازی جیا جیا هەوڵ دەدات دیالۆك و چاوپێکەوتنیان لەگەڵ دا ساز بدات.

((رەها))

پرسیار / ئەمەل ئەم گۆڤارەی ئێمە کەتایبەتەیە مەسائلی ژنان دەیەوێ چاوپێکەوتنێکت لەگەڵ بکات. وە لەبەر ئەوەی بابەتی گۆڤارەکە خۆی تایبەتە بە مسائلی ژنان و بزوتنەوەی ژنان، چاوپێکەوتنەکەی تۆش هەر لەم بارەیەوە دەبێت و کەمتر دەچینە سەر بابەتە هونەری وگۆرانی یەکەی.

سەرەتای چوونە پەیمانگەی هونەرە جوانەکان و دەست کردنت بە دراسەی مۆسیقاو گۆرانی چ رێگرییەك هەبوو لە بەردەمتا، هەڵبەت زۆرێك لەو کچانەی کە لە سەرەتاوە دەیانەوێ بچنە مەیدانی هونەرییەوە، بە تایبەتی گۆرانی وتن رێگری کۆمەلایەتییان دێتە بەردەم هەر لە رازی نەبوونی دایك و باوك و خێزان هەتا دەگات بە رێگرییەکانی کۆمەڵگا تۆ لەم بارەیەوە رێگرییەکانت چی بوون ؟

ئەمەل / سەرەتا بەخێر هاتنتان دەکەم و سوپاستان دەکەم، سەرەتای چوونم بۆ پەیمانگای هونەرە جوانەکان، هەر لەسەرەتای مقابەلە کردن ئەوە طبیعی یە، هەموو کەسی چونکە زۆربەی مجتمعی ئێمە دواکەوتووە نەك کەمی بەڵکو زۆربەی زۆری دواکەوتووە لەو بارانەوە، کە چووم بۆ پەیمانگا رێگریم هەبوو هەرلە خێزان و لە کەس وکارم هەرکەسێکیش کە دەچێتە پەیمانگا یان کە دەچێتە سەر مسرح مادەیەك پێش کەش دەکات، لە راستیدا

درۆیە کەسێك بڵێ ڕێگریم نییە و کەس نەبوەو هەموو کەس پاڵ پشتم بووە و لەگەڵما بوون و پاڵنەرە بوون بۆ ئەم مەسەلەیە، لەڕاستی دا ئەم قسەیە ڕێی تێناچێت من کە چوومەتە پەیمانگای هونەرە جوانەکان مادەکانم کە تسجیلم کردووە، نارەزایەتی هەندێك کەس هەبووە ئایا لە کەس وکارم بوو بێت یان لە خێزانم بوو بێت یان لە مجتەمەعەکەم بووبێت نارەزایەتی هەبووە، پێ ناخۆش بوون هەبووە، طبعا ئەبێ ئێمە ئەو هەموو کۆت و زنجیرانە بپچڕێن کە ئافرەتێکین با لە ژێر حوکمی پیاودا ئەبین. هەرچەندە لە مجتمعی ئێمەدا کە ئافرەت شوی کرد ئیتر ئەبێ پێوەندی ئەوامری هاوسەرەکەی بێت، دوای ئەوش کە لە پەیمانگا وەرگیرام ڕێگری زۆر زۆرم هەبوو هەتاکو بە تەحەدایەکی زۆرەو ئەم ڕێگریانەم بڕی، هەتا برا گەورەکەم کە ئەو ڕەگەزی پیاویشە بەڵام زۆر نارەزایەتی نەبوو کە بچم بە قوتابی پەیمانگای هونەرە جوانەکان بخوێنم ئەمەم زۆر پێ خۆش بوو، شەرت نییە هەموو ڕێگرییەك هەر پیاو بێت جاری وا هەیە ڕێگرەکان ژنن.

پرسیار / ئەمەل تۆ وەك ژنێك لەم کۆمەڵگایەدا کە هێشتا ئەفکاری کۆنەپەرستانە لە ئارادایەو کەسیان و ڕەوتی کۆنەپەرستێتیش هەن، لەم ڕووە کاتێك دەچیتە سەر مسرح یا تلفزیۆن گۆرانی دەڵێیت هیچ دوو دڵی و مسن کردنەوەیەکت نییە؟ یان هەست ناکەیت کە تۆو ژنانی گۆرانی بێژی وەك تۆ بەشێکن لە ژنانی ڕزگاری خوازو بزوتنەوەی ژنان؟

ئەمەل / ئێمە کە ئەم ڕێگری و قوناغانەمان بڕیووە هیچ تردد یکمان نییە، من هیچ ترددم نییە کە دەچمە سەر مسرح، تەنها ترددم ئەوەیە ئایا بەرهەمەکەم سەرکەوتوو بێت، ئایا جمهور بە دڵی بێت؟ بە دڵی نەبێت؟ ترددم لەوەدانییە، خۆشحاڵم لەوەی کە من چەند ساڵێکە لە بواری هونەردا کاردەکەم، بەرە بەرە، وە ڕۆژ بە ڕۆژ توانیومە ئەو ئەفکاری دراکەوتوانەیە ئەو بیرە تەسکانە لە ژیانی خۆم دا بسڕمەوە، هەرچەندە هەرڕێگرییەك هەبێ پێشێلم کردوون، خۆشحاڵم گەیشتوومەتە ئەم مستوایە زۆر باشە ڕێیم خۆشە.

پرسیار / بەڕای تۆئەم کارەی ئێوە ژنانی گۆرانی بێژ تاثیری چۆنە لەسەر بردنە پێشەوەی بزوتنەوەی ژنان ولەسەر کۆمەڵگا بە گشتی؟

ئەمەل/طبعا لەسەر مجتمع بە کوللی تاثیری هەیە چۆن نییەتی، ئێستا لە ئێران تەنانەت وای لێهاتووە ئەڵێ لە کۆمەڵێك دا بەشەرێك هەمووی ژن بێت، تەك بە پەچەوشتەوە ئەگەر ئاهەنگێك بکەن ئاهەنگێکی غنائی (گۆرانی) تەنها ژنان دادەنیشن بە دەورییەوە. ئایا لە ئێران تەنانەت وایە، ئەی لە مجتمعی ئێمە دا ئەبێ چۆن بێت. هەڵبەت واضحە مجتمعی ئێمە زۆر متطورترە.

پرسیار / لە گۆرانییەکانتدا ئایا فکرت لەوە نەکردووەتەوە کە گۆرانییەکانت ووشەو تعبیری وای تیا نەبێت کە ئیهانەو سوکایەتی نەبێت بە خودی ژنان؟ هەڵبەت تۆ خۆت دەزانیت کە بەشێك لە گۆرانییە کوردییەکان بەشێکی زۆر لە ووشەوماناکانی سوکایەتییە بە ژنان یان موقعیەت نزم و پلە دووی ژنان نیشان دەدات لەم بارەیەو هەوڵت داو°ئەو تعبیرانە لە گۆرانییەکانی تۆدا نەبێت و ووشەی ئینسانی و مۆدێرن بهێنیتە پێشەوە ؟

ئەمەل/ حەز دەکەم بزانن لە مجتمعی ئێمەدا گۆرانی بێژی کچ زۆرکەمن ئەوەندەی گۆرانی بێژی کور هەیە ، گۆرانیبێژی کچ زۆر کەمە، دوای ئەوەش شاعیری کچمان زۆر کەمە ئەگەر هەشبێ لە پەنجەی دەست تێپەر ناکات،

دوان، سیان،... دوای ئەوە کە پێی دەڵێی شعرێک بەسەر پیاودا بۆم دانێ زۆر کەمە، لەم بارەیەوە هەرچی شاعیری کۆنمان هەیە ئەبێ بچم بە دوای شیعرەکانیدا بگەڕێم ئایا گۆران پێت، پیرەمێردبێت، شیعرەکانی ئەوانش هەمووی بەسەر جوانی ئافرەت دا هەڵیان داوە، دوای ئەوەش وەصف کردنی جوانی ئافرەت نیهانە نییە بە ئافرەت، مەسەلەکە ئەوەبووە لەو کاتەدا لەو زەمەنەدا هیچ شتێکی ڕاگەیەنراو نەبووە لە بەین دا بۆیە کە ئافرەتێ بەلایان دا ڕۆیشتووە بەسەر قژە خاوەکەیداو شەنگ و شۆخەکەیدا هەڵی داوە.

پرسیار / باشە تۆ پێت وانییەکە بەسەر لەنجەو لارو قیافەو هەموو جسمی ژن دا گۆرانی نەوترێ ئەمە ئەو تصورە ناگەیەنێ کە ئافرەت تەنها وەك بووکە شوشەی پیاو سەیر دەکرێت، تەنها سەیری مەسەلەی جنسەکەی دەکرێت؟ باشە بۆ کچێك گۆرانیوا بەسەر پیاودا نالێ؟

ئەمەل/ نابەرای من اعتیادییە کچیشمان هەیە گۆرانی بەسەر پیاودا دەڵێ ئێستا من هەرچی گۆرانییە بەسەر ژن دانییە، تەنها ((گوڵنیشان)) نەبێت، کە ئەویش شیعرەکە فۆلکلۆرە شیعی نالییە ئەویش کۆپلەیەك یان دو کۆپلە بەسەر ئافرەت دایە، زۆر واضحیش دیار نییە کە من گۆرانی یەکەم بەسەر ژن دایە.

پرسیار / کەواتە هەوڵ ئەدەیت گۆرانییەکانت بەسەر کوردا بێت ؟.

ئەمەل / طبعا هەرچی گۆرانی بێژی کچەکانە ئەو مشکلەیەمان هەیە لەبەر ئەوەی شاعیری وامان نییە شیعری بەسەر پیاودا هەبێت و ئێمەش بیکەین بە گۆرانی دوای ئەوەش لە مجتمعی ئێمەدا بڵێت ونەڵێیت زۆر کەس قبول ناکات کچ گۆرانی وا بەسەر پیاودا بڵێت ئایا یا هاوسەرەکەشی بێت، تصور ناکرێت بۆ نموونە من بڵێم باڵاکەی بەرزە ڕەنگە هاوسەرەکەی من باڵای بەرز نەبێت، خەڵك تصورێکی تر وەردەگرێت، هەرچەندە هاوسەرەکەی من خۆی خۆشبەختانە بیر تەسك نییە من هەنگار بە هەنگار لەدوای ئەو لەگەڵمدایە.

پرسیار / باشە تۆهەوڵت نەداوە نەکەویتە ژێر ئەفکاری دواکەوتوانەوە و فریێ دەیت؟

ئەمەل/ لە ژێر ئەفکاری دواکەوتوانەدا نیم بەلام هەندێ کات لەبەر مجتمع و ئەفکارەکەی ناچارین هەندێ شت ڕەچاو بکەین.

پرسیار / ئەمەل تۆ زەواجت کردووە و منالێکت هەیە بێگومان زەواج و بەخێوکردنی منال ڕێگری زۆر لەبەردەم ژنان دا دروست دەکات تالە مەیدانی جیاجیادا کار بکەن، لەم بارەیەوە چۆن توانیوتە ئەم ڕێگرییانە حل بکەیت وە هاوسەرەکەت چۆن هاوکاریت دەکات؟

> ❋ ئێمە ئەبێ ئەو هەموو کۆت وزنجیرانە بپچڕین، ئێمە کە ئافرەتین با لە ژێر حوکمی پیاودا نەبین"
>
> ❋ کە لە پەیمانگا وەرگیرام ڕێگری زۆر زۆرم هەبوو هەتاوەکو بە تەحەدایەکی زۆردوە ئەم ڕێگریانەم بڕی".

ئەمەل / هاوسەرەکەم دواکەوتوو نییە بیر تەسك نییە لەگەڵ تقالیدی کۆن دا ناڕوات دوای ئەوەش من چەند هەنگاوم ناوە ئەو لەگەڵم دابووە، بە ڕاستی ئەو نەبوایە نەئەگەیشتمە ئێرەو ئەم حەددە، هەندێ جار خەریکی کارێك دەبم من خۆم سارد دەبمەوە لەو ئیشە، ئەو تشجیعم دەکاتەوە وام لێ دەکات لە ئیشەکەم گەرم و گوڕبم هەموو جارێ بیرم دەخاتەوە کە خۆم هەم بەلام لەگەڵ ئەوەش دا کە ئەو چەند یارمەتیم دەدا خۆشم هەوڵ دەدەم ئەگەر لەباری ماددی و معنویشەوە یارمەتیم ئەداو پشتگیریم ئەکات، بۆ نموونە بۆ تسجیلاتێك بچم فرقەیەك کە هەمووی پیاوە ٣٠ ، ٤٠ پیاو من لە ستۆدیۆیەکدا بە تەنها گۆرانی بڵێم لە ناو ئەو هەموو پیاوەدا ، وایە لە هەندێ عائلەدا لەوانەیە ئەو بیرە کۆن و تەسکە نەمابێ بەلام زۆر خۆشە کە هاوسەرەکەت لەگەڵ تایە ڕێگر نییە لەم کارەدا، ڕاستییەکەی عائلەکەم بیر تەسك نییە ودواکەوتوو نییە، ئەم یەك دوو ساڵەش بۆیە ماددەم نییە کچەکەم منالە وپێویستی بە بە خێوکردن هەیە، وە پێم وایە من یەکێکم لەو کەسانەی کە هاوسەرەکەم بەم شێوەیە یارمەتیم ئەدات.

/ لە کۆتاییدا زۆر زۆر سوپاست ئەکەین بۆ ئەم چاوپێکەوتنە وهیوادارین سەرکەوتوو بیت.

/ شایەنی نییە ، بەخێر بێن سەر چاو.

کاری نێو ماڵ، کۆیلەتی ژنان

(دەقی سیمینارێکە کە (کەژاڵ حمە رشید) لە ساڵی ١٩٩٦دا لە بنکەی ڕێکخراوی سەربەخۆی ئافرەتان پێش کەش بە ئەندامانی ڕێکخراوی کردووە.) لێرەدا فراوانتر کراوەتەوە

* مێژووچەیەکی دابەشکردنی کار لە کۆمەڵگادا.

لە دەورانی کۆمەڵگا سەرەتایی یەکاندا لە کاتێکدا هێشتا مرۆڤ توانایی یەکانی عقڵ و فکری نەخستبوە کارو ئاڵوگۆڕ لە چوونە پێشەوەی فکرو داهێناندا پێش نەهاتبوو لەم دەورانەدا بە حوکمی ئەوەی ژن بەرهەم هێنی منداڵ بوو ئامرازی پەرەدان بوو بە ئینسان وەك بونەوەرێك، ژن هەر خۆشی بە خێوکەرو پەروەردەکەرو پارێزەری منداڵ بوو، پیاو هیچ دەورو دەخالەتێکی لەم پەیوەندەدا نەبوو هیچ ئەرکێکی لەسەر شان نەبوو. بە حوکمی ئەم ئەرکە کە ژنان بەڕێوەیان دەبرد ژنان جێگاورێگایەکی تایبەتی وەردەگرت،وەبوونەسەردار و سەروەر و دەسەلات دار، بەڵام وەختێ گەشەی عەقڵ و بەکار بوونی فکر بەرەو سەروتر دەچێت، پیاوان لەم بێ ئەرکی یەدا ڕوو ئەکەنە کێوەکان، کار لە چەشنی ڕاوو کۆکردنەوەی بەرهەمی دارەکان ئەنجام ئەدەن و خۆراکی خۆیان و منداڵەکان پەیدا دەکەن هێزو توانای جسمی دەخەنە کار، ئیتر مەسەلەی نان پەیدا کردن وکار کردن دەکەوێتە ئەستۆی پیاو، لەم نێوەدا کارێك کە بۆ ژنان دەمێنێتەوە تەنها بەرهەمهێنانی منداڵ و بە خێو کردنی منداڵ دەبێ، هەر لێرەشەوە خێزان وماڵ پەیدا دەبێت وەختێك دایك پێویستی بە جێگایەك دەبێ منداڵی تیا بەخێو کات وباوکیش پێویستی بەو جێگایە دەبێت لە کار دەگەڕێتەوە. کاری ماڵیش دەکەوێتە سەر شانی ژنان لەم نێوەدا و لەم ئاڵوگۆڕەدا کە کار کردن ونان پەیدا کردن لە دەستی ژنەوە دەچێتە دەستی پیاوونیتر دەسەلاتیش لە دەستی ژنەوە دەگوێزرێتەوە بۆ پیاو وبەم شێوەیە پیاو دەبێتە سەردارو سەروەری خێزان،

ئەمە سەرەتایەکی کورتی دابەش کردنی کارە لە کۆمەڵگادا، کە لەم دابەشکردنەدا (بەخێوکردنی منداڵ و بەڕێوەبردنی کاردکانی ناوماڵ دەدرێت بەژنان، نان پەیدا کردن واتە ئابوری خێزان دەکەوێتە سەرشانی پیاوان و ژن دەبێتە کۆیلەی پیاو)).

ڕژێمە یەك لە دوای یەکەکانیش، دەورانی فیئودالی وهەتا دەگات بە ڕژێمی سەرمایەداری ئەم شێوەکار دابەشکردنە دەست پێوە دەگرن ودەیپارێزن، ئەم جێگاورێگا نزمەی ژنان بە ڕەسمی دەناسن، تا ئێستاش بە حوکمی باڵا دەستی ڕژێمی سەرمایە داری لە سەرتاسەری دنیادا ئەم کار دابەشکردنە بەڕێوە دەچێت و ژنانیش هەر کۆیلەو ئەسیری کاری ناوماڵ و بەخێوکردنی منداڵن.

*بۆچی سەرمایەداری ئەم کار دابەشکردنە ئەپارێزێت؟

سەرمایەداری لەسەر چەوساوەنەی چینی کرێکار وتوێژە جۆراو جۆرەکانی کۆمەڵگا دەسەلاتی خۆی دامەزراندوەو خۆی ڕاگرتووە: چەوساندنەوەی ژنان وڕاگرتنیان لەو جێگاو ڕێگا نزمەی کە پێی دراوەلەخزمەتی پایەدار بونی ڕژێمی سەرمایەداری دایە

وژنانیش بەشێکی بنەڕەتی چینی کرێکارن. وەختێك ژنان بە کاری بێبەرهەمی ناوماڵەوە خەریك دەکرێن ئەوا نارەزایەتی بەشێك لە چینی کرێکار سەرکوت کراوە وەختێك ژنان ڕازی دەکرێنٌ بەوەی کە کاری ناو ماڵ کاری بنەڕەتی ئەوانە، ئیتر نارەزایەتی بە دژی بێکاری ژنان ئەم بەشە لەکۆمەڵ ئەم بەشە لە چینی کرێکار نییە، سەرمایەداری سوود لە هەلوو مەرجی ڕوو لە خوارو ئاستی بژێوی کرێکاران وەردەگرێت تا نەتوانن لە هەوڵی خۆ ڕێکخستن‌ونارەزایەتی دەربڕین دابن، هەربۆیە وەختێك ژنان بێکارن، بەرهەم ناهێنن وخاوەنی ئابوری خۆیان نین،ئاستی بژێوی خێزانەکانیش دێتە خوار، بۆیە لەم ڕووەی تریشەوە سەرمایەداری سود مەندەلە ڕاگرتنی ئەم جێگاو ڕێگایەی ژنان.سەرمایەداری کاری‌ناوماڵی وەك کاری ڕەسمی ژنان قبوڵ کردووەو خۆیشی لە بەرپرسیاری بێکاری ژنان دەرباز کردووە هەر بۆیە وەختێك ژنان بێکار دەکرێن کەمترین نارەزایەتی بەڕووی ئەمەدا سەرهەڵدەدا. بەڵام وختێك پیاوان بێکار ئەبن زۆرترین نارەزایەتی بەڕووی دا سەرهەڵ ئەدا، چونکە ئیتر پیاوان سەرچاوەی ئابووری خێزانن، بەم پێیە سەرمایەداری خۆی لەبەرامبەر بەشێك لە نارەزایەتی کۆمەڵ لە دژی بێکاری پاراستووە، لە ڕاستیدا کاری نێو ماڵ بەخێوکردنی منالان کاری دەوڵەت یان کۆمەڵگایەو، بۆ بەڕێوەبردنی ئەم کارانە لە کۆمەڵگا دا دەوڵەت پێویستی بە خەرجییەکی زۆر دەبێت بۆ دابین کردنی‌شیر خۆرگەو دایەنگاو پارێگا وەڵبەندەکانی چاودێری و تەندروستی وفێرکردن وجل شۆرگەو چێشت خانەو ئانەواخانەی گشتی... هتد. چەندین دام ودەزگای تر لە تەراوی گەرەك وناوەندەکانی کارکردندا، تاکاری ناوماڵ وسەرپەرشتی کردنی منالان لە کۆمەڵگادا بەڕێوە ئەچێت، بەڵام وەختێك ئەم کارە بەسەر ژناندا ئەسەپێنرێت، ئیتر دەوڵەت تەواوی ئەو خەرجی وداهاتەی کە دەبێ بیخاتە خزمەت ئەو دامەزراوانەوە کە کۆمەڵ پێویستی پێیەتی لە کۆڵ خۆی ئەکاتەوە. سەرمایەداری پێویستی بە هێزی کاری بەردەوامی کرێکارانە بۆبەردەوامی دان بە کەڵەکەی سەرمایەکەی، بۆیە بەردەوامیش پێویستی بە کرێکاری ئامادە بەکار دەبێت، تاوەختێك کرێکارانی لە سەرکار پەکیان ئەکەوێت و توانایان نامێنێ، جێگایان بە وەچەی نوێی خۆیان پڕ بکرێتەوە بووژوازی بۆ پەك کەوتنی‌ئامێرێکی پێویستی بەخەرجییەك دەبێ چالاکی بکاتەوە،بۆیە وەختێك ژنان منالان پەروەردە ئەکەن، ئەو کاتە سوپایەکی‌لە کرێکارانی‌ئامادە بەکار، بەرێ ئەخەن بۆ مەیدانی کاریەخۆرایی،کرێکاران لەمەیدانی کاردا پێویستی یان بە حەوانەوەو دەرکردنی ماندوویەتیانە تابتوانن بۆ سبەینێ بچنەوەسەرکارەکانیان ئەم کارەش جارێکی تر ڕووی لەژنانە و ژن دەبێ لەخێزاندا خزمەتکاری پیاو بێت وخواردنی بۆ ئامادەبکات وهیلاکی یەکەی دەرکات وەڵام بەپێویستی جنسی بداتەوە تاسبەینێ بچێتەوە سەر کارەکەی، کە لەڕاستیشدا ئەم کارەش جارێکی تریش لە ژنانەو ژنان دەبێ لە خێزاندا خزمەتکاری پیاوبێ کە لە ڕاستیدا ئەم کارە ئەبێ دەوڵەت ئەنجامی بدات بە دانانی چێشتخانە لە شوێنەکانی کارداو جێگای حەوانەوە ... هتد، بەڵام کاتێك ئەم ئەرکانە دراوە بە ژنان لەژێر ناوی کاری ناوماڵدا ئیتر دەوڵەت ئەم خەرجییەشی لەسەر شانی خۆی لابردووە. ئەمانەو لە لایەکی تریش سەرمایەداری زەخیرەیەکی لە لەشکری بێکاری لە ژنانی لەبەر دەست دایە کە هەر کاتێ بیەوێ بە تایبەتی لە قەیرانە ئابورییەکاندا لە دەورانەکانی جەنگدا کە پیاوان ڕاپێچی جەنگەکان دەکرێن. سوود لەم لەشکری بێکاری یە وەردەگرێ بەکەمترین هەقدەست، ژنان بە حوکمی ئەم جێگاوڕێگایەیان‌سەرکوت کردنیان و سنوردار کردنەوەی ئاستی هوشیاری گشتی یان ناچارن و ڕازی ئەبن بە کەمترین کرێیەك کاربکەن لە هەر کات وساتێکیشدابە ئاسانی‌بێکاریان دەکاتەوە، وەك باسکرا بێکار کردنی ژنان کەمتر کۆمەڵگا دەوروژێنێ ونارەزایەتی بە دژی بێکار کردنی ژنان کەم دەبێت .

* ئێستا دەشێ‌جێگای پرسیار بێت بۆچی هەر لەڕژێمی سەرمایەداری دا لەزۆر جێگاو شوێنی دنیادا شیر خۆرگەو دایەنگاو وپرۆژە خزمەتگوزارییەکان لە ئارادان؟، مەگەر سەرمایەداری ئەمانە بە کاری ژنان سەیر ناکات؟!

بەڵی سەرمایەداری بەو هەموو بەڵگەو دەلیلانەی لە سەرەوە باسکران سوود لە جێگاو ڕێگای نزمی ژنان

وخوێنـدن و...... لـه تـەواوی مەیدانـەکانی ژیـاندا توانای‌یـەکانی داهێنانیان بخەنـە کـار، وەك یەکەیـەکی چاکی کۆمەڵگە هەڵسوڕێن، دەبێ ئەم کـارە واتـە کـاری ناوماڵ‌ بەخێو کردنی منالأن لەسەر شانی ژنان لاچێت، لە ڕوانگەی چینی کرێکار و کۆمۆنیستەکانەو کۆتایی هێنانی یەکجاری بەم سیستەمە لەسەر ژنان لە کۆتایی هێنـان بـە ڕژێمـی سـەرمایەداری و لـە بـەین بردنـی سـوننەتی پیاوسـالاری ودامـەزراندنی کۆمۆنـیزم، سیستەمی سوسیالیستی بەدی دێـت. لـەم نێزامـەدا ئەوەی کە پێی دەوترێت کاری ناوماڵ و بەخێو کردنی منالْ لە کۆمەڵگادا بەڕێوە دەچێت هیچ کات ژن، دایك وبـاوك / خـێزان بەرپرسـیار نـین لـەم کـارە هـەر ئێستانەتوانرێ هەنگاو هەڵگرین لە ڕاستای کۆمەلأیەتی کردنـەوەی کـاری ناوماڵدا بـە سـوود وەرگرتـن لـە تەجروبـەی هاوچینـەکانمان هـەر ئێسـتا لـە وولأتـانی ئـەورووپی و ڕۆژئاوایی دار کـاری ناومـاڵ تـا ڕادەیـەك کۆمەلأیەتی‌یـە دایـەنگاوو شیرخۆرگە و دام ودەزگـای خزمـەت گـوزاری پێویسـت لـە ڕاسـتای کۆمەلأیـەتی کردنەوەی کاری ناوماڵ دا لە ئارادان کە هەموو ئەمانە دەستکەوتی خەباتی چەندین ساڵەی بزوتنەوەی ژنان و چینی کرێکارە.

• کۆمەلأیەتی کردنەوەی کـاری ناومـاڵ یـانی چی؟

کۆمەلأیـەتی کردنـەوەی ئـەم کارانـە یـانی دەوڵـەت، کۆمـەڵگا ئـەرکی بـەخێو کردنـی منـالأن هـەڵگری، چێشتخانە وجێگـاو شـوێنی حەوانـەوەی پێویسـت لـە تەواوی جێگاکانی کارکردن و ژیانی‌خەڵك دا هەبێ تاکو ژنان ناچار نەبن خەریکی دروست کردنی خواردن و چی و چی بن....... هەر چۆن کۆمەڵگا مسئولیەتی خوێندن وفێرکردنی منالأنی هەڵگرتووە، دایك و باوك و خێزان تەنـها ئـەوەندەیان لـە سـەرە منالـەکانیان بنـێرن بـۆ قەتابخانـەکان هـەر ئـاواش وەختێـك کرێکـاران لـە کارگەیەکدا کار ئەکەن دەبێ دەوڵەت چێشتخانەو جێگاو شوێنی حەوانەوەیان دابین بکات، بەم شێوەیە کۆمەڵگا پێویستی بە دەیان و سەدان دامەزراوەی گشتی دەبێت تا ئەم کارە لەسەر شانی ژنان و خێزانەکان لاچێت.

* ژنان دەبێ خاوەنی ئـابوری سـەربەخۆی خۆیان بن:

ئێستا دەشێ ئەمە پرسیار بێت بە تایبەتی لە کۆمەڵگا دواکەوتووکان دا ئایا وەختێك دەوڵەت ئەم کارانە دەخاتە ئەستۆی خـۆی، ئـەی ژنـان چ کـارێك دەکەن؟

وەختێك ئەم کـارە لەسـەر شـانی ژنـان لادەچێت لـە کـاتێکدا کـە ژنـان لـە تـەواوی پاشـکۆیەتی پیـاوان وسیستەمی خێزان و پیاو سالاری ڕزگاریان بێت، ژنان وەك یەکەیـەکی چـالاکی کۆمـەڵ بەشـدار بـن لـە مەیدانەکانی بەرهەم هێنان و بەڕێوەبردنی کۆمـەڵگادا، ژنان دەبێ خاوەنی ئابوری سەربەخۆی خۆیـان بـن. وەختێك ژنان لە ڕووی ئابووری‌یەوە پشت بـە پیاوان دەبەستن. ناچاریش دەبن لـە ژێـر سـایەی هاوسـەرو خێزانەکاندا گوێ ڕایەڵ هەر فەرمان و ئەرکێکی ئەوان بن، بە مانایەکی تر چەوساوەو ژێر دەستەی ئەوان بن، بۆیە " ژنان دەبێ خاوەنی ئابووری سەربەخۆیی خۆیان بن" خـاڵێکی سـەرەکی‌یە لـە ڕاسـتای کۆمەلأیـەتی کردنەوەی کاری نێـو مـاڵ و ، ڕزگـار بوونـی ژنـان لـەم ئەرکە.

* ئەرکی بزوتنەوەی ژنان لەم پێناوەدا.

ئێستا لە کوردستاندا بزووتنەوەی ڕزگـاری خـوازی ژنان ، ڕێکخراوەکانی ژنان دەبێ لەم پێناوەدا هەنگاو هەڵگرێ، لە هەرلی کردنەوەی دایەنگاو شیر خۆرگەدا بن لە تـەواوی کارگـەکان و دائیرەکـان و، لـە گەڕەکـەکاندا، ئانەواخانـەی گشـتی و چێشـتخانەکان لـە هـەموو جێگایەك هەبن تا ژنان ناچار نەبن لە خێزان و ماڵەکان دا بـەم کارانـەوە خـەریك بـن پـارك و یاریگـا و مەڵبەندەکانی چاودێری و تەندروستی بکرێنـەوە، بـۆ دابین کردنی ئەم پێداویستی‌یە خزمەتگوزاری‌یانە فشار بخرێتـە سـەر دەسـەلأت داران تـا بودجـەی پێویسـت تەرخان‌بکرێت بۆ ئەم کارە. لە لایەکی تریش کار کردنی ژنان بە ڕەسمی بناسرێت، ژنانی بێکار بخرێنە سەر کار و تەواوی حەق و حقوقی یاسایی لە مەیدانەکانی کاردا بۆ ژنان بە ڕەسمی سەیر بکرێت و یاساکان بە قازانجی ژنـان ئـاڵوگۆڕی تیـا بکرێـت، بێکـاری ژنـان هـەروەك بێکاری پیاوان سەیر کرێت و حسابی لەسەر بکرێ.

ریپۆرتاژێك له‌ په‌یمانگای هونه‌ره‌ جوانه‌كانی (سلێمانی)
سه‌باره‌ت به‌ كێشه‌و گرفته‌كانی كوڕان وكچانی په‌یمانگا

ئـا : سارا

سه‌باره‌ت به‌ كێشه‌و گرفت و رێگری‌یه‌كانی قوتابیان له‌ په‌یمانگاو زانكۆكان دا رووماں كرده‌ په‌یمانگای هونه‌ره‌ جوانه‌كان وچاومان به‌ چه‌ند قوتابی‌یه‌ك كه‌وت به‌ شێوه‌یه‌كی سه‌ره‌كی سه‌باره‌ت به‌ رێگری‌یه‌كانی به‌رده‌م هه‌ڵس و كه‌وتی ئازادانه‌یان وسه‌باره‌ت به‌ تداخل كردن له‌ مه‌سه‌له‌ زۆر شخصیه‌كانیان دا به‌م شێوه‌یه‌ قسه‌یان كرد:

• ناوم سه‌لامه‌ له‌ پۆلی پێنجه‌می به‌شی مۆسیقام ئه‌مساڵ تخرج ده‌كه‌م.

(* ئه‌م په‌یمانگایه‌ ناوه‌ندێكی گرنگی حضاری وهونه‌رییه‌ كوڕو كچ زۆر زیاتر له‌ یه‌ك نزیك ده‌بنه‌وه‌و په‌یوه‌ندی‌یه‌كی توندو تۆڵ له‌نێوانتان دروست ده‌بێت. له‌م ماوه‌یه‌ی ئێوه‌و له‌م نزیك بونه‌وه‌یه‌تان دا مشكلات ورێگرتان چی‌یه‌؟..)

سه‌لام/ به‌ڵێ بێ گومان ئه‌گه‌ر باسی مشاكلی قوتابی‌یان لێره‌ بكه‌ین، راسته‌ تعامل هه‌یه‌ لێره‌ له‌نێوان كوڕو كچ دا به‌لام تعاملی قسه‌ كردن هه‌یه‌ وبه‌س. له‌ زۆر ڕووه‌وه‌ به‌ربه‌ست و جیاوازی هه‌یه‌ ئێمه‌ ئه‌بێ سه‌یری ئه‌وه‌ش بكه‌ین كه‌ ئه‌م معهده‌ له‌ ناو كۆمه‌ڵگا یه‌كه‌ ئه‌ویش كۆمه‌ڵگای كوڕه‌وارییه‌ مه‌به‌ستم ئه‌وه‌یه‌ دوور نی‌یه‌ له‌و عادات و تقالیده‌ی كه‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ هه‌یه‌ بۆ نموونه‌ كوڕێك كه‌ له‌ ماڵی باوكی دێته‌ ده‌ره‌وه‌ به‌ هه‌مان عادات و تقالیدی ماڵی باوكی هاتووه‌ته‌ ده‌ره‌وه‌ بۆ ئێره‌، كچیش به‌هه‌مان شێوه‌. نموونه‌تان پێ بڵێم كچانی واهه‌یه‌ له‌ ساحه‌كه‌دا ناتوانن دوو جار له‌گه‌ڵ كوڕێك دابپیاسه‌ بكه‌ن بۆ؟ له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌ڵێن علاقه‌یان هه‌یه‌ كه‌ پێشی بڵێن علاقه‌یان هه‌یه‌ ئینجا شتێك هه‌یه‌ له‌م وولاته‌ی ئێمه‌دا ئه‌گه‌ر كوڕێك له‌ كچێك نزیك كه‌وێته‌وه‌ چاری‌ئه‌چێته‌ سه‌ر ده‌بێته‌جێگای باس كردن.

(* ئه‌مه‌ عامی خه‌ڵك وایه‌و له‌ ناو په‌یمانگاشدا ره‌نگی‌داوه‌ته‌وه‌، به‌لام ده‌ووی ئیداره‌ چی‌یه‌ له‌م مه‌سه‌له‌یه‌ دا، مامۆستا وئیداره‌ی په‌یمانگا ده‌ڵێن چی ئه‌وانیش هه‌ر قسه‌یان له‌سه‌ر ده‌كه‌ن یان ده‌ڵێن علاقه‌ی كوڕوكچ نییمن‌یه‌؟.)

> **"سه‌لام" لێره‌ هه‌مان ره‌قابه‌ی ماڵه‌وه‌ هه‌یه‌ له‌سه‌ر قوتابیان، هه‌مان باوك كه‌ له‌ماڵه‌وه‌ هه‌یه‌ لێره‌ش هه‌مان باوك هه‌یه‌ به‌لام ئه‌م جاره‌ ئه‌م باوكه‌ كۆمه‌ڵێك مافی زیاتری له‌ده‌ست دایه‌**

سەلام/ ئەتوانم بڵێم ماموستاکانیش هەندێ جار هەمان ڕەقابەیماڵەوەیان خستوەتە سەر قوتابی‌یان هەمان بارك لە ماڵەوە هەیە لێرەش هەمان بارك هەیە، بەڵام ئەوەیە ئەم بارکەیان ئەمجارە یان کۆمەڵێك ماقی زیاتری لە دەست دایە، بۆنموونە کوڕ وکچ ئەگەر ڕۆژێك لە ڕۆژان تا درەنگ بمێننەوە تا ئێوارە، چەندەها جار عمید یان ماموستا لێی دەپرسنەوە بۆ درەنگ گەڕانەوە، یانی ئەو بیر لە هیچ شتێك ناکاتەوە پێش هەموو شتێ بیر لەوە ئەکاتەوە کە ئێوە دوو ڕەگی جیاوازن دوو جنسی لە یەك جیاوازن خەتەرە موشکیلەیە نابێ تا درەنگ بە یەکەوە بن یانی مەبەستم ئەوەیە ڕەقابە هەیە.

• شیلان معروف لە پەیمانگای هونەرە جوانەکان بەشی مۆسیقا

دوا قۆناغم و ئەمساڵ تخرج دەکەم، سەبارەت بەو کارانەی کە لە کۆمەڵگادا هەیە وەکو میکیاج باس کەین، ئەگەرمکیاجی قوتابیان مکیاجێکی سادەبێت قبوڵی دەکەن بەڵام لەسەر جل وبەرگ ئەڵێن ئەبێ قوتابی یان جلی (زی موحد) لەبەر کەن من بە ڕای‌خۆم (زی موحد) جلێکی جوانە، وەکو بەشی مۆسیقاکارەکانمان هاوبەشە جماعی‌یەك جلەکانیان هاوبەش بێت جوانە. من وابا‌شە لام.

(*** باشە ئەمە ئەتوانرێ فەرز بکرێت حتما هەر قوتابی‌یە جلێکی پێ خۆشە حەزی لە مۆدێلێك دەبێ زەوق وسەلیقەی هەر کەسێ جیایە لە جل لەبەرکردندا.؟..**)

زی موحد جوانە بەڵام بە مەرجێك ئەوە دابین بکرێت بۆقوتابی یان و تنوع لە جلەکاندا هەبێت بۆنموونە چاکەتەکەی سوور بێت شاوانی تریش ڕەش ، جلەکان هاوبەش بێت. کە هاتینە ناو پەیمانگا هەر کەس بێ ئەوەی پرسیار بکات بزانێت کە تۆقوتابی پۆلی چوارەمی، (***** بە هەر حاڵ ئەمە ڕای تۆیە بەڵام ڕەنگە ڕای گشتی وزۆربەی‌قوتابی‌ەکان نەبێت، لەبەر ئەوەی هەرکەسێکیش ڕەغبەتێکی هەیە لە جل وبەرگ پۆشین دا هەر کەسە سەلیقەی و زەوقێکی هەیە نابێ ڕێگە بگیرێ لە زەوق و ئارەزووی قوتابی‌یان).

(*** باشە زۆر جار هەبوە قوتابی‌یان لەسەر ئەوەی التزامی نەکردووە بە جلی زەی موحدەوە نەیتوانیوە زی موحد لەبەرکات محاسبە کراوەو لەسەر مکیاج کردن محاسەبە کراوە تۆڕات چی‌یە لەسەر ئەوە پێت ناخۆش نی‌یە قوتابی لەسەر ئەم شتە شخصی‌یانە محاسەبە بکرێ، لە کاتێکدا قوتابی‌یەکە گەورەیە، خۆی لەمەرحەلەیەکی حساس دایە توقعی لە خۆی هەیە ببێت بە هونەرمەند ناخۆش نی‌یە بەم شێوەیە محاسبە بکرێ.؟..**)

شیلان / طبعا زۆر ناخۆشە ئەگەر کچ بێت یان کوڕ گەورەیە تەمەنێکی گەورەیە بانگ بکرێت بۆئیدارە لەسەر ئەوەی مکیاجەکەی طۆخە یان پێی ئەڵێن جلەکانت باش نی‌یە وپێی بڵێ بڕۆرەوە خۆت بگۆرە ئەوسا وەرە بۆدەوام،زۆر جار قوتابی بانگ کراوە بۆ ئیدارە لەسەر ئەوەی مکیاجەکەی طۆخە یان جلەکەی، ئەوان دەڵێن ئەبێ‌مکیاج کاڵ بێت.

(*** باشە شیلان موزوعێکی تر لەسەر علاقاتی عاطفی نێو پەیمانگا دیارە نێوە کچ و کوڕێکی زۆرن لێرەو مەڵبەندێکی هونەری‌یەو لە تەمەنێك دان تازە گەشە دەکەن بێگومان** علاقاتی عاطفی زۆر پێکدێنێت لێرەدا، ڕێگری

"شیلان" تا ئێستا چەندەها قوتابی بانگ کراوە بۆ ئیدارە موحاسەبە کراوە لەسەر ئەوەی کە عیلاقەی هەبووە وە ئیجباریش کراون کە واز لە عیلاقەکەیان بهێنن

وشکلەکانی بەردەم ئەم علاقانە چۆنە ئیدارە تداخل دەکـات مشکلاتیان چی‌یە.؟...)

شیلان/ طبعا ئیدارە زۆر تداخل دەکات " تا ئێستا چەندەها قوتابی بانگ کراوە بۆ ئیدارە و محاسبە کراوە لەسەر ئەوەی کە علاقەیان هەبووە، وە اجباریش کراون واز بێنن لە علاقەکەیان" . وە ئەگەر علاقەکەشیان هەر دەبێ نابێ لە ناو معهدا بێت ئەبێ لە دەرەوە بێت لە ناو پەیمانگا نابێت بەیەکەوە دانیشن. ئەم علاقانەش کە یەکسەر دروست دەبێ دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە کوڕو کچ لە مرحلەی سەرەتایی دا بە یەکەوە نابن هەتا ئەگاتە کاتی پەیمانگا کوڕ و کچ مامەڵەیان بە یەکەوە نی‌یە بۆیە هەر بە زوویی علاقە دادەنێن هۆیەکەی ئەوەیە کە کوڕوکچ نابێ بەیەکەوە دانیشن لە مرحلەی سەرەتاییدا. من ئێستا تطبیقاتم هەیە لەپۆلی پێنجەمم محاوەلە دەکەم کوڕو کچ پێکەوە دانیشن زۆر جار قوتابی یە کچەکە ناچێتە لای کوڕەکەوە، دەڵێم بۆناچی ئەڵێ نانابێت لای کوڕەوە دانیشم فێر کراوم کە ئەبێ کچ لای کچەوە ،کوڕیش لای کوڕەوە ، لەبەرئەوە وەختێک کە دێتە ئێرە پەیمانگا تەمەنی مراهقە سەیردەکات کوڕو کچ تێکەڵە ضجەیە بەلایەوە. بە راستی ئەگەر ئەو قوتابی‌یە خۆی ئینسانێکی مسیطر نەبێ تووشی زۆر هەڵە دەبێت، یان ناتوانی چۆن لەگەڵ کوڕدا معاملە بکات چونکە لە منالیەوە فێر کراوە دژی کوڕبێت . کە دێتە پەیمانگاش هەست بە حریاتێک دەکات ونازانێت چۆن تصرف بکات لەم جەوەدا. لەبەرئەوە شتێکی زۆر هەڵەیەئەگەر بکرایە هەر لەمناڵی‌یەوە لە پۆلەکانی سەرەتایی‌یەوەتێکەڵاو بکرانایەو ئەوجیاوازی‌یە نەمایە ودروست نەکرایە. من شانازی‌بەوەوە دەکەم ئەو قوتابی‌یانەی لە ماوەی تطبیق دا دەرسم پێ ووتون توانیومە وایان لێ بکەم ناسایی بێت کوڕو کچ تێکەڵاو بن و بەیەکەوە بن.

(*دەست خۆش شیلان) . دەستی ئێوەش خۆش.

پاشان لە دانیشتنێکدا چاومان کەوت بە گۆران و بێحال

*** ناوم گۆران محمد صدیقە لە پۆلی پێنجەمی پەیمانگا بەشی شێوەکاری**

(* گۆران تۆ وەك باس دەکەیت لە پۆلی پێنجەمی واتە پێنج ساڵە لەم پەیمانگایەیت بەم پێیە دەبێ شارەزابیت لە وەزع ومشاکلی نێو پەیمانگا. بە تایبەتی ئەوەی کە زۆر دیار بێت علاقاتی کوڕو کچە لەبەرئەوەی مەڵبەندێکە کوڕو کچی کۆکردۆتەوە. مەڵبەندێکە کوڕو کچ تێکەڵاوە گەنج و لاوان بەنیازن لە سبەینێ دا هونەرمەندو داهێنەروشتی لەبەو بابەتەیان لێ دەربچێت، لەم هەل ومەرجەدا هەڵبەت مشاکل و ڕێگری هەیە بە تایبەتی لەبەردەم کچەکان دا تۆ لەسەرئەو مشکلانە ئەو ڕێگریانە دەڵێی چی.؟ ڕێگری‌یەکان چی‌یە یان کچان چۆن توانیویانە ئەو ڕێگری‌یانە تێ پەڕێنن؟...)

گۆران / زۆر سوپاس، بەرای من کاتێ کچ وکوڕ استمارە تقدیمی پەیمانگا دەکات،هدەفی سەرەکی هونەرە، لای زۆربەی ٩٠٪ ی هدفی هونەرە، بەڵام هەندێکیشی هەیە بە هدفی تر دێن وەکو شهادە، هدفیان تەنها شهادەیەکی بسیطە، بەڵام بە نسبەت کچانەوە کۆمەڵێك مشاکل هەیە بۆ نموونە زەواج دەکەن ئیتر لە هونەر دووردەکەونەوە، یان هەندێکی کەمیان تفرغ دەکەن بۆ هونەر، یان ئەوەتا لە لادێیەکی دووردا تعین دەبن دەرس دەڵێنەوە. بەڵام بە ڕای من کاتێ کە قوتابی‌یەك کە تخرج دەکات حەق نی‌یە دوور خرێتەوە ڕەنگە ئەو قوتابی‌یە خۆی لە خێزانێکی‌باوك سالاری بێت بێت کە دەچێتە لادێیەکیش ئەوەندەی تریش ئەوفکرەیە زاڵدەبێت ناتوانێت ئازادبێت ئەمانە مشاکلن لەبەر دەم قوتابی‌یە کچەکاندا.

(* باشە گۆران تۆخۆت دەبینی ادارە زۆر کەمتر

"گۆران" ئەبێ هەر کەس لە ئاستی خۆیەوە ناڕەزایەتی بەرز بکاتەوە، شتەکە لێرەوە دەبێت ئەبێ لێرەوە کۆمەڵێك عادات و تەقالیدی کۆن هەیە نەیهێڵین

تداخل لە شتی شخصی کورەکـــاندا دەکـــات. لـــە علاقـــات رەفاقەت، چۆن جل و بـەرگ لەبەردەکـەن، کـە ئەمانـە شتی شخصی قوتابیانە. بەلام بۆ کچەکان بە چەندەها جۆر تداخل هەیە چەندجار بیستومانە کە بە چەندین شێوە تداخل لە مسائلی کچـــان دەکـــەن جانتاکانیـــان گـــەڕاون بـــۆ میـــاج، مکیاجەکانیان لێسەندراوە، یان لەسەر جل وبەرگ محاسەبە کراون کراونەتە دەرەوە ئێوە ئەمە هەست پێدەکەن چـون قسەی لەسـەر ناکـەن یـان دیفـاع لـەو کچانەی هاورێتان ناکەن کە ئـەوان هـاورێ ی ئێـوەن بـە یەکـەوە دەخوێنـن . ئـەو مەسەلەیە چۆنە.؟.).

گـــۆران / ئـــەوە شـــتێکی جوانـــە بۆچونێکی جوانە. لە کۆمەڵدا هەریەکە بە شێوەیەک جیا دەبێتەوە. پێویستە لە یەک جیـا بکرێتـەوە وەکـو شتێکی رەمزی، بـەلام وەکـو کچـان قەیچێکـە حـوری خۆیـانن ، هـەتا زۆر جـار لـە کۆری پەیمانگادا، باسکراوە کە کچان دەبێ بە جلێکی جوانەوە نیزامیـیەوە بێن بۆپـەیمانگا. دوای پـەیمانگا چـی لەبـەر دەکـەن نـارەزووی خۆیانـە، مـن لەگـەڵ ئـەوەدام بـەلام تفتیشـاتی جانتـا و گـەڕان ئـەوە شتێکی جوان نییە، لەوانەیە کۆمەڵێ شتی کە هـەبێ خۆش نییە کەسی بزانێ چیت هەیە و چیت پێیە، ئەمە شتێکی جوان نییە.

(* جلی نیزامی جلی جوان چییە هەرکەسە کە جلێکی بەدڵ بوو بە لای خۆیەوە جوانە ئیتر بۆتداخل لە جل و بـەرگ وسەلیقە و زەوقی هەرکەسێک دا بکرێت. ئەبێ ناشرین چی بێـــت قوتـــابی پەیمانگا و بە تایبەتی قوتـــابی فنـــون زەوقێکـــی

تایبەتی هەیە ، کە هیچی جلێکی والەبەر ناکـات کە لەگـەڵ عقلی حضاریمجتمعدا نەیەتەوە وجوان نەبێت ؟ .)

گـــۆران / زۆر راستە .ئەمە زۆر کـات مامۆسـتاکان قوتابیەکانی کۆکردۆتەوە بۆ مەسائلی ئاڵتون و مکیاج وجلـو بـەرگ، یەکـەم لـە دەرەوەی معـهد کۆمـەڵێک توجیهاتیان بۆ ئەچێ: چـەندین چاویان لەسـەرە (* قسەکە چییە من ئەڵێم کچ چۆن مکیـاج دەکات هـەق نییـە هیـچ کەسـتداخل بکـات هـەر لـەخێزان هەرلـەئیدارە: هەرلـە مجتمـع چۆن کورێـک سمێڵـی ئەتاشـێ کـەس تداخل ناکات و کـەس هـەقی نییـە و بۆیان نییە کەڕەنگە مامۆستایەک هەبێ لای جوانئـەبێ قوتابییەکـەی سمێڵـی تاشیوە بەلام بۆی نییە تداخل بکات و هـەرگیز ئـەمان بیستووە لەسـەر ئـەوە مامۆستا یان ئیدارەی مکتەب تداخل بکات لەمەدا، بـەلام بـو کچان وانییـە تداخـل لـە هەموشـتێکی دەکـرێ، مکیاجەکەی تۆخ بێت قسە دەکرێ،...

گـۆران / مـن ئـەوە بـە مشـکلە نـازانم مەسـەلەی مکیـاج رئـاڵتون و جلوبـەرک، وای لێ هاتووە شتەکە تایدی یاسا دەکەن.

(* قسەکە ئەوەیە ئێوە نابێ ئەم تداخلە لە مسائلی شخصیتان قبوڵ کەن، وە ئێوەش لایەنگری هاورێکانتان بکەن کە تداخل لە شتی شخصیان دا نەکەن.)

گۆران / ئـەوە شتێکە ئـەبێ هەرکەسـی لـە ئاسـتی خۆیـەوە . هەرکـەس نارەزایـەتی بـەرز کاتـەوە مـن نارەزایـەتی یـەک فـلان نارەزایـەتی و ئـەو نارەزایـەتی شـــتەکە لـــێرەوە دەبێـــت، ئـــەبێ لـــێرەوە کۆمـــەڵێک عـــادات

'بێخاڵ' زۆر کات مامۆستاکان بە قوتابی دەڵێن لەگەڵ کورەکـــان دا زۆر مەگەڕێن لە سوچەکان دا دامەنیشن قوتابی لەسەر ئەمـــە زۆر تـــەریق کراوەتەوەو شکێنراوە لەبەردەم هاورێکانیدا ئەمە کاردەکاتـــە ســـەر قوتابی تەنانەت لەسەر دواخستنی هونەرەکەشی.

وتقالیدیکۆن هەیە ئەی هێڵین (* ئەبیێنێوە بەشێك بن لەرپێشرەویێە)من لای خۆمەوە دەست پێ دەکەم.

بێخاڵ / من لەسەر ئەوێکە دەڵێن ئەبێ شتی جوان لەبەر بکەن،یەعنی ئەك مەبەست ئەوەبێ جوان بێ، یەعنی ئەوەی کە بۆ ئێمە بگونجێ زی موحدبێ بەرای من وانییە زۆر جار مامۆستاکان کەقوتابی ستریچ یان پانتۆڵ لەبەرەکات ئەڵێ‌تەنورە کورتەکە لەبەر کەباشترە، ئەگەرمەسەلە ئەوەبێ‌قوتابی وامەیە ئەڵێ‌مامۆستا شانتۆڵ باشترە لە تەنورە مامۆستا کەدەڵێ نا تەنورە کە لە بەرکە، مەسەلەکەئەوەیە تازە تەنورەی کورت عادی بوەتەوە تا پانتۆڵی تەسك یان شانتۆڵ ونەو مۆدیلاتە تازانە. من ئەوە دەڵێم مامۆستاکان بەم شێوەیە ناتوانن راست بن، ئەوان نەڵێن نابێ‌پانتۆڵی تەسکلەبەر کرێ.

گۆران /ئێستا ئێمە بمانەوێ و نەمانەوێ یاسایەو داتراوە هەرکەسە وبە جلێکەوە دکتۆرێك ناتوانێ بە جلیکوردییەوە بچێتە خەستەخانە، جلیعەسکەریی.........

(* قسەکە ئەوەیە یاسا نابێت بۆ جل و بەرگ هەبێت.؟..).

بێخاڵ/ مامۆستاکانی ئێمە بەشێکی لەسەرزی موحد نییە کەقسە دەکەن بەشێکیلەسەر ئەوەیە دەڵێن پانتۆڵ بۆ کچ عەیبە. یان ستریچ عەیبە،ئەگینا بۆ تەنووە قسە ناکەن، *(ئاخر تەنورە عادی بوەتەوە لە مجتمعدا بۆیە ناتوانن قسە بکەن بەلام تداخل دەکەن لە جلێکی مۆدێل تازە).

گۆران / بەلام بەشێوەیەکی گشتی دنیا فەرقی کردووە جل وبەرگ ومۆدێلات عادیبوەتەوە، لەسلێمانی بە تایبەتی بەلام لە ناوچەکانی تر هێشتا وانییە، بەنمونە لە هەولێر وانی نییە زۆر کەم نافرەت دەتوانن بە ئارەزووی خۆی جل

لەبەر کات. (*مەسەلەکە بەوە بەستراوە کەچەند خەڵك لەسەرئەم خواستەی خۆیان بێنە قسە، ئێستا لە معهدی فنون ئەوەتا زۆریەتان دەڵێن نابێ ئیدارە تداخل لە جل وبەرگی کچاندا بکات جا بەمە لە هەولێر ولەهەرجێگایەکی تر ئەم تداخل کرنە دەبڕێتەوە).

بێخاڵ / یەك شت هەیە لەمجتەمەعی ئێمە دا. کەشتێك ووترا عەیبە، هەڵبەت کۆنە پەرستان دەڵێن عەیبە ئەگەر زۆر رێك وپێکیش بێت خەڵك ئەبێ بە حەزەرەوە لە بەری کەن کەدەچێتە دەرەوە زۆرت پێ عەیبە،چونکە چەندەها چارت لەسەرە کە دەڵێن ئەم جلە عەیبە.

گۆران/ بە رای من نابێ من شتێ خۆم پێم باش بێت حەزم لێ بێت ئەوەندە گوێ لەقسەی خەڵك نەکرە، ئەوەندەبەقسەی خەڵك نەکەم، خەریکی خۆم بم، با خەڵك هەر بۆخۆی بلێ. بێخاڵ: دەست خۆش بێت.

(* بەهەر حاڵ با لەسەر باسێکی تری ئێرە قسە بکەین، لێرە بە حوکمی ئەوەی مەڵبەندێکی هونەرییە کوروکچ تێکەلاون، تەمەنێکی مثالی و گەنجی و لاوییە، بێگومان علاقاتێکی عاطفی، فراوان هەیە جا ئەم وەزعەی مجتمع چ تاسیرێکی هەیە لەسەر ئەم علاقاتە ، کە ئیدارەکەشی هێشتا بە پێی عقلی مجتمع دەجوڵێتەوە، تا ئێری تەواوی ئەوانە لەسەر ئەوکچ وکورانەی علاقەی عاطفی یان هەیە چۆنەو دەبنە رێگر لە بەردەم ئەم علاقانەدا.؟..).

بێخاڵ/ خۆی ئەو قوتابیانەی کە دێن بۆ ئێرە بۆ هونەرەکە دێن بەلام کە دێن بۆ ئێرەش علاقات دروست دەبێ: خۆشەویستی دروست دەبێ ئەمە بەبێ ئەوەی بلێی هونەرەکە دوا دەکەوێت.

گۆران / بە رای من مەسەلەی خۆشەویستی وانییە

"سۆلاف" ئەوان وا ئەزانن هەموو دنیا بریتییە لەوەی کورو کچ بەیەکەوەن ئیتر تەواو ڕێگەی عاتفی یان شتی تریان گرتۆتە بەر، ئەگەر عاتفیش بێت چ پێویست دەکات ڕێگری هەبێت ئەگەر خۆیان یەکتریان هەڵبژارد بێت

هونەر دوا بخات، خۆشەویستی داهێنان زۆر دەهێنێتە ئاراوە. خۆشەویستی بوەتـە هـۆی دروسـت کردنـی ابداعاتی زۆر لە هونەردا زیاتر تشجیع دەبیت (* وایە وەختێـك ئینسـان احساسـی دەبێـت عاطفـە ی دەبێت احساسیبە هونەرەکەی بە مەسائلی تری مجتمع زیاتر دەبێتلێەم احساسە زیندوەی لـە هونەرەکـەی دا ڕەنگ دەداتەوە).

بێخاڵ/ بەرای من مامۆستا کانمـان ڕێگـری ئـەوە دادەنێن،ئەوەی قوتابییەی علاقە یان هەبێ نابێ بە یەکـەوە دانیشـن، تەنانـەت ئەگـەر لەگـەڵ هاورێیەکی تریشت دانیشیت بەرچاوە سەیرت دەکـەن (* کەواتـە ڕێگـری هەیـە لەسـەرعلاقەی کـورو کچێـك علاقـەی خۆشەویستی یـان هـەبێت نـابێ بەیەکـەوە دانیشن،ئەمانە ڕێگرین لەبەردەم عاطفەی قوتابییاندا).

گۆزان / من خـۆم تـا ئێسـتا تووشـی مشـکیلەیەکی لەوبابەتە نەبووم.

بێخـاڵ/ ئـاخر قـسەتا بەئیسـراحەتی خـۆت دانەنیشتووی‌قسـە لەگـەڵ خۆشەویستەکەتدا بکـەی. (تحفض کراوە).

گۆزان / ئاخر من توانیومە سنورێك بۆخۆم دابنێم .

(* ئـاخر قسەکە ئەوەیە بۆچی هەر قوتابییـەك کـە علاقەی خۆشەویستیهەبوو تووشی ئـەم تحفضە بێت بۆبـە ئازادی خۆی نەتوانن بەیەکەوە دانیشن؟...)

گۆزان / من بەو تحفظە مرتاح ترم (* بەپێی عادات وتقالیدی مجتمعەکە دەڵێی مرتاحم ئەگینا بـۆ حـەز ناکەی هەموو کاتێك لەگەڵ هاورێکەت دا بەاستراحەت ودوور لە هەر مراقبە و تحفضێك دانیشن قسەبکەن بە یەکەوە؟ حەز ناکەی کەس ڕێگر نەبێ؟.

گۆزان / من زۆرجار کە مامۆستا یەك بینیومی لەگەڵ هاورێکەم لە شەرمانە ئەم هێشتووە بم بینێ (*ئـاخر ضعفتیکە و تصورێکە ئەم شەرمەی لادروست کردوویت ئەگینا هیـچ کـەس حـەز ناکـات بـە هـۆی شـەرمەوە نەتوانی‌لەگـەڵ هاورێکـەیدا دابنیشـێت، بێخـاڵ تـۆ دەڵێی چی؟.

بێخاڵ/ ئێمە هەتا گەیشتوینەتە ئەو رادەیەی بە جیا کۆبونەوەمان پێ‌کراو. کچ بە جیا کۆبونـەوەی پێ کراوە کوریش بەجیا، لەسەر ئـەوەی لەگـەڵ کورەکانـدا قسـە نەکـەن قوتـابی لـە ساحەدا تـەریق کراوەتـەوە لەسـەر ئەوەی نابێ لەگەڵ ئەو کۆڕەدا بگەڕێت. ئەو شتانە زۆر کار دەکاتە سەرقوتابی نەك هەر لەسەر خۆی بەڵکو کار دەکاتە سەر هونەرەکەش.ئەم زەحتـە هەر لەسەر خۆی بەڵکو کار دەکاتە سەر هونەرەکەشی، ئەم زەحتە زۆرە لەسەر قوتابی.

گۆزان / هەندێ کات ئەوان لەسـەر ئـەوە قسـەتەکەن ئەڵێن ئێرە کاتی دەوام وخوێندن ونیش کردنە مارەکە کەمە بۆ خوێندنەکە بۆیە دەڵێن لە کاتی تردا بچن قسە بکەن. (* بەلامەسەلەکەئەوەیە کچ وکوڕ هیچ مجالێکی تریان نییە لە دەرەوە بە یەکەوە بن، نە کافتریا وجێگـاو شوێنی تایبەت بە پـێی پێویسـت هەیـە، لـە لایـەکی تریـش ڕێگـری اجتماعیـان زۆرە، بۆیـە قوتـابی یـان فرصەت دەهێنن لەکاتی دەوامی زانکۆ ومعهدەکان دا علاقەیان هەبێ وقسە بکەن بەیەکەوە. بەڵام لێرەش بە چەندین بیـانووی تررێگـر یـان بۆدروست دەبێتـەوە.. بەشێك لە کچەکان ڕەنگە هەر ڕێگەیان پێ نەدەن غەیری دەوامی پەیمانگا بچنە دەرەوە).

بێخاڵ /جارێکی تر لەسەر ڕێگرییـەکانی مامۆستا: زۆر کـات قوتـابی شـکێنراوە لەبـەر دەم زۆربـەی قوتابییەکان تردا لەبەر ئەوەی علاقەی هەبووە. لەسەر ئەو قسانە ی تۆش گۆزان کەدەڵێی ئەبێ خۆمان هەوڵ بدەین چاکی کەین، وایە ئەبێ هـەوڵ بدەین بەڵام لە پـەیمانگا ئێمـە مشـکیلەمان چییـە، مامۆسـتاکانە، ئیدارەیە، (گۆزان ، باشە وا معهد تەواو بوو)(بێخاڵ: کەسی تر هەیە لە خێزان، گەورەت هەیە، یەك شت هەیە ئەگەر تۆ بـاش بیت مـن بـاش بم شتەکە دەگۆڕێ تۆ اعتیادییە لات خوشکەکەت علاقـەی هـەبێ ؟ (گـۆزان طبعا) بۆ منیش ئـەبێ وابێ بۆ خوشکەکەم ئەمانـە وردە وردە ئەبێتە عادەتێك و مجتمع دەگۆڕێ.

سۆلاف/ لە بەشی ئەحتم لە پۆلی پێنجەم.

(* مشکلەت چیبوو سەرەتا کە هاتیتە پەیمانگای هونەری جوانەکان ورێگریت نـەبوو ، بێگومـان کـچ نـاتوانێ خـۆی

یەکسەر بڕیار بدات و بڵێ دەچمە مەیدانی هونەرەوە دەخوێنم ، پێش هەر شتێ نەبێ پرسیار بکات و ماڵ وخێزانەکەی ڕازی بکات تۆ ڕێگرییەکانت چیبوون.؟..).

سۆلاڤ / سەرەتا سوکە ڕێگرییەك هەبوو لە ماڵەوە، ئەوانیش خۆیان نەبوون بە پێی قسەی مجتمع وایان دەوڕت، یەعنی سوکە ڕێگرییەك هەیە ، (*** ئەی چۆن دواتر ئەو ڕێگریانە نەما**) دوایی بە هەوڵی خۆم،خۆم حەزم لە معهدەکە دەکرد وئەوانیشم ڕازی کرد، ڕێگرییەکەش زۆر نەبوو بەو شێوەیە خۆشم سوور بووم لە سەری .

(*** ئەی لە پەیمانگا مشکلەکانت چی بوو ڕوو بەڕووی چی بویتەوە.؟..)** .

بەڵێ وایە ڕێگری لێرەش هەر هەیە ،کچ و کوڕ بە یەکەوە دەوەستن تەنانەت ئەگەر لە مجال ئیشەکە مش دابێت هەر بە نظرەیەکی تر سەیر ئەکرێت. وا ئەزانن هەموودنیا بریتییە لەوەی کەکچ و کوڕێك بەیەکەو بوونێتر تەواوڕێگەیەکی خراپیان گرتووە، بەڵام ئەگەر ڕێگەی عاطفیش بێت چییە ئەگەر کوڕوکچێك یەکتریان خۆش بوێت خۆیان یەکتری یان هەڵبژاردبێت چ پێویست دەکات ڕێگر بیت.؟، ڕێگری ئیداریش هەر هەیە زۆر جار مامۆستا یان بەڕێوبەر حەزی نەکردووە کچ وکوڕێك علاقەیان هەبێ بەیەکەوە.لە مجال ئیشەکەدا قسە ناکەن بەڵام لە مجالی عاطفی دا حەز ناکەن.

(* باشە ئێوە لەسەر ئەم تداخلانە لە شتی شخصی تان دا نارەزایەتی تان دەرنەبڕیوە.؟).

سۆلاڤ / چۆن؟.. نارەزایەتیمان زۆر دەربڕیوە، چونکە خۆمان بە مسئول دەزانین هەر کەسەو و رەغبەتی خۆشیەتی.

پاش ئەم دیدارو گفتوگۆیانە لەگەڵ قوتابیانی پەیمانگا دا و پاش ئەوەی ئەم کێشەو ڕێگرییانەی بەردەم خۆیان باس کرد، ڕومان کردە بەڕێوبەری پەیمانگا مامۆستا (حکمت هندی) و لەسەر ئەم کێشانەی قوتابیان پرسیارمان کرد. بەڵام بە داخەوە بەڕێوبەر زۆر ڕاشکاوانە ڕای دەگەیەنێ کە ئەوان ڕێگرن لە بەردەم پەیوەندی خۆشەویستی کچ وکوڕ لە پەیمانگا و هەروەها ڕێگریشن لە بەردەم جل و بەرگ پۆشین و ئازادانەیان داو بەم شێوەیە پاساوی بۆ دەهێنایەوە:

حکمت هندی / بەخێرهاتنتان دەکەم، ئەمڕۆ لە کۆمەڵگای کوردستاندا ژن شان بە شانی پیاو کار دەکات، لەسەر مسرح تمثیل دەکات، ئاواز دادەنێ، گۆرانی دەڵێ، مهندسە، دکتۆرە... هەندێ جاریش پێش کەوتووتر دەبێت. پەیمانگای هونەرە جوانەکان یەکێکە لەو شوێنانەی کە لە یەکەم ڕۆژییەوە کوڕو کچ تێکەڵاوە تیایدا.

ڕاستە بوارێك دێتە پێشەوە ئێمە ئەو خوێندکارانەوەردەگرین کەلەخەتەرترین مەرحەلەی ژیاندان مراهقن مراهقیش خۆتدەزانیت کچێك لەماڵێك کبت کراوە دێت کوڕێکیش هەروا لێرەش کوڕو کچ تێکەڵاودەبن .

محتەمەلە کوڕێك لە مجتەمەعێکی زۆر دواکەوتوورەوەهاتبێت پۆلی سێهەمی تەواو کردووە .

کەدێتە پەیمانگا یەکسەر توشی حاڵەتێکی شەرم دەبێت لەبەردەم کچەکەدا ، ئەمە دەبێتە هۆی ئەوەی لێرە ئەخلاقیەتێکی زۆر پێشکەوتو فێر بێن .

(* باشە بەپێی ئەم حاڵەتانەی خۆت باس دەکەیت پێت باش نییە کەکوڕ و کچ هەر لەمنا ڵیەوە لە مەرحەلەی سەرەتاییەوە تێکەڵاوبن ؟)

بانەوە زۆر باشەو هەنگاوێکە بۆ پێشکەوتن .

(* باشە مامۆستا تۆ لەدامەزرێنەرانی ئەم پەیمانگایەیت لەسالی هەشتاکاندا کە پەیمانگا دامەزرا ئەوکاتە کچان ڕویان کردە پەیمانگا موشکیلاتیان چیبوو خێزانەکانیان ڕێگر نەبون لەبەردەمیاندا ؟) .

باوەڕبکە ئەو کاتە زۆر باشتربوو لەهەولێرەوە لەکەرکوکەوە خەڵك کچەکانیان دەنارد لەهەندێ لەبەشەکان ژمارەی کچەکان زیاتربو لەکوڕەکان .

(* هۆکەی چییە ئەوکاتە ژمارەی کچان زۆرتر بوو لە ئێستا، ئێستاش چەندین کچ کە دەیانەوێ لە پەیمانگا

بخوێنن ڕێگری اجتماعیان لە بەردەم دایە؟).

ڕاستی‌یەکەی ناتوانم بڵێم ئێستا باشترە یان ئەو کاتە. ئەوکاتە بۆ نموونە کە دەهات بەشی ناوخۆی هەبوو مانگی ١٥٠ دیناری هەبوو. خواردن هەبوو، بەیانی و نیوەڕۆ پێخەف هەبو ثلاجە و تلفزیۆن، بەڵام ئێستا ئەوانەمان نی‌یە. باوکێکیش ئامادە نی‌یە کچەکەی بنێرێ لێرە لەگەڵ چەند کچێکی تردا خانوو بگرێ ڕەنگە هەر بارە ئابوری‌یەکە وای لێ بکات ئەتوانێ کچەکەی بنێرێ بۆ پەیمانگا و گوزەران بکات. ئەگینا ئێمە ساڵانە لە شارو شارۆچکەکانەوە خوێندکارمان بۆ دێت بەڵام داوای زەمانەتی ژیانیان دەکەن ئێمەش ناتوانین بۆیان دابین بکەین.

(* کەواتە بێجگە لە ڕێگری اجتماعی بە شێکی ڕێگری ئابوری و معیشی‌یە)

بەڵێ ئەگینا ڕاستی‌یەکەی خەڵک خولیای زۆرە بۆ هونەرەکە.

مامۆستای بەڕێوبەر پاش ئەوەی کە زۆرێك بەسەر توانایی و ئازادی و مافەکانی کچانی خوێنکاردا هەڵی دا بەڵام لەسەر تداخل کردن لە مەسەلە شخصی‌یەکانیان دا بەم شێوەیە دەڵێت:

حکمت هندی : ئێمە یەکەم نیزامێکمان هەیە ئەو نیزامە زی موحدە، کەسێك هەموو قوڵی ئەکات بە ئاڵتون و دیقەدیقەی[?] کێکی تری پێ بکات، یان هەروەکو باسم کرد کچێك کە دێتە ئێرە لە خەتەرترین مرحلەدایە ئایا ئەو چی دەزانێت لە زەواج دڵی خۆی بدات بە منداڵێك یان کورێکی مراهق کە ڕەنگە بە قضیەیەی ژن هێنان و زەواج نەبێت وە إنما بە قصدی دەست گەرم کردنەوە بێت ئەوە یاسای ئەم پەیمانگایە ڕێگەی ئەوەمان پێ نادات لەبەر ئەوە ئێمە ڕێگرین لەو حاڵەتەدا. ئەو قوتابی‌یەی دێتە لای ئێمە بۆ عشق عشقێنە نایەت وإنما بۆ هونەرو زانیاری دێت. کەسێك ئەگەر بۆ ئەوە دێت عرضی ازیاء بکات یان جروچاوی پڕ بکات لە بۆیە و بۆیەکاری و خوێندکارێکی تریش نی‌یەتی بیکرێ و بیکات وا بزانم ئێوەش لەگەڵ ئەوە دانین .(*بەڕای من پێم وانی‌یە مەسەلەکە ئەوە نی‌یە کە لەسەر ئاڵتون و دەوڵەمەندی بێت زۆریەی ئەو حاڵەتانەی کە قوتابی‌یەکان باسیان کرد لەسەر چۆنیەتی جل و بەرگەکان بووە نەك لەسەر ئاڵتوون و جلی گران و هەرزان). ئەگەر باسی ئەوەت بۆ بکەم دەرسی ئێمە ٧٥٪ ی عملی‌یە عەمەلیش خۆت دەزانیت لەگەڵ کوردایە حتما دەبێت بۆ ئەو مەبەستە جلێکی باشی لە بەردا بێت. کابرا بۆدی‌یەك لەبەر دەکات هەموو مفاتنی دیارە بە خوا تۆش ڕێگری لەبەردەمیدا، ئێمە یاسایەکمان هەیە: (* ئاخر قسەکە ئەوەیە یاسایەك یان نیزامێك نابێت هەبێت بۆ جل وبەرگ هەر کەس خۆی نیزامی هەیە بۆ جل و بەرگی خۆی کەس ناتوانێ نیزامێکی پڕ بە دڵ لە جلو بەرگ دا بۆ کەسێکی تر دیاری بکات لەبەر ئەوە هەرچی‌یەکی بۆ دیاری کەیت لە هەر حاڵەتێك دا ئیجباری دەرئەچێت).

حکمت هندی: ئێمە یاسایەکمان هەیە نیزامێکمان هەیە ئەو نیزامە کۆنتڕۆڵی هەموو ئەخلاقیەت و داب و نەریتی هەموو خوێندکارێك بە کوڕو کچەوە کردوویەتی سیاسەتی ئێمەش سیاسەتێکی پەروەردەی زۆر بەشدەت لە پێش ئەوەی کە ئەوان فێری علم و معرفەت بکات چونکە ئەخلاق لە پێش معرفەتەوە. ئێمە قەراری وەزارەتی تربیە تطبیق دەکەین.

چەند نموونەیەك لە قسەكانی حكمت هندی

• كوڕێك كە دێتە پەیمانگا پۆلی سێیەمی تەواو كردووە یەكسەر تووشی حاڵەتێكی شەرم دەبێت، لەبەردەم كچەكەدا. ئەمە دەبێتە هۆی ئەوەی لێرە ئەخلاقیەتێكی زۆر پێشكەوتو فێربن !

• كچێك كە دێتە ئێرە لە خەتەرترین مەرحەلەی ژیانی دایە، ئەو چی دەزانێت لە زەواج دڵی خۆی بدات بە منداڵێك یان كوڕێكی مراهق كە ڕەنگە بە قضیەی ژنهێنان و زەواج نەبێت وە إنما بە قسدی دەست گەرم كردنەوە بێت، لەبەر ئەوە ئێمە ڕێگرین لەو حاڵەتانەدا.

• یان بەم شێوە سوكە دەڵێت: كەسێك نابێ بۆ ئەوە بێت بۆ پەیمانگا چرو چاوی پڕ بكات لە بۆیە و بۆیەكاری... !

• ئێمە ئیزامیێكمان هەیە ئەوتیزامە، كۆنترۆڵی هەموو ئەخلاقیات و داب و نەریتی هەموو خوێندكارێكی بە كوڕو كچەوە دەكات.

ئێمە لە كۆتایی ئەم ڕیپۆرتاژەدا تەنها چەند قسەیەكی زۆر كورت لەسەر قسەكانی بەڕێز، بەڕێوبەری پەیمانگا دەكەین:

لە ڕاستیدا نابێ و ناگونجێ توێژێكی پێشكەوتوو، بەڕێوبەرو پەروەردەكەرەكەیان بەم شێوەیە چاویان لێ بكات و تێیان بڕوانێت. لاوانێكی ئومێد بە دنیا كە لەگەڵ تێكەڵاو بوون بە هونەرو دنیای مۆسقا و گۆرانی و ئەدەبیات و. شانۆ و پەیكەر سازیو نیگار كێشان دا هەست و سۆز و عاطفی ئینسانیان دەبزوێ جا ئەگەر هەرزەكارانە بێت یان كامل و بە تەجروبە بێت، بەم ڕۆحە ئینسانیەیە زیندووە بڵێین دەست گەرم كردنەوە و ڕێگە لێگرتنیان بە ئاشكرا ڕاگەیەنرێ یاخود كچانی لاو كاتێك بە خۆشی هونەرو ئاواز و دنیای گەنجێتی یانەوە خۆیان ئاڵو واڵا دەكەن، سوكایەتی‌یان پێ بكرێت. بەم شێوەیە خۆیان واتەنی بەم هەموو قەید و بەندە وە ژیان و هەڵسوكەوتی قوتابی‌یان لەو تەمەنە پڕ جۆش و خرۆشەدا كۆنترۆڵ بكرێت بەمەش بڵێین داهێنان و دروست كردنی ئەخلاقیاتی پێشكەوتوو.

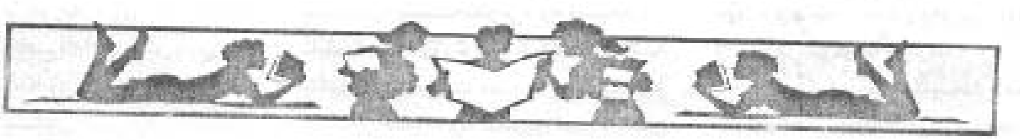

بۆچی سەرپەرشتی منداڵ لە ئەستۆی دایکە؟
ئەم ئەرکە دەبێ لەسەر شانی دایکان لابیرێت

سەرگوڵ ئەحمەد

ئەگەر چاو خشانێکی خێرا بەسەر وەزع و گوزەرانی کۆمەڵگا کوردستاندا بهێنین لە ماوەی چەند ساڵی ڕابردوودا سەرجەم کۆمەڵگای کوردستان و عێراق بە خراپترین وەدۆڕاترین وەزعی بێکاری وبرسێتی و بێ خانەو لانەیی ژیانیان بەسەر بردوە، وە درێژەکێشانی هەردوو گەمارۆی ئابووری لەسەر ژیانی خەڵکی کوردستان وعێراق گەمارۆی ڕژێمی فاشستی بەعس کە ئانەهتریەکی لە ڕادە بەدەر بەسەر ژیانی هەموو ئینسانەکان هێنا بوو.

لەم نێوەشدا ژنان واتە (دایکان) زیاتر بەرووی ئەم وەزعە نالەبارە ئەبوونەوەو ڕۆژانە لە خراپترین و ڕەشترین حاڵەتدا ژیانیان دەگوزەرێنن، لەبەر نەبوونی خۆراک و پێداویستییەکان بۆ دایکانی شیردەر هەردەم دایکان لە دڵە ڕاوکێ و ترسی نەبوونی شیر بۆ کۆرپەکەیان بوون کە لە ڕۆژانێکدا نرخی (١ قوتو)شیری منداڵ دەگەیشتە (١٥٠ دینار).

وە لە لایەکی ترەوە ئاستی ئاهوشیاریدایکان وباوکان وای دەکرد کە منداڵ بوون بە پێی خواستی ئینسانی دایک وباوکەکە دروست نەبێت و لە دەست دەرچوو منداڵەکە پەیدا دەبوو هەربۆیە هەندێ جار پەنایا دەبردە بەر لە ناوبردنی کۆرپەکە واتە (اجهاض).

وە زۆر جار بە هۆی جیاوازی کورو کچەوە ژمارەی منداڵەکان لە زیاد بووندا دەبوو تا دەگەیشتە (٨-١٢) منداڵ لە یەک دایک، یاخود بەهۆی نەبوونی کوڕەوە دایکەکە بەر هێرشی ئانەو تەشەرو قسەی ناشرین دەکەوت تا دەگەیشتە ڕادەی جیابوونەوەو طلاق، پاشان بەخێوکردن و سەرپەرشتی منداڵ بەم ژمارە زۆرە لە هەر خێزانێکدا لە کۆمەڵگا دواکەوتووەکاندا هەردەم لە ئەستۆی دایکدا بووە.

هەر بەو دەلیلەی کە لە یەکەم ڕۆژی لە دایک بوونەوە زۆرترین کات دایکەکە خۆیبە پەروەردە کردنی منداڵەکەوە خەریک دەکات بە پاککردنەوە، شیر پێدان، شەنخونی، وە لەکاتی نەخۆشیدا زۆرترین کات دایکەکە ئاگاداری دەبێت سەرباری لێدان و قسەی سوک وناشرین لە لایەن مێردەکەی ودەنگ بەرزکردنەوەو پێک هێنانی حاڵەتی ناڕەحەتی زۆر، تا دەگاتە ڕادەی خۆسووتاندن و خۆکوشتن یادەکوژرێ، لە کاتێکدا کە دایکان زیاتر هیلاک دەبن بەکاری نێوماڵ کە هەندێکیان کاری دەرەوەشیان هەیە وە دەبێت خزمەتی مێردەکانیشیان بکەن، بەلام کاتێ شتێ ڕووی دا یاخود شتێکیان بە بێخواستی هاوسەرەکەیان کرد لەم کۆمەڵگاپیاو سالارییەدا دەبێت بەو شێوەیە ڕسوا بکرێت و لێیان بدرێت و لوتیان ببرێت، دایکان بەم شێوەیە دەچەوسێنەوە.

لەم کۆمەڵگایەدا دایکان سەرباری ئەم هەموو زوڵم وبێماقییە وەک وەسیلەی بەرهەم هێنانی منداڵ چاو لێدەکرێ ودەبێت لە چوار دیواری ماڵەوە بێت، بە حەیاو حورمەت بێ، شەرمن بێ، دەنگ بەرز نەکاتەوە، بە هەموو شتێک ڕازی بێت وە هەموو ئەو ناخۆشییانە قبوڵ بکات کە بەسەری دێت، چونکە " لە ناوچاوانی نوسراوە و دەبێت شوکرانە بژێرێت".

دیارە لەم کۆمەڵگایەدا یاسایەک بەرێوە دەچێت کە شەرعیەت دەدات بە چەوساندنەوەی (دایکان) ژنان لە کاتێکدا دایکان ئەم بارە قورسە لەسەر

ئاماژەی ئامارەکان

ئەو زۆربونەی کەرویدا لەرێژەی تاوان کردن لە کۆمەڵگا جیاوازەکانی دنیادا زیادبوونی تاوانەکانی ژنانی لەگەڵدا بوو. لەگەڵ ئەوەشدا ناکرێ رێژەی تاوان لە کۆمەڵگا نامیەکاندا بشوبهێنرێ وبەراورد بکرێ لەگەڵ کۆمەڵگا پیشەسازیو دەوڵەتە پیشەسازییە سەرمایەدارییەکاندا،ئەگەر سەیری وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بکەین کەلە سەروی دەوڵەتە پیشەسازییە سەرمایەدارییەکانەوە دێت کە تێیدا تاوان بڵاودەبێتەوە ورێژەکەشی بەرز دەبێتەوە دەبینین کە زۆری رێژەی تاوانەکانی ژن سەرنج رادەکێشێ وبەتایبەتی ئەوەی کە پێی دەوترێ تاوانی خەتەرناک. ئامارەکانیش ئاماژەیی ئەوە دەکەن کە رێژەی تاوانەکانی ژنان لە کۆی ژمارەی گیراوان دا لە وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادا لە ساڵی ١٩٥٣، ١٠,٨٤٪ بووە، زیادی کردووە بۆ ١١٤٦٨ ٪ ساڵی ١٩٦٣، تاکو لەساڵی ١٩٧٥ گەیشتە ١٥,٧٠ ٪.

هەروەها رێژەی زۆر بوون لە تاوانەکانی ژنان دا لە ساڵی ١٩٥٣وە بۆ ١٩٧٥ گەیشتە٢٢٪ ساڵانەوە لە تاوانە خەتەرناکە کانیشی دا گەیشتە ٥٠٪ لەساڵێکدا. ئەم رێژەیەش دەستی کرد بە بەرز بونەوە بەشێوەیەکی بێنراو تاکو لە نێوان ساڵەکانی ١٩٧٠-١٩٧٥ واتە لە ماوەی تەنها پێنج ساڵدا گەیشتە نزیکەی ٢٣٪ لە ساڵێکدا، وە ٧٨٪ بۆ تاوانە خەتەرناکەکان.بەسەیر کردن لە ئامارەکانی تاوان لەمصر وەک یەکێك لەدەوڵەتە نامیەکان جیاوازییەکی گەورە هەیەلە رێژەی تاوانەکانی توندو تیژیلای ژنان وگۆرانکارییەک کە بەسەریدا هاتووە، دەردەکەوێت. وە بەسەیر کردنی خشتەی ژمارە (١) ئەتوانین هەندێ لەو رێژانەی کە ئاماژەی ئەوەی سەرەوە ئەکەن، بەدەست بهێنین.

خشتەی ژمارە(١)کە ژمارەی تاوانباران بە تاوانی توندو تیژی کە بە پێیجۆردابەشکراون بۆ ساڵەکانی ١٩٨١ - ١٩٨٧ روون ئەکاتەوە:

تاوان	١٩٨١			١٩٨٧		
	ژمارەی تاوانبار	پیاو	ژن	ژمارەی تاوانبار	پیاو	ژن
کوشتنی ئەنقەست	١٢٨٨	١١٩٥	٣٣	١٥٠٣	١٤٧٢	٣١
لێدان بوەتە هۆی مردن	٢٢٩	٣٢٨	١١	٤٩٢	٤٨٢	١٢
لێدان کەبوەتەهۆی دروست بوونی عەیبەیەك	٢٠٨	١٩٩	٩	١٦٤	١٥٨	٦
دزین وئەشکەنجەدان	١٥	١٤	١	٥٨	٥٤	٤
دەست درێژی جنسی	١٢٦	١٢٣	٣	٢١٨	٢٠٥	١٣
تەهدید (هەرەشەکردن)	٥	٣	٢	٦	٦	—
سوتانی ئەنقەست	٢٤	٣١	٣	١٠٧	١٠١	٦
کۆیکشتی	٢٠٢٥	١٩٦٣	٦٢	٢٥٥٠	٢٤٨١	٦٩
کۆی تاوانباران لە تاوانە جۆراو جۆرەکانی کوشتن دا	٢٦١٤	٢٦٠١	٩٣	٢٧١٧	٣٦٠٧	١١٠

ئەم خشتەیە وەرگیراوە لە بەیاننامەكانی وەزارەتی ناوخۆ، (مصلحة الأمن العام) ڕاپۆرتی ساڵی ١٩٨١، لاپەڕە ١٢، ١٣ و ڕاپۆرتی ساڵی ١٩٨٧ لاپەڕە ١٢ ، ١٣.

بە خوێندنەوەی خشتەی ژمارە (١) وبە سەرژمێرییەكی سادە، هەندێك لەم ئامارە بۆ كراوانەمان بۆ دەردەكەوێت كەگرنگترینیان:-

١-ڕێژەی تاوانباران لە تاوانەكانی توندوتیژی دا كە شەش بەند پێك دێنن لە ١٧ بەند، دەگاتە ٧٥,٥٪ لە كۆی ژمارەی تاوانباران لە تاوانە جۆراو جۆرەكان دا لە ساڵی ١٩٨١، ٦٨,٦٪ ساڵی ١٩٨٧.

٢-ڕێژەی تاوان لای ژنان لە كۆی ژمارەی تاوانباران لە پیاوان و ژنان دا لە ساڵی١٩٨١ لە ٣,٥٪ زیاتر نییە و٣٪ ساڵی ١٩٨٧، ئەم ڕێژەیەش دادەبەزێت لە تاوانەكانیتوندو تیژی دەگاتە ٢,٣٪ ساڵی ١٩٨١، ٢,٧٪ ساڵی ١٩٨٧.

٣-ڕێژەی تاوانباری لە ژنان لە تاوانەكانی توندو تیژی دا لە كۆی ژمارەی ژنە تاوانبارەكان لە ساڵی ١٩٨١ دا دەگاتە ٦٦,٧٪ ، وە لە ساڵی ١٩٨٧ دا دەگاتە ٦٢,٧٪ .

٤-ڕێژەی تاوانباران لە ژنان لە تاوانەكانیكوشتن دا چ كوشتنی ئەنقەستی یان كوشتنێك كە بوەتە هۆی مردن لە ساڵی ١٩٨١ لە كۆی ژمارەی تاوانباران دەگاتە نزیكەی ٤٧,٣٪، وەلەساڵی ١٩٨٧ دەگاتە ٣٩٪ .

بە خوێندنـەوەی خشتەی پێشوو ژمارەكانی وئـەو ڕێژانـەی كە لێـوەی بەدەسـت هـاتووە، دەردوكـەوێت كەبـە شێوەیەكیگشتی كەم بونەوەیەك هەیە لەڕێژەی تاوانەكانی شك لێكراوەی نابێ بە تەواوەتی بەڕاستی بزانین بە تایبەت ئەگەر متابعەی پێشكەوتنی تاوانەكانی توندو تیژیمان كرد لە ساڵی ١٩٧٠ تا ساڵی ١٩٨٧ و ئەو گۆڕانكارییەی كە بەسەریدا هاتووە، هەدەفمەندانە وەرمان گرت، دەردەكەوێت كەڕێژەی تاوانەكانیتوندو تیژی لەساڵی ١٩٧٠ دا لە كۆی ژمارەیتاوانەكانی كە ئامارەی بۆ كراوە دەگاتە٧٠,٧٪ وە ساڵی ١٩٨٠ گەیشتە ٧٤,٥٪ ئینجا لـە ماوەی ٧ ساڵدا دادەبەزێت بۆ ٦٥,٢٪ .

هەر كەسێك كە لە كۆمەڵگای مصریدا بژی یان متابعەی بكات ئەتوانێت بەم ماوەیە ئەو گۆڕانكاریيانە كە بەسەریدا هاتووە وقەیران و مشكلەكانی كەهەركەسێكی پێوەی ئەناڵێنی،كە دڵنیا ئەبین لە بەیاننامەكانی (مصلحە الامین العام) لە وەزارەتی ناوخۆدا هەرچەندە كەئەویٚ تەنها سەرچاوەی سەرەكییە كە لێكۆڵەرەوەكان پەنایی بۆ دەبەن لەكاتی ڕوبەڕو بونەوەیان لەگەڵ گیروگرفتەكانی تاواندا.

سەرباری گومانی پێشوومان لە ڕاستی ئامارەكان،ئەتوانریٚ لەڕێگەیئەو بەیاننامانەوە تاكید بكرێت كە ڕێژەی تاوان لای ژن زۆر كەمترە ئەگەر بەراورد بكرێت بەو ڕێژەیەی لە نێو پیاوان دایە لەگەڵ ئەوەشدا ئـەوەی كـە سـەرنج ڕادەكێشێت بەرز بونەوەی ڕێژەی تاوانەكانی توندو تیژییە چ لەنێو پیاوان دا و چ لە نێو ژنان دا، كە ڕاستی ئەوەی پێشوو ئیشارەمان پێدا ئەسەلمێنێت لەسەر زۆری ڕوكردنە هەڵسو كەوتی توندو تیژی وەك یەكێك لە سیفەتەكانی كە پەیوەندییە كۆمەڵایەتییەكانی نێوان تاكەكانی نێو كۆمەڵگای پێ جیا ئەكرێتەوە.

وە كاتیٚ گرنگترین ئامارە پێكراوەكانی تایبەت بە تاوانمان ناسی ونزم بونەوەیئێجگار زۆری ڕێژەی تاوانەكانی ژنانمان بۆ دەركەوت، جیٚ خۆیەتی كە دیوی ئەو دیوی تاوانەكانیش بزانین كە ئەویش توش بووان وگیان بەخت كردوان. وە بە سەیر كردنی خشتەیژمارە (٢) بۆمان دەردەكەوێت:

لە تاوانەکانی تر، کە پێویست بوو ئەم ئەنجامانەمان دەست کەوتایە و لە بارەیەوە لێکۆڵینەوەمان لەسەر بکردایە کە ئەمەش پاڵی پێوەناین بۆکردنی‌سەر ژمێری یەکی تر لەسەرچاوەیەکی تر لە سەرچاوەکانی زانیاری‌کان بەڵکو بە کەڵك بێت بۆ دڵنیا بوونیان ڕاست کردنەوەی هەندێ لە ئەنجامەکانی چەندێتی تایبەت بە ئامارەکانی تاوان لای ژنان، یارمەتیشی داین بۆ هەنگاونان بۆ ئەم مەسەلەیە بە بێ ڕیز کردنی ڕاپۆرتەکانی ئاسایشی گشتی سەبارەت بە دابەشکاری‌یەکانیان بۆ تاوان، دوو تاوان کە تێوە گلانی ژن پێوەی ئاشکرایە ئەوانیش تاوانی بازرگانی و دانی مخەدەرات و (موادی بێ هۆشکەر) تاوانی لەش فرۆشی.

وە توانیمان پاش چەند سەردانێك بۆ زیندانەکانی ژنان لە (القناطر)، سەرژمێریەك بکەین لە ژمارەی زیندانی‌یەکانی کە لە زیندانن و ئەوانەش کە حوکم دراون بە تاوانی جۆراو جۆرەدەرەکەوێت کەنزیکەی ١٢٠٠ زیندانی لێیە کە نزیکەی ٤٠٪ یان بە تاوانی تلیاك حوکم دراون و نزیکەی ٢٥٪ حوکم دراون بەتاوانی لەش فرۆشی و ٢٥٪یان حوکم دراون بە تاوانی دزین ودزینی گیانی (خطف) وسواڵ کردن و ١٠٪ یان حوکم دراون بە تاوانی کوشتن، ٥٠٪ یان تاوانی کوشتنی مێردەکانیان و ٥٠٪ ی‌تریان حوکم دراون بە تاوانی کوشتنی خەسو یا کوڕی مێرد یا کچی هاوڕێی مێردەکەی یا هاوڕێی‌سەر کار یا دراوسێ و هتد...... لەتاوانەکانی کوشتن.

ئەم سەر ژمێری‌یانە یەکێك لە ئەنجامەکانی بەیاننامەکانی (مصلحه الامن العام) کە پێشوو متمانەی پێ‌کرا بوو، سەرتاپا هەڵی دەگێڕێتەوە، چونکە لە کاتێکدا کە ڕاپۆرتەکانی ئاسایشی گشتی لە وەزارەتی ناوخۆ ئەوە دەردەخات کە بەرزترین ڕێژە لە تاوانەکانی ژنان ئەکەوێتە تاوانەکانی توندو تیژی -بە شێوەیەکی دیاری کراو کوشتن-ەوە، سەر ژمێری‌یەکەی زیندان دەری دەخات کە کەمترین ڕێژە لە زیندانی‌یەکان ئەکەونە نێو تاوانباران بە کوشتن. بەڵام ئەوەی جێی سەرنج ڕاکێشان و سەر سوڕمانە بەرز بونەوەی ڕێژەی بکوژانی مێردە تانیوەی ژمارەی زیندانی‌یەکانی کە بە تاوانی کوشتن حوکم دراون کە ئەمەش بەرزی ڕێژەی توندو تیژی خێزانی نیشان دەدات بە تایبەت کەئەگەر ئەم ڕێژەیەمان خستە پاڵ ئامانجەکانی توندو تیژی کە لە دژی ژنان ئاراستە کراو، کە پێشو ئامارەمان پێ‌ی داو دەریشی دەخات کە توش بووانی توندو تیژی لە ژنان لە ساڵێك دا گەیشتە نزیکەی ٨٦ حاڵەت کە تەنها ئەمە لە بڵاوکراوکان دا بڵاوکراوەتەوە.

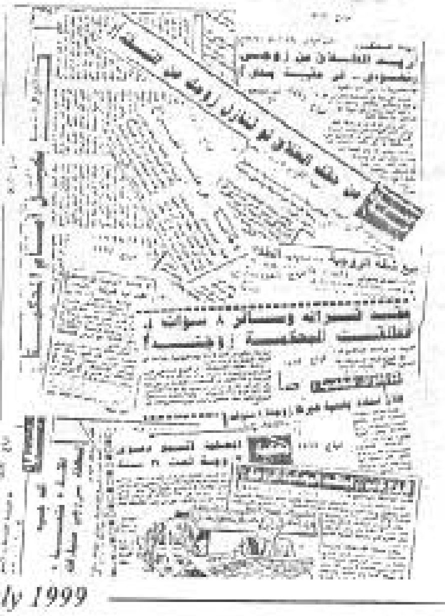

بڕوانە مانشێتی ڕۆژنامەکان پڕبوٚتەوە بە تاوان

ئەم بابەتە لە کتێبی (العنف الأسري) د. لیلی عبدالوهاب وەرگیراوە
نەسرین عبداللە لە زمانی عەرەبییەوە وەریگێڕاوە

يشعل النار في زوجته عندما عاتبته على زواجه من أخرى
يقتل زوجته لتأخرها في إعداد الطعام
الزوجة آخر من يعلم!
مزارع يقتل زوجته وطفلته

سوپاس بۆ ئەم بەڕێزانەی کە کۆمەکیان کرد بە گۆڤاری

رەهـــــــــا

- شێرکۆ بێکەس
- شێرزاد حسن
- **امجد غفور**
- أسدى گولچين
- أحمد ئابلاخى

سەرنووسەر

No:.(0) 1999

Raha

A political Cultural Magazine